

KaIMEC
Kalyoncu Ortadoğu Araştırma Merkezi

ORTADOĞU'DA BARIŞ
AKTÖRLER, SORUNLAR VE ÇÖZÜM ARAYIŞLARI
SEMPOZYUMU

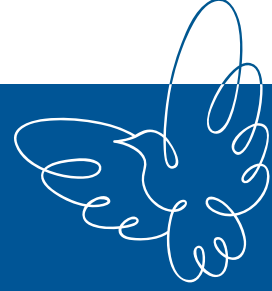

19 - 20 Aralık 2014
ortadogudabaris.hku.edu.tr
GAZİANTEP

KaIMEC
Kalyoncu Ortadoğu Araştırma Merkezi

ORTADOĞU'DA BARIŞ
AKTÖRLER, SORUNLAR VE ÇÖZÜM ARAYIŞLARI
SEMPOZYUMU

19 - 20 Aralık 2014
ortadogudabaris.hku.edu.tr
GAZİANTEP

Hasan Kalyoncu Üniversitesi Yayınları ; 4
KALMEC (Kalyoncu Ortadoğu Araştırma Merkezi) Yayınları; 1

Ortadoğu'da Barış: Aktörler, Sorunlar ve
Çözüm Arayışları Sempozyumu,
19-20 Aralık 2014, Hasan Kalyoncu Üniversitesi,
Gaziantep-TÜRKİYE, Bildiriler Kitabı

Ağustos 2015

ISBN : 978-605-86507-3-2

© Hasan Kalyoncu Üniversitesi, 2015
Sertifika № 23117

Yazışma Adresi

Havalimanı Yolu Üzeri 27410 Şahinbey/GAZİANTEP
Telefon : +90 (342) 211 80 80
Faks : +90 (342) 211 80 81
www.hku.edu.tr
e-posta: yayin@hku.edu.tr

Editörler

Prof. Dr. Edibe SÖZEN
Yrd. Doç. Dr. Bilal ÇIPLAK

Düzenleme Kurulu

Doç. Dr. Ali Serdar ERDURMAZ
Arş. Gör. Büşra ÖZTEKİN
Arş. Gör. Ömer Ertuğrul MERAL
Seba KÖSEMATOĞLU

Yayına Hazırlayan

Hasan Kalyoncu Üniversitesi
Basın, Halkla İlişkiler ve Tanıtım Müdürlüğü

Kapak Tasarım ve Grafik Uygulama

Uğur Servet KARALAR

Baskı

Sertaç Basım - Gaziantep

Hasan Kalyoncu Üniversitesi Mütercim Asım Kütüphanesi
tarafından kataloglanmıştır.

Ortadoğu'da Barış: Aktörler, Sorunlar ve Çözüm Arayışları Sempozyumu,
19-20 Aralık 2014, Hasan Kalyoncu Üniversitesi, Gaziantep =

Peace In The Middle East: Actors, Problems and Quest For Peace Symposium,
2014 December, 19th - 20th, Hasan Kalyoncu University, Gaziantep

Editörler Edibe Sözen, Bilal Çıplak
Gaziantep: Hasan Kalyoncu Üniversitesi, 2015.

116 sayfa: resim, tablo, grafik; 21,5x28 cm
Hasan Kalyoncu Üniversitesi Yayınları; 4.
KALMEC (Kalyoncu Ortadoğu Araştırma Merkezi) Yayınları; 1
ISBN : 978-605-86507-3-2

1. Ortadoğu - Barış. Middle East - Peace
2. Ortadoğu - Siyaset ve Yönetim. Middle East - Politics and Government
3. Ortadoğu - Ekonomik Koşullar. Middle East - Economic Conditions
4. Ortadoğu - Dış İlişkiler - Türkiye. Middle East - Foreign Relations - Turkey
5. Ortadoğu - Dış İlişkiler - Avrupa. Middle East - Foreign Relations - Europe
6. Arap Baharı - Arab Spring
DS 63.1 .O78 2015 (LC Nu.)

HASAN KALYONCU ÜNİVERSİTESİ

Önsöz

Atlas Okyanusundan başlayan, Akdeniz kıyısı boyunca devam ederek Hint Okyanusuna kadar uzanan Ortadoğu bölgesi asırlar boyunca pek çok medeniyete evsahipliği yapmıştır. Avrupa, Asya ve Afrika'yı birbirine bağlayan bir kavşak olmasının avantajıyla gerek zengin bir ticaretin, gerekse kültürün beşiği haline gelmiştir.

Ancak günümüzde yaşanan mezhepsel ve etnik çatışmalar Ortadoğu'yu sahip olduğu bu zengin kimliğinden uzaklaştırarak savaş, yoksulluk, açlık ve sefaletle sürüklemiştir. Çatışmaları azaltmak ve sorunlara etkin çözüm önerileri geliştirebilmek için devletlerle, kurumlarla, üniversiteler ve sivil toplum kuruluşları ile birlikte uluslararası işbirliklerine ihtiyaç olduğu açıktır.

Öte yandan, gerek çatışmaların temel nedenleri ve beslediği uluslararası ekosistem hakkındaki şüpheler, gerekse uluslararası örgütlerin bölgedeki barışı tesis etme yolundaki başarısız girişimleri, çok önemli bazı sorulara acilen cevap verilmesini zorunlu kılmaktadır. Hem ekonomik hem de sosyolojik olarak dağılmış bir Suriye'nin yeniden yapılanması için hangi adımlar atılmalıdır? Bölge ülkeleri kalıcı çözüm üretmek için neler yapmaktadır? AB ülkelerinin oluşturduğu bir ittifak olan NATO'nun bölgede kurulacak kalıcı barış için izlediği yol haritası nasıldır?

Hasan Kalyoncu Üniversitesi Ortadoğu Araştırmaları Merkezi olarak gerçekleştirdiğimiz Ortadoğu'da Barış: Aktörler, Sorunlar ve Çözüm Arayışları Sempozyumu'nun bu sorulara cevap bularak, bölgedeki olası huzur ve kalıcı barışa katkı sunmasını dileriz.

Prof. Dr. Tamer YILMAZ
Hasan Kalyoncu Üniversitesi Rektörü

İÇİNDEKİLER

Önsöz	5
Sempozyumun Amacı	7
Sempozyum Sergisinden	9
Sempozyum Programı	11
Açılış Konuşmaları	12
I.Oturum	
Bugün Ortadoğu'da neler oluyor?	17
Suriye Kamp Ziyareti, Nizip/Gaziantep	21
II.Oturum	22
III.Oturum	
Tarihsel süreçte Ortadoğu krizinin siyasi ve sosyal nedenleri	33
IV.Oturum	
Ortadoğu Krizinin Çözümüne Yönelik Yöntem Arayışı ve Öneriler	43
Araştırma	54
Sempozyum Sonuç Bildirgesi	58

E-EAST LIVING REFUGEE
Y WORLD POLITICS CHAOS
H PETROLEUM ECONOMY
NE PEACE SYRIA PEOPLE
ENT CONFLICT ISRAEL EYGPT
CRACY CIVILIAN FREEDOM
E-EAST LIVING REFUGEE
Y WORLD POLITICS CHAOS
H PETROLEUM ECONOMY
NE PEACE SYRIA PEOPLE
ENT CONFLICT ISRAEL EYGPT
CRACY CIVILIAN FREEDOM
E-EAST LIVING REFUGEE
Y WORLD POLITICS CHAOS
H PETROLEUM ECONOMY
NE PEACE SYRIA PEOPLE
ENT CONFLICT ISRAEL EYGPT
CRACY CIVILIAN FREEDOM
E-EAST LIVING REFUGEE
Y WORLD POLITICS CHAOS
H PETROLEUM ECONOMY
NE PEACE SYRIA PEOPLE
ENT CONFLICT ISRAEL EYGPT
CRACY CIVILIAN FREEDOM
E-EAST LIVING REFUGEE
Y WORLD POLITICS CHAOS
H PETROLEUM ECONOMY
NE PEACE SYRIA PEOPLE
ENT CONFLICT ISRAEL EYGPT

SEMPOZYUMUN AMACI

NE PEACE SYRIA PEOPLE
ENT CONFLICT ISRAEL EYGPT
CRACY CIVILIAN FREEDOM
E-EAST LIVING REFUGEE
Y WORLD POLITICS CHAOS
H PETROLEUM ECONOMY
NE PEACE SYRIA PEOPLE

Geçtiğimiz on yıl içinde, 11 Eylül saldırıları, Ortadoğu'daki çatışmalar, halen devam etmekte olan Suriye iç savaşı, din kaynaklı terörizmin yeniden patlak vermesi, mezhep ve etnik ayrımcılığın alevlenmesi gibi gerek bölgesel gerekse küresel sonuçları olan pek çok gelişmeye tanıklık etmiştir. Yerel, bölgesel ve küresel halkları çok farklı seviyelerde pek çok şekilde etkilemeye devam eden bu gelişmeler aralarında halen devam etmekte olan Suriye iç savaşı, Mısır'daki askeri darbenin de bulunduğu çatışmalara sebebiyet vermiştir. Sonuç ise ölümler, kitlesel göç, tarihi kentlerin harap edilmesi, radikalleşme, terörizm, mezhep ve etnik ayrımcılık gibi sorunlar olmuştur. Bu çerçevede, söz konusu gelişmeler ciddi siyasi, ekonomik ve insani krizleri doğurmuş; daha da kötüsü, yukarıda bahsedilen problemler olayların meydana geldiği ülkelerle sınırlı kalmayıp, bölge ülkelerini de içine çekmiştir. Bu, Ortadoğu'daki gelişmelerin bölgenin çok ötesinde etkilerinin olduğuna işaret etmektedir. Bu noktadan hareketle; devletlerle, kurumlarla, üniversiteler ve sivil toplum kuruluşları ile birlikte, çatışmaları azaltmak ve sorunlara etkin çözüm önerileri geliştirebilmek üzere bir uzlaşma noktası yakalanmasına yönelik uluslararası işbirliklerine ihtiyaç olduğu çok açıktır.

Aynı coğrafyayı, kültürü, tarihi ve en önemlisi ortak tehlikeleri paylaşan bir ülke konumundaki Türkiye, Ortadoğu'da meydana gelen çatışmalar öncesinde bölgedeki ülkelerle son derece değerli ekonomik ve siyasi ilişkiler geliştirmiştir. Bu yüzden Ortadoğu ülkelerinde yaşanan değişim dalgası ve iç çatışmalar Türkiye'nin gerek güvenliğini, gerekse ekonomik ilişkilerini tehlikeye atmaktadır. Sonuç olarak, Türkiye Ortadoğu'daki

menfaatlerini korumak üzere çözüm sürecine aracılık etmek zorunda kalmıştır. Birleşmiş Milletler (BM) tarafından açıklanan verilere göre, Türkiye sınırlarına giren Suriyeli mülteci sayısı 1,6 milyonu aşmıştır. Sınırı kanuni olmayan yollardan geçerek Türkiye'ye giren Suriyelilerin de buna ilave edildiğini düşünürsek, mevcut şartlarda Türkiye'deki mülteci sayısının 2 milyonu geçtiği rahatlıkla söylenebilir. Bu bağlamda Türkiye, artan suç oranları ve bunun maliyetleri ile güney komşularında devam eden çatışmalar nedeniyle oluşan etnik ve mezhep kaynaklı gerginlikler gibi pek çok sorunla karşı karşıyadır. Bu yüzden, yaşanan çatışmaların çözülmesi, söz konusu ülke halkları için olduğu kadar, Türkiye'nin ulusal güvenliği ve ekonomik menfaatleri için de gereklidir.

Sempozyum, İpek Yolu üzerinde kurulmuş olan Güneydoğu'daki önemli tarihi kentlerden biri olan Gaziantep'te gerçekleşmiştir. Ekonomik anlamda gösterdiği gelişim ve sahip olduğu stratejik önem Gaziantep'i aralarında Irak ve Suriye'nin de olduğu yerel ve uluslararası oyuncular için bölgenin cazibe merkezi haline getirmiştir. Gaziantep, Suriye'deki kriz için çalışmalar yürüten Mercy Corps ve Norveç İnsani Yardım Vakfı (Norwegian People's Aid) gibi uluslararası kuruluşların operasyonları için merkezi bir konuma taşınmıştır. BM, Suriye'deki çalışmalarını yönetmek üzere Gaziantep'te bir ofis açmıştır. Gaziantep, Ortadoğu'daki krizle ilgili olarak uluslararası akademik sempozyumlar, konferanslar ve paneller için önemli bir merkez olma yolunda hızla ilerlemektedir. Bunun yanı sıra, Gaziantep'teki 400 bin Suriyeli mülteci gerek toplumsal analiz, gerekse insani yardım için önemli bir örneklem oluşturmaktadır.

Ressamın kuş bakışıyla dünyayı özeti

Saldırıya uğramış Suriye'nin nefsi müdafaa için yaptığı hamleye dünyanın karşı çıktığını gösteren bir resim.

Özgürlük isteyen Suriye halkının durumunu duvar arkasında izleyen dünya ve Arap ülkeleri.

Genç Suriyeli bayanın yaşlı Filistinli bir kadına "Arap ülkeleri nerede ne zaman imdadımıza yetişecekler? sorusuna Filistinli kadının verdiği cevap: Gel otur ben onları 64 yıldır bekliyorum daha gelmediler.

Hasan Kalyoncu Üniversitesi Ortadoğu Araştırmaları Merkezi olarak bu sempozyum ile, aralarında akademisyenler, politikacılar, uluslararası seviyede tanınmış aktivist ve sivil toplum kuruluşu temsilcilerinin yer aldığı değerli bir grup insanı biraraya getirerek, yukarıda sözü edilen sorunların kökenlerini tartışmayı ve politika yapıcıları, sivil toplum örgütleri ve uluslararası organizasyonlar için çözüm önerileri geliştirmeyi amaçlıyoruz. Yaşamakta olan siyasi karmaşanın en çok bu ülke halklarını etkilediği bilinmekle birlikte, gelişmelerin ister istemez bölgesel ve küresel etkilerinin olduğu bilinen bir gerçektir. Bu yüzden, hepimizin ortak amacı bir araya gelmek ve söz konusu çatışmalar için çözüm önerileri geliştirmektir. Siz değerli katılımcıları "Ortadoğu'da Barış: Oyuncular, Sorunlar ve Çözüm Arayışları Sempozyumu"na değerli katkılarınızı sunarak destek vermeye davet ediyoruz.

Sempozyum, aralarında Ortadoğu uzmanlarının, sivil toplum temsilcilerinin, uluslararası düzeyde tanınmış akademisyenlerin yer aldığı çok değerli konukları ağırlama görevini üstlenmiştir.

Resimde; Arapça Suriye yazısının devamında çıkan papatyanın bir savaş uçağını düşürebileceğini görmekteyiz. Buradaki mana, barışın ve sevginin savaşa galip geleceğidir.

I.GÜN - 19 Aralık 2014

09:00 Karşılama

İstiklal Marşı ve
Bir Barış Mesajı Piyano
Dinletisi Tambi Asad Cimuk

09:30

09:50

Açılış Konuşmaları

Prof. Dr. Tamer YILMAZ

Hasan Kalyoncu Üniversitesi Rektörü

Cemal KALYONCU

Hasan Kalyoncu Üniversitesi Mütevelli Heyeti Başkanı

Fatma ŞAHİN

Gaziantep Büyükşehir Belediye Başkanı

Anders Fogh RASMUSSEN

NATO Eski Genel Sekreteri (2009-2014)

Prof. Dr. Numan KURTULMUŞ

T.C. Başbakan Yardımcısı

10:30 - 12:15

I.Oturum

Soru Cevap Bölümü / Q & A

Suriye Kamp Ziyareti
Nizip / Gaziantep

13:30

15:30

16:00 - 17:30

II.Oturum

Soru Cevap Bölümü / Q & A

II.GÜN - 20 Aralık 2014

09:30 - 11:00

III.Oturum

Soru Cevap Bölümü

Kahve Molası

11:00

11:15

11:15 - 13:15

IV.Oturum

Soru Cevap Bölümü

Kahve Molası

11:00

11:15

E-EAST LIVING REFUGEE
Y WORLD POLITICS CHAOS
H PETROLEUM ECONOMY
NE PEACE SYRIA PEOPLE
ENT CONFLICT ISRAEL EYGPT
CRACY CIVILIAN FREEDOM
E-EAST LIVING REFUGEE
Y WORLD POLITICS CHAOS
H PETROLEUM ECONOMY
NE PEACE SYRIA PEOPLE
ENT CONFLICT ISRAEL EYGPT
CRACY CIVILIAN FREEDOM
E-EAST LIVING REFUGEE
Y WORLD POLITICS CHAOS
H PETROLEUM ECONOMY
NE PEACE SYRIA PEOPLE
ENT CONFLICT ISRAEL EYGPT
CRACY CIVILIAN FREEDOM
E-EAST LIVING REFUGEE
Y WORLD POLITICS CHAOS
H PETROLEUM ECONOMY
NE PEACE SYRIA PEOPLE
ENT CONFLICT ISRAEL EYGPT
CRACY CIVILIAN FREEDOM
E-EAST LIVING REFUGEE
Y WORLD POLITICS CHAOS
H PETROLEUM ECONOMY
NE PEACE SYRIA PEOPLE
ENT CONFLICT ISRAEL EYGPT

SEMPOZYUM PROGRAMI

NE PEACE SYRIA PEOPLE
ENT CONFLICT ISRAEL EYGPT
CRACY CIVILIAN FREEDOM
E-EAST LIVING REFUGEE
Y WORLD POLITICS CHAOS
H PETROLEUM ECONOMY
NE PEACE SYRIA PEOPLE

Karşılama

İstiklal Marşı ve “Bir Barış Mesajı” Piyano Dinletisi Tambi Asad Cimuk

Açılış Konuşmaları

Atlas Okyanusu'ndan başlayan, Akdeniz kıyısı boyunca devam ederek Hint Okyanusu'na kadar uzanan Ortadoğu bölgesi asırlar boyunca pek çok medeniyete ev sahipliği yapmıştır. Avrupa, Asya ve Afrika'yı birbirine bağlayan bir kavşak olmasının avantajıyla gerek zengin ticaretin gerekse kültürün beşiği haline gelmiştir.

Maalesef geçmişte olduğu gibi, günümüzde de Ortadoğu savaşların eksik olmadığı, huzur ve refahın bir arada bulunmadığı bir bölge olarak tarihe geçmiştir. Ortadoğu'da son on yılda, birbirinden ayrı düşünülmecek problemler ve buna bağlı gelişmeler, bölgenin ve dünyanın barış ve istikrarını ciddi bir şekilde tehdit etmektedir.

Prof. Dr. Tamer YILMAZ
Hasan Kalyoncu Üniversitesi Rektörü

11 Eylül saldırıları, 2010 yılında başlayan Arap Baharı ve hala devam etmekte olan Suriye iç savaşı, Ortadoğu'nun siyasal, sosyal ve ekonomik dinamiklerinin irdelenmesini gerektirmektedir. Bu coğrafyanın önemli bir parçası olan Türkiye, Ortadoğu ile çok köklü tarihi bağlara sahiptir. Türkiye'nin Ortadoğu'da kriz ve istikrarsızlık ortamının, barış ve kardeşlik ortamı için yaptığı girişimler bütün dünya ülkeleri için dikkatle ve ilgiyle izlenmektedir. Ülkemiz, özellikle Suriye'deki çatışmaların çözüme kavuşması için, elinden geleni fazlasıyla yapmıştır. Bütün devlet yetkilileri Suriye konusuna hassasiyetle eğilmiş ve uluslararası kamuoyunun dikkatini yaşanan olaylara çekmesine vesile olmuştur.

Günümüzde yaşanan mezhepsel ve etnik çatışmalar, Ortadoğu'yu sahip olduğu bu zengin kimliğinden uzaklaştırarak savaş, yoksulluk, açlık ve sefalete sürüklemiştir. Çatışmaları azaltmak ve sorunlara etkin çözüm önerileri geliştirebilmek için; devletlerle, kurumlarla, üniversitelerle ve sivil toplum kuruluşlarıyla birlikte uluslararası işbirliklerine ihtiyaç olduğu açıktır. Uluslararası örgütlerin bölgedeki barışı tesis etme yolundaki başarısız girişimleri, çok önemli bazı sorunlara acilen cevap verilmesini zorunlu kılmaktadır. Hem ekonomik hem de sosyolojik olarak dağılmış bir Suriye'nin yeniden yapılandırılması için hangi

adımlar atılmalıdır? Bölge ülkeleri kalıcı çözüm üretmek için neler yapmaktadır? Çoğunlukla Batı ülkelerinin oluşturduğu bir ittifak olan NATO'nun bölgede kurulacak kalıcı barış için izlediği yol haritası nasıldır?

Hasan Kalyoncu Üniversitesi Ortadoğu Araştırmaları Merkezi olarak gerçekleştirdiğimiz Ortadoğu'da Barış: Aktörler, Sorunlar ve Çözüm Arayışları Sempozyumu'nun bu sorulara cevap bularak, bölgedeki olası huzur ve kalıcı barışa katkı sunmasını dileriz.

Anders Fogh RASMUSSEN
NATO Eski Genel Sekreteri (2009-2014)

2009-2014 yılları arası NATO 12. Genel Sekreteri olan Danimarkalı bir politikacı. Rasmussen daha önce 27 Kasım 2001'den 5 Nisan 2009'a kadar Danimarka Başbakanı olarak görev yapmıştır. Görev süresi Kuzey Atlantik Konseyi tarafından 30 Eylül 2014 tarihine kadar uzatılmıştır. Vergi ve devlet yapısı hakkında yayımlanmış kitapları bulunmaktadır.

Suriye'de yaşanan olaylar bir insanlık dramıdır. Bugün Nizip'teki Suriye çadırlarına gidip ziyarette bulunacağız. Suriye vatandaşların iki opsiyonu vardı: Ya gidip çadırlarda yaşayacaklardı, ya da Suriye'de savaşın ortasında hayatlarına devam edeceklerdi. Onların nezdinde Türkiye demek güvenlik demektir. Ayrıca isyanlarla, iç savaşlarla ve terörizmle mücadele eden bu bölgede Türkiye, hakikaten bir istikrar, ilerlilik, refah ve umut feneri gibi parlamaktadır.

Türkiye'nin son zamanlardaki gelişimi hakikaten dikkate değer. Türkiye ekonomisi son on yılda yüksek oranda büyümüştür. Türkiye genellikle %4'ün üzerinde büyüme oranlarını sürdürmüş, enflasyondan sıyrılarak finansal istikrara kavuşmuş bir ülke konumunu yakalamıştır. Türkiye ayrıca bir açık piyasa ekonomisidir. Türkiye'de küreselleşmiş bir iş modeli uygulanmakta ve böylece uluslararası yatırımcılar ve finansmanlar Türkiye'ye çekilmektedir. Giderek büyüyen ve artan refah Türk insanını da mutlu etmektedir.

Ne yazık ki, Türkiye'nin başarısı ve istikrarı şu anda bir tehdit altındadır. Bölgedeki kaos ve çatışma ortamı, Türkiye'nin başarılarını tehdit etmektedir. Suriye bir iç savaşa sürüklenmiştir. Esad gücünü ne pahasına olursa olsun elde tutmaya çalışmakta, Irak zayıf bir hükümetle mücadelesini sürdürmekte ve mezhep çatışmalarına sahne olmaktadır. Bu ülkelerin her ikisinde de, IŞİD adı altında, kendine İslam devleti diyen bir grup ortaya çıkmıştır. Gerçekte bu grup ne İslami'dir, ne de bir devlettir. IŞİD sadece

terör, işkence ve cinayetle hareket etmektedir. Yüz binlerce insan bu çatışmalardan kaçmış bulunmaktadır. Bugün, Türkiye bir buçuk milyondan fazla mülteciye ev sahipliği yapmaktadır. Daha birçok Suriye vatandaşı da başka ülkelere sığınmış bulunmaktadır. Sonuç olarak yükselmekte olan bir şiddet dalgasına şahitlik edilmektedir. Bu şiddet dalgası sınırların ötesine taşmaktadır. Bütün uluslararası camianın çabaları, bu oluşumları tersine çevirmek yönünde yoğunlaşmaktadır.

Tabii ki bu sorunu çözmek için önce konuyu iyi anlamamız gerekir. Bugün anlamaya çalışacağımız şey; bu çatışmalar neden başladı ve bu çatışmaları bitirmek için neler yapmalıyız? Bu ülkelerde "toplumları nasıl inşaa etmeli ve gelecekte, bu tür çatışmalara sürüklenmelerini engellemeyi nasıl garantiye alırız?" diye bakmalıyız. Tabii ilk önce, bu çatışmalar nereden çıktı diye bakacağız. Menşei nedir? Kaynağı nedir?

En basit ifadeyle, Arap Baharı, Arap gençliği tarafından başlatılan bir harekettir. Son kırk yıl içerisinde Arap ülkelerinde nüfus iki katına çıkmıştır. İki katın da ötesine geçmişti. Bu çok sarsıcı bir artıştır. Birçok ülke, siyasi ve ekonomik olarak bu nüfus değişimine ayak uyduramadı. Yeni istihdam alanlarının oluşturulması, bir türlü nüfus büyüme hızına yetişemedi. Bu yüzden işsizlik yüksek düzeylere ulaştı ve insanların yaşam standartları da düştü. Bazı ülkelerde nüfusun yarısından fazlası otuz yaşın altındadır ve aynı rejimin içinde doğmuş, büyümüş ve hala yaşamaktadır.

Sempozyum Programı

Arap ülkelerindeki gençler tabii, özgür ülkelerdeki yaşam standartlarının daha iyi olduğunu görebiliyorlardı. Bu yüzden onlar da kendileri için değişim istiyorlar. Bu meşru bir taleptir. Tabii bu ülkelerdeki demografik yapı, bir saatli bomba görevini gördü ve nihayetinde de patladı. Bir devlet memurunun kendisine ettiği (nahoş) muameleden sonra, Tunus'taki bir manav kendisini yaktı. Bundan sonra, büyük bir protesto dalgası yükseldi. Önce, daha iyi ekonomik fırsatlara sahip bir devlet istediklerini haykırdılar. Suriye'de göstericiler de kendi isteklerini dile getirdi.

İşsizliğe, yolsuzluğa, onlarca yıl sürmüş diktatörlüğe ve devletin Ortadoğu'da sürdürdüğü zulme karşı bu kitle hareketleri, Laikler, İslamcılar ve Solcuları bir araya getirdi. Liberal ekonomiden olan kesimler de bu gruplara katıldı. Tabii her bir grubun geleceğe dönük farklı vizyonları vardı, ama başlangıç amaçları aynıydı (ortak menfaatleri). Bu kadar zaman başta olan, yolsuzluk yapan bu rejimleri devirmek.

Fakat rejim bunlara karşı bir saldırıda bulundu. Esad askerleriyle, tanklarıyla ve füzeleriyle karşılık verdi. Özgürlük savaşı olarak başlayan protestolar, beka ve sağ kalma mücadelesine dönüştü. Tabii bu, aşırı ideolojilere sahip insanlar için de fırsatlar yarattı. IŞİD; Irak'ta ortaya çıkmasına rağmen, Suriye'deki kaostan yararlanarak gelişimini sürdürdü. Bugün IŞİD çok geniş alanlarda hüküm sürmektedir. IŞİD'in finansal kaynaklarını; kontrol altında tuttuğu petrol yatakları ve bireysel katkı ve bağışlar oluşturmaktadır. IŞİD tüm Ortadoğu'da barbarca bir diktatörlük kurmak amacındadır. Bu ise hem dünyanın her tarafındaki kültürler, hem de daha iyi bir yönetim ve yaşam tarzı isteyen tüm insanlar (bölge halkı) için bir tehdit oluşturmaktadır. Zaten Arap Baharını yaratan bu (haklı) taleplerdir. Şimdi artık ortada bahardan çok farklı bir durum gözüküyor.

(Asıl mesele şudur) Biz bütün bu zorlukları nasıl ele alacağız? Bunun üzerinde nasıl hareket edeceğiz? Kanımca, atılacak birtakım adımlar var ve onları hemen atmak lazım. Bir kere IŞİD mutlaka durdurulmalıdır! IŞİD en büyük tehlikedir ve aciliyetle üzerine gidilmelidir. IŞİD'in askeri yeteneklerinin baltalanması için hava saldırılarına devam etmelidir. ABD'nin liderliğinde, NATO bünyesinde ve diğer devletlerin katkısıyla bu mücadele sürdürülebilir. Ayrıca, karada da IŞİD kuvvetlerine karşı savaşan insanlara destek vermeliyiz. (Aslında onlar) Kendi yaşadıkları yerleri büyük bir cesaretle savunurken, (dolaylı olarak) bizim yaşadığımız yerleri de savunuyorlar. Bu yüzden, onlara yardım edersek, (aslında) kendi kendimize yardım etmiş sayılırız. Ayrıca IŞİD'in ikbal hatlarını engellememiz, onların ulaşım yollarını kesmemiz lazım. Kendi ülkelerimizden IŞİD'e yapılan yardımları engellememiz gerekmektedir. Tabii IŞİD'in nasıl operasyon yaptığını, nasıl terörü başka yerlere ihraç ettiğini ve bu insanları nasıl başkalarına (ve bizlere) saldırtmak üzere ortaya attığını gözönünde tuttuğumuzda, bunları yavaşlatmak ve durdurmak gerektiği sonucu ortaya çıkar.

Suriye'deki mevcut ortam da değişmeli ve çatışmalar son bulmalıdır. Bunun kolay bir yolunun olmadığını biliyorum. Çünkü rejim her ne kadar inatçıysa, muhalefet de o kadar parçalanmış durumdadır. Ayrıca, Esad rejiminin ortadan kaldırılması halinde, bu (Suriye muhalefeti oluşturulan) fraksiyonların birbiriyle savaşmaya başlayacağı da bir ihtimaldir. (İleride bu çatışmaların engellenebilmesi için) Suriye'de Bosna modeli uygulanabilir. Yumuşak bir bölünme; gücü ve iktidar erkini yasalar çerçevesinde halkla paylaşabilir. Tabii bu mükemmel bir çözüm değildir. Bosna uluslararası toplumu (reformları yapma gücünden yoksun olması nedeniyle) şoka sürüklemiştir. Suriye'deki etnik, dinsel ve politik ayrımlar, Balkanlarda olduğundan daha derindir. Ama bu çatışmaların ortaya çıkmasından neredeyse yirmi yıl sonra Sırplar, Müslümanlar ve Hırvatlar Bosna'da yeniden savaşmaya başlamadılar. Bosna'da zaman kaybedilse de en azından hayatlar kaybedilmedi. Şimdi uluslararası camia Suriye'de de Bosna'daki gibi bir çözüm bulmak zorundadır. İktidarı yönetimi terk etmeye razı ederek, gücün etnik ve mezhepsel hatlar çerçevesinde paylaşılmasını sağlamak gerekmektedir.

Peki Esad'ı böyle bir çözüme razı etmek nasıl mümkün olabilir? Bunun yolu ise muhalefetin ılımlı kesimlerine destek vermektir. Orduya ve diğer ılımlı kesimlere... Tabii iç savaş bir gecede bitmez. Ama en azından bu yolla, ılımlı muhalefetin yeni bir takım kazanımlar elde etmesini ve Esad hükümetinin masaya oturmasını sağlayabiliriz. Politika konuşma sanatıdır. Dövüşme yerine, konuşmayı seçme sanatıdır. Bizler Suriye için elimizden gelen her şeyi yapmalıyız ki bir arabuluculuk yapabilelim ve bir siyasi çözüm bulabilelim. Bunun için Ortadoğu'da hem güvenlik sağlanması hem de bütünsel reform ve büyümenin sağlanması gerekir. Çok daha büyük fırsatlar yaratılması gerekir. Özgür ve adil ve hakkaniyetli toplumların oluşması lazım ki, bu fırsatları yaratabilsinler.

Demokrasi, bireylere onurlu ve eşit muamelede bulunan tek rejimdir. Bu da uzun vadeli istikrara giden tek yoldur. Ayrıca vurgulanacak bir şey daha vardır; Demokrasi sadece oylarla alınmış bir iktidarın uygulanması değildir. Hukukun üstünlüğünün uygulandığı devletlerde, güç; yasama, yürütme ve yargı arasında bölünmüştür. (Demokrasilerde) Bütün vatandaşlara hukuk güvencesinin sağlanması gerekmektedir. İfade özgürlüğü, inanç özgürlüğü ve mülkiyet özgürlüğü (olmalıdır). Yani bir demokraside kim ne istiyorsa, söyleme özgürlüğüne sahip olmalıdır. Bütün insanların bunu kendileri için talep etmeye hakları olduğu gibi, (yerine getirmeleri gereken) bir de görevleri vardır. Ayrıca (insanların demokrasilerde) başkaları içinde aynı özgürlükleri savunmaları gerekir. Bu öğrenilmesi zor bir görevdir. Yani demokrasi aynı görüşte olduğumuz fikirleri kabul etmek değildir. Ters görüşte olduğumuz fikirleri de hoş görmek demektir. Ama bu zor öğrenilse de, demokratik kültürün ön şartlarındandır. İhtiyacımız olan budur. Bütün bölgeyi buna teşvik etmemiz gerekir. Çünkü biz, demokratların yaşamadığı bir yerde,

gerçek demokrasiyi dillendirme imkanına sahip olamayız. Özgür toplumlar, Ortadoğu için bir demokratikleşme süreci başlatmak durumundadırlar. Yurttaşlık hakları, demokratik uygulamalar ve sivil toplum geliştirilmeli, güçlendirilmelidir. Demokrasi anlayışı hem bir fırsat, hem de bir uygulama olmalıdır.

Türkiye bu konuda çok güçlü bir rol oynamalıdır. Katalizör olarak rol oynayabilir çünkü Türkiye (bölgede) reformlar konusunda şampiyonluk yapan bir ülkedir. Türkiye yeterince büyük bir demokrasidir; açık bir toplumdur ve temel hak ve özgürlükleri,

ifade özgürlüğünü, organize olabilme özgürlüğünü, inanç özgürlüğünü ve açık piyasa ekonomisini uygulamaktadır. Türkiye; bütün insanları için giderek artan bir refah sağlamıştır. Bu açıdan bakıldığında, tabii ki daha fazla ilerlemeye ihtiyacımız var.

Türkiye ile AB arasındaki ilişkilerin de aynı şekilde ilerletilmesine ihtiyacımız var. Avrupa, Ortadoğu ve Orta Asya arasında konumlanmış olan Türkiye'yi; son derece büyük bir rol oynayan bir aktör olarak görüyorum. Ortadoğu'nun problemlerini çözmekte büyük bir rol oynayabilir.

Prof. Dr. Numan KURTULMUŞ
T.C. Başbakan Yardımcısı

Lisans ve yüksek lisans eğitimini İstanbul Üniversitesi İşletme Fakültesi'nde tamamladı. ABD'de Cornell Üniversitesi New York State School of Industrial & Labor Relations'nda misafir öğretim üyesi olarak görevde bulundu ve 1992'de İstanbul Üniversitesi'nden doktorasını aldı. 1994 tarihinde İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi'nde doçent oldu. 2004 yılında ise profesör unvanını aldı. Sanayi Ötesi Dönüşüm ve İnsan Kaynakları Yönetiminde Japonya Modeli adlı kitaplarının yanı sıra birçok yayımlanmış bilimsel makalesi mevcuttur. Kurtulmuş, 1998 yılında aktif siyasete başladı. Fazilet Partisi'nde İstanbul İl Başkanlığı ve Genel İdare Kurulu üyeliği, Saadet Partisi'nde Genel Başkan Yardımcılığı ve Genel Başkanlık görevlerinde bulundu. 2010 yılında Halkın Sesi Partisi'ni (HAS Parti) kurdu. 2012'de alınan bütünleşme kararı çerçevesinde, HAS Parti AK Parti ile birleşti. 2012-2014 yılları arasında AK Parti Genel Başkan Yardımcılığı yapan Kurtulmuş, 29 Ağustos 2014 tarihinde 62. Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti'nde Başbakan Yardımcısı olarak görevlendirilmiştir ve halen bu görevi sürdürmektedir. Kurtulmuş, evli ve üç çocuk babasıdır.

Bu sempozyumun, Ortadoğu barışına katkı sağlamasını temenni ederek sözlerime başlamak istiyorum. Ortadoğu barışını sağlamaya yönelik değerli fikirlerin ortaya konmasını sağlayacak olması, bütün dünya barışı için önemlidir. Ortadoğu barışından bahsetmek için öncelikle dünya barışından bahsetmeliyiz. Çünkü tarih bize öğretiyor ki; "Dünya barışının sağlandığı yer, dünya barışının kurulduğu yer; Ortadoğu coğrafyasıdır". Bugün böyle olduğu gibi tarihte de böyledir. Bütün insanlık tarihi boyunca Ortadoğu dünyadaki bütün büyük güçlerin geçiş merkezi olduğu gibi büyük medeniyetlerin de hem yerleşme, hem mücadele etme, hem birbirleriyle kavga etme, hem de dünya barışını sağlamak amacıyla ortaya konan bütün çabaların merkezi olan bölgedir. Ortadoğu'da barış olmadan dünyada barışın olması mümkün değildir. Ayrıca aynı şekilde dünya barışı düzenli bir sistem içerisinde değilse, Ortadoğu'da daha fazla kan akar, daha fazla zulümler ve daha fazla baskılar ortaya çıkar.

Öncelikle Ortadoğu'da barış kurmak istiyorsak, Ortadoğu'da barışı konuşuyorsak, dünya barışını konuşacağız. Dünya barışını konuşuyorsak, şu soruyu sormalıyız: Bu kadar çok savaşın, bu kadar çok kavganın, bu kadar çok iç çekişmenin olduğu, halklar, mezhepler, dinler ve ülkeler arasında bu kadar çok büyük

mücadelelerin gerçekleştiği bir dönemde, gerçekten yeni bir pax, yeni bir barış düzeni kurmak mümkün müdür? Bugün karşı karşıya kaldığımız sıkıntıların, yaşadığımız kaos ve krizlerin başlangıcı yeni değildir. Özellikle son bir asır; aşağı yukarı insanlığın fiili olarak savaşlar, kaoslar ve krizler yaşadığı dönem olmaktadır.

Esasında I.Dünya Savaşı'ndan önce Batılı bilim adamlarının ve tarihçilerin "Pax Ottomana" olarak tanımladığı Osmanlı'nın hakimiyetinde, öncülüğünde, sadece Osmanlı'nın hakim olduğu topraklarda değil, bütün dünyada etkin bir pax mevcuttu. Yani küresel bir pax mevcuttu. Ancak 17.yy'dan itibaren Osmanlı'nın bir taraftan kendi iç sorunları diğer taraftan Avrupa kıtasındaki kolonyalizmin biriktirdiği büyük sermaye ve zenginlik, onun arkasından 18.yy ve 19.yy'larda gelen büyük sanayileşme dalgasıyla birlikte, I.Dünya Savaşı'na gelmeden önce bu iki değişim bütün dünya sisteminin dengelerini bozdu. Osmanlı kendi iç sorunlarıyla çöküşe geçerken, ona karşı Batı, kapitalizm sistemi üzerinde yeni bir küresel sistemi yönlendirmeye başlamıştır. I.Dünya Savaşı'nın en temel nedenlerinden birisi budur. I.Dünya Savaşı hem eski düzeni yıkmak, hem de yeni kapitalizme bir takım pazarlar kazandırmak için imparatorlukların dağılmasını ve yerine ulus-devletleri kuran sürecin sonucudur. Sürecin ilerlemesiyle, bütün

Sempozyum Programı

imparatorlukların dağıldığı gibi, bu imparatorluğun dağılmasından daha da önemli olanı küresel barışın dağılması olmuştur. Ulus-devletler kuruldu, arkasından I.Dünya Savaşı'ndan sonra sadece 20 yıl insanlar barış içinde yaşadı. Savaşlar sustu ama hiçbir zaman savaş dili, çatışma dili ortadan kalkmadı. Bunun sonucu olarak da II.Dünya Savaşı adıyla 45 yıl yeryüzünde gerçekten ciddi bir savaş ve çatışma ortamı devam etti. 1990'dan sonra Soğuk Savaş bitmiş, Rusya çözülmüş ve artık barış düzeni gelecek diye beklerken ne yazık ki 1990-2014 sonuna kadarki dönem içinde, Bosna'daki savaşlar, Afganistan işgali, Irak işgali, Suriye'deki savaşlar, Arap Baharı'yla birlikte ortaya çıkan çatışmalar meydana gelmiştir. Bütün bu çatışmaları topladığımız zaman II. Dünya Savaşı'nda yaşanan ölümler kadar 1990'dan sonra da ölümler yaşandı. Şimdi 2014'ün sonuna geldiğimiz bu dönemde aslında dünyada büyük bir düzensizlik hali hakimdir. Soğuk Savaş döneminde en azından var olan çift kutuplu denge sistemi ortadan kalkmış, tamamıyla gücü elinde bulundurabilenin dünyaya hakim olduğu bir sistem kurulmuştur. Bugün II.Dünya Savaşı'ndan sonra kurulan sistem; hakimlerin gücü üzerine, hakimlerin gücünü tespit ve teyit etmek için kurulmuş bir sistemdir.

Suriye'deki krizi çözemiyoruz. Uzun yıllar devam ediyor ve bir müddet daha devam edecektir. Suriye krizini çözemezsiniz! Ukrayna krizini de bugünkü dengeler içinde çözemezsiniz! Çünkü dünyadaki bugünkü BM yapısı, krizleri çözmek ve savaşları sona erdirmeye müsait bir sistem değildir. Tam tersi, kim güçlüyse, kim BM Güvenlik Konseyi'nde güçlü bir devlete arkasını yaslıyorsa, onun borusunun öttüğü, onun sözünün geçtiği bir dünyadır. Suriye krizini çözemeyenler Ukrayna krizini de çözemiyorlar. Dolayısıyla, biz dünya sisteminin çözüm üretebilecek bir duruma gelmesini nasıl sağlayacağız, nasıl barış sağlayacağız, onu düşünmeliyiz. Bu sorunun üzerine yoğunlaşmanız bu soruna cevap bulmamız önceliğimiz olmalıdır.

Türkiye olarak, şu anda var olan ve dünyayı yönetemeyen uluslararası kurum ve kuruluşların ve fonksiyonlarını yitirmiş kurum ve kuruluşların yeniden yapılanması, dünya barışının sağlanması için zaruri ve gereklidir. Hep söylediğimiz gibi, beş tane büyük ülkenin insafına terk edilen bir küresel barış olamaz! Beş ülke yüz doksan beş ülkenin nasıl yönetileceğine tek başına karar veremez! Dünyadaki beş ülkenin istediği şekilde bütün ülkeler aynı şekilde şekillenemez. Bunun için BM ve diğer küresel kuruluşların yeniden yapılanması dünya barışını sağlama perspektifine sahip olanların üzerinde durması gereken önemli hususlardan birisidir. Ayrıca Ortadoğu bölgesinde neden bu kadar çok kavga ve gürültü var? Nedenleri iyi tespit etmeden, bu nedenleri ortadan kaldıracak adımlar atmadan, Ortadoğu'da barışın sağlanması mümkün olmayacaktır. Bir takım büyük güçlerin bu bölge üzerinde temel stratejilerinin bir aşırıdır hiç değişmediğini biliyoruz. Meşhur 'Böl-Parçala-Yönet' stratejisinin bugün de belli oranlarda ama daha akıllı karışık şekilde uygulandığını görüyoruz. Türkiye olarak bizim görevimiz, bu bölgede daha fazla bölünmeyi değil, bu bölgede daha fazla bütünleşmeyi, daha fazla birliği daha fazla dirliği

sağlamaktır. Bu çerçevede bölge ülkelerinin içindeki mezhepsel dini farklılıklarıyla dağılmasını değil, bütün farklılıkları olduğu gibi kabul eden yeni bir anlayışla, yeniden yapılandırılmasını hayal ediyor ve bunun için gayret ediyoruz. Bütün ülkelerin birlik ve dirlik içinde, aynı coğrafyanın paydaşları olduğu bilinci içerisinde, ortak bir kaderi birlikte şekillendirmesi için çalışıyoruz. Bunun için de ortaya çıkan bütün sorunlara karşı maalesef bütün dünya seyirci kalsa da, Türkiye olarak seyirci kalmıyoruz, asla da kalmayacağız.

Gaziantep, Suriyeli göçmenleri birinci derecede kabul eden ev sahibi şehirlerimizden birisidir. Bütün dünyanın seyrettiği, Suriye sorununa nasıl çözüm bulunacağını bilmediği, ama bırakın onu, Suriye göçmenlerine nasıl çözüm bulunacağını bilmediği bir dönemde Türkiye bütün sınırlarını, kapılarını ve gönüllerini Suriyeli bütün mültecilere açmıştır. Suriyeli Araplara, Türkmenlere, Kürtlere, Yezidilere hiçbir ayırım gözetmeksizin kapılarını açmıştır. Bundan sonra da kapımızı ve gönümüzü açmaya devam edeceğiz. Suriye'den yaklaşık 1.7 Milyon göçmen Türkiye'ye gelmiştir. Sadece 18-19-20 Eylül tarihlerinde 3 gün içerisinde Kobani'den gelen Kürtlerin sayısı 200 bin kişidir ve Türkiye'ye sığınmıştır. 3 günde gelen göçmen sayısı Avrupa'nın 2013 yılında kabul ettiği göçmen sayısından daha fazladır. Bu bizim insanlık görevimizdir. Türkiye'nin vazifesi, sadece göçmenlerin sorununa çözüm bulmak değil, bütün bölge halkları için kalıcı barış perspektifini de ortaya koyabilmektir. Türkiye bu anlamda bu bölge için "ilham kaynağı ülke" olmuştur.

Türkiye siyasi ve ekonomik istikrarıyla bu bölge ülkelerinin hepsi için demokratik süreçleri işleten ve daha da ileri demokratik standartlara gitme hedefi olan bir ülkedir. Sadece son 20 yıl içerisinde; önce Balkanlar- Kafkaslar, arkasından Ortadoğu, arkasından Kuzey Afrika, şimdi Ukrayna, yani Doğu Avrupa. Bütün etrafımız krizler içinde kavrulurken, büyük bir trübülans içinden geçerken Türkiye; bu 25 yıllık zaman içinde siyasi ve iktisadi istikrarını korumuş, özellikle son 12 yılda hem büyümesini hem de siyasi iktidarını geliştirmiştir. Bunun anahtarı Türkiye'nin mutlaka demokratik süreçleri işletmiş olmasıdır. 1960 darbesinden bu yana birçok darbeye maruz kalmasına rağmen sistemimiz, ortaya sandığı getirmeyi başarmıştır. Millettin iradesini denetleyen bir yapıyı ortaya koymuştur. Son yıllarda bunu artırıyoruz. Bunu artırdıkça Türkiye'de insanların demokratik katılımının artmasıyla, Türkiye ciddi bir şekilde bu demokratik örnekliğini artırmaktadır. Son olarak, bütün bölge halkları yeni ayrılıkların ve bölünmelerin eşliğindeyken Türkiye; "çözüm süreci" ile en kanlı ve en kötü sorununu çözmesiyle büyük iradesini ortaya koyuyor. 30 yıl boyunca devam eden, 35 bin insanımızın hayatına mal olan ve Türkiye'nin 1.2 milyar dolar iktisadi kaybına neden olan terör, Allah'ın izniyle, milletin desteği ve siyasi iradeyle sona erdiriliyor. Çözüm süreci bütün bölge için önemlidir. Bütün bölgede barışın sağlanması için önemli bir adım olmuştur.

I. Oturum

Hasan Kalyoncu Üniversitesi Kongre ve Kültür Merkezi, Gaziantep

Bugün Ortadoğu'da neler oluyor?

Ortadoğu'daki ülkeleri derinden etkileyen siyasi ve toplumsal olaylar, yerel ve bölgesel olduğu kadar, küresel halkları da çok farklı seviyelerde etkilemeye devam etmektedir. Bu oturumda, Moderatör A Haber Ankara Temsilcisi Murat AKGÜN öncülüğüyle güncel durum ve bunların sebepleri üzerinde geniş çaplı analiz yapılmaktadır.

Moderatör Murat AKGÜN: Sayın A.F. RASMUSSEN, konuşmanızda Suriye çözümü için "Bosna Modeli"nden bahsettiniz. Bosna'daki Sırpların birtakım şeylerden vazgeçmesi ve masaya oturmaya razı edilmesi, çok şiddetli ve kapsamlı askeri müdahaleleri de arkasından getirdi. Suriye'ye baktığımız zaman, çok sınırlı ve sadece bir hedefe yönelik bir hava operasyonu görüyoruz. Dolayısıyla benim sorum; Batı acaba Suriye'de tarafların masaya eşit şartlarda oturmaları için, daha geniş kapsamlı müdahalede bulunmak konusunda niçin bu kadar çekingen kalıyor?

A.F.RASMUSSEN: Neden uluslararası toplum isteksiz davranıyor? Zannediyorum, bunun üç önemli sebebi var. Yani (Batı neden) Suriye de bir askeri operasyon yapmadı? Genellikle

bana sorulur. Neden NATO Libya'da bu kadar başarılı operasyon yapmışken, burada (Suriye'de) BM bu kadar isteksiz davrandı? İlk olarak BM, NATO'ya Libya için bir yetki ve görev verdi. Dolayısıyla, orada (Suriye'ye müdahalede bulunmadan önce) çözülmesi gereken (BM ile ilgili) bir hukuksal mesele vardır. İkincisi, bir bölgesel bağlamı vardır. Libya'da bizim (Batı'nın) açık seçik bir bölgesel desteğimiz vardı. Bölgenin ülkeleri, hatta NATO operasyona katkı da bulundular. Tabii ki Suriye'ye geldiğimiz zaman görüyoruz ki, bölgesel bir mütabakat yok. Tam tersine bölgedeki ülkelerin bazılarının Suriye konusunda fikirleri bölünmüş durumdadır. Suriye'de adeta vekaleten bir savaş yapılıyor. Üçüncü bir nokta da şudur; Suriye'deki muhalefet o kadar bölünmüş durumdadır ki, dışarıdan yapılacak bir askeri operasyonun istikrar getireceği garanti değil. Hatta böyle bir operasyon sonunda,

Sempozyum Programı

bu parçalar silahlarını birbirlerine doğrultabilirler. Dolayısıyla muhalefetin durumu da burada bir rol oynuyor.

Moderatör Murat AKGÜN: Sayın Prof. Dr. Numan KURTULMUŞ sizce, “Bosna Modeli” ne kadar hayata geçirilebilir? Suriye’de ne yapılmalı ki çatışmalar sonlansın? Niye bu noktaya gelindi? AB’nin bir formülü var; “Çatışmaların Dondurulması” diye, bu biraz da statükonun bozulması anlamına gelmiyor mu? Bu konu hakkındaki görüşleriniz nelerdir?

Prof. Dr. Numan KURTULMUŞ: Maalesef başından beri Suriye’deki muhalefete destek olduğu iddiasında bulunan ülkelerin hemen hiçbirisinin “Suriye’de nasıl barış sağlanır?” konusunda bir “master planı” yoktur. Zihinlerinde net bir husus yoktur. “Bu olaylar gelişsin ve olayların gelişmesi çerçevesinde bir sonuç bulunur” gibi bir görüş hakimdir. “Baas rejimi gitsin” noktasından, “Esad rejimi geçici bir süre kalsın” noktasına gelindi. Temel mesele, muhalefeti destekleyenlerin ciddi bir yol haritalarının olmamasıdır.

Ama bundan daha önemli bir mesele de şudur: Suriye meselesini çözerken, BM’de (güvenlik konseyinde) Rusya varken, Rusya Esad rejimine arka çıkarken, BM’in Suriye hakkında ciddi ve müdahaleci karar almasını nasıl bekleyebiliriz? Dolayısıyla orada müdahale için BM kararını esas almak hemen hemen imkansız gibidir.

Bosna meselesine gelince, ben burada Sayın RASMUSSEN’den farklı düşünüyorum. Bosna bizim en baştan beri korkumuzdur. Ortadoğu’da Balkanizasyon modelinin uygulanmasıdır. Yani Ortadoğu’da “Böl-Parçala-Yönet” (anlayışı) zaten temel sıkıntıdır. I.Dünya Savaşı’ndan sonra, Ortadoğu’nun dikiş tutmamasının temel nedeni, mevcut Sykes-Picot düzenidir. Yani sınırlar öylesine bölünmüş ki bu sınırların hiçbirinin bölünmesinin sosyolojik bir karşılığı yoktur. Hatırlarsak, Hatay Türkiye sınırları içerisinde değildi. Hatay’ı Adana’dan ve İskenderun’dan ayıran neden neydi? Dolayısıyla mevcut Sykes-Picot “Ortadoğu’daki savaşların devamı” perspektifi üzerine kurulmuş bir düzendir. Daha fazla bölünmeyi tek başına körükleyeceği ve dışarıdan gelecek desteklerin de bu bölünmeyi daha fazla artıracığı aşikardır.

Soğuk Savaş döneminde zaten pratik olarak rejimler, yönetimler bazında ikiye bölünmüştür. Batı yanlı süreçler ve Doğu yanlı süreçler olarak. Onlar gittikten sonra, Batı ve Doğu’ya bağlı olan bir takım elitler vasıtasıyla, bölünme devam etti. Şimdi bizim amacımız, bu bölgede halkların daha fazla bölünmesi üzerinden bir sistem oluşturmak olamaz, olmamalıdır. Bosna Hersek’te uygulanan model ve yönetim şekli de aslında Bosna’yı yönetilemez bir ülke konumuna getirmiştir. Yani evet, savaşın bitmesi konusunda (bu anlaşma) adım atılmasına neden olmuştur ama Sırbistan, Hırvatistan varken bir de Bosna-Hersek Cumhuriyeti ortaya çıkmıştır.

Bosna Hersek Cumhuriyeti’nde farklı unsurların oluşturduğu bir yönetim modeli var. Bu modelin sonucu olarak, bugün Bosna iyi yönetilememektedir. Bu ülkede bu bölgede insanlar asırlarca birlikte yaşadılar. Birlikte yaşama kültürüne sahip insanların demokratik standartları yüksek rejimlere kavuşmasını sağlamak konusunda uluslararası camiaya yüksek düzeyde destek verebiliriz. Bu ülkelerin gerçekten demokratik ülkelere dönüşmesini sağlamak istiyorsak, bütün farklı unsurların, demokratik Suriye rejiminin bir parçası olduğunu sağlamak en doğru yoldur. Bunun için uluslararası sistem, Esad rejiminin —halkına bu kadar zulmetmiş bir rejimin— kenara çekilmesini sağlar. Geriye kalan bütün demokratik unsurlarla birlikte, bütün radikal unsurları temizleyerek, yeni bir demokrasiyi Suriye’de inşa etmek, en iyi yoldur. Aksine Bosna modelinin kurulması, Suriye modelinin pratik olarak bölünmesi anlamına gelir ve Suriye’deki çatışmaların uzun yıllar sürmesi anlamına gelir diye düşünüyorum.

A.F.RASMUSSEN: Ben Suriye’yi bir devlet olarak muhafaza etmekten yana birisiyim. Ama Ortadoğu’nun sorunlarını çözmek için mezhepçi politikaları mutlaka durdurmak lazım. Suriye’deki gibi; Alevi bir azınlığın Sünni bir çoğunluğa hükmetmesi kabul edilemez. Irak’taki gibi Şii bir iktidarın da, Sünnileri ezmesi yahut yönetmesi düşünülemez. Suriye tek devlet olabilir; fakat Kürtler karşı kısmında, berikiler başka kısmında yaşayabilir. Bosna gibi, Bosna’nın ideal bir çözüm olduğunu söylemiyorum ama Sayın Başbakan Yardımcısı, burada ideal çözümü konuşmuyoruz. Mümkün olan çözümü yani “iç savaş durdurmak için Suriye’de neler yapabiliriz”, bunu konuşuyoruz. O barış anlaşması sayesinde, Balkanlar’da son 20 yıldır barış vardır.

Moderatör Murat AKGÜN: Bosna Hersek’te savaş olmaması son derece önemli bir gelişmedir. Fakat şu gerçek gözardı edilemez; orada son derece kırılgan bir barış vardır. Aslında bu sistemin mükemmel işlemediğini gösteriyor. Ama Suriye ile ilgili konuştuğumuz zaman, Esad rejiminin hala çok güçlü bir ordusu var. Sayın RASMUSSEN bu söylediğiniz modelin hayata geçirilmesi ne kadar mümkün? Esad’ın gitmesi için, Esad yönetiminin görevden alınabilmesi için ne yapmak gerekir?

A.F. RASMUSSEN: Suriye’de bazı özel durumları dikkate almak gerekir. Bir Bosna çözümünü Suriye’de geçerli kılabilmek için, hiç kuşku yok ki uluslararası barış gücüne ihtiyacımız olacaktır. Bosna’da bir çözüm için, ilk başta NATO liderliğinde, 20 bin kişilik bir barış gücü Bosna’ya gönderildi. Şimdi Suriye için askeri zorluklar daha büyük olacaktır. Bölgedeki ülkelerin son derece önemli bir rol oynaması gerekir bu açıdan. Türkiye gibi ülkelerin gerçekten oraya bir barış gücü, bir askeri güç göndermeleri gerekmektedir.

Moderatör Murat AKGÜN: Türkiye kaçınılmaz olarak bir “rol-model” ülke konumundadır. Fakat geçmişte Türkiye Suriye’ye yönelik çok aktif politika izlediğinde de, bu defa Suriye’nin içişlerine karışmak ile suçlandı. Şimdi bu nasıl bir dengedir ki, Türkiye hem “rol-model” olacak, (bölgedeki ülkelerin) hem de içişlerine karışmakla suçlanacak? Sayın KURTULMUŞ, Türkiye’nin bu “rol-model” durumunu siz bir hükümet görevlisi olarak nasıl yorumluyorsunuz?

Prof. Dr. Numan KURTULMUŞ: Bu bölgede halkların bir geçmişi vardır. Suriye, Irak gibi veya Sünniler, Museviler, Aleviler, Kürtler ve Türkmenler dediğimiz unsurlar tesadüfen bir araya gelip yeni karşılaşmış değişimlerdir. Biz tarih boyunca uzun yıllar bir arada yaşadık. Bu bölgenin Müslüman, Gayrimüslim ve bütün etnik unsurlarıyla bir aradaydık. Şimdi bu bölgede barışı getirebilmek için gerçekten bir perspektifimizin olması lazım. Bizim perspektifimiz şudur; bizim bu bölge insanları arasındaki ortak coğrafya üzerinde durmamız gerekiyor. Bu zamana kadar Ortadoğu’da, Osmanlı barışı bütün mezhepleri de içinde barındırarak bölgeye hakim oldu. Eğer hegemonya üzerinden, yani güçlü olanın hakim olduğu sistem üzerinden barışı sağlamaya kalkarsanız, barışı sağlayamazsınız. Kaddafi rejimi halkına o kadar zulüm yaparken hür dünya neredeydi? Veya Mübarek rejimi halkına eziyet ederken, arkasını İsrail’e, ABD’ye yaslanmışken, hür dünya niye sesini çıkarmadı? Dolayısıyla bu mandacı rejimler, Soğuk Savaş’tan sonraki rejimler, halkıyla irtibatı olmayan diktatörlerin olması, bugünkü kavganın temel nedenlerindedir. Ayrıca Arap Baharı’nın ortaya çıkaran temel neden de şudur; özellikle Fas’tan Endonezya’ya kadar, Yemen’den Suriye’ye kadar olan bütün Arap coğrafyasında halklar; haksızlıkların, rüşvetlerin, zulümlerin içine girmiş olan o rejimlerden, o insanlardan nefret ediyorlardı. Genç kitleler siyasi sürece katılmak istiyorlardı. Genç kitleler istikballerini aramak istiyorlardı. Bunun karşılığında hem ülkelerinin geleceğine katkıda bulunmak hem de bunu karşılığında teminat almak istiyorlardı.

Arap Baharı denen şeyin başlangıcı budur. Ama bu talep ciddi bir şekilde karşılanmadı ve bir kenarda duruyor. Dolayısıyla bu da bugünkü karışıklıkların önemli nedenlerinden birisidir. Diğer nedeni ise, İsrail politikalarıdır. Bunu da görmeden, Ortadoğu’da barışı sağlayacak bir perspektife sahip olmamız beklenmemektedir. İsrail I.Dünya Savaşı’ndan sonraki dönemde oluşmaya başladı.

II.Dünya Savaşı’ndan sonra bir tüp bebek olarak suni yollarla bir devlet oldu. İsrail devleti hükümeti sürekli saldırgan ve genişlemeci tavırlarını sürdürdü. Kendisine kuruluşunda bırakılan toprakları değil, (Ortadoğu’da) geniş (bir) coğrafyayı kendi hakimiyeti altına almayı temel hedefi olarak gördü. Ayrıca Müslümanlara yapılan zulümlerin, İslami mimarilere olan saldırıların da, Ortadoğu’da barışı önleyen en önemli nedenlerden birisi olduğu kanısındayım. Bütün bu sebepleri biraraya getirdiğimizde; Yahudisi, Hıristiyanı, Müslümanı birarada yaşamış olan bölge halkları maalesef uzunca bir süredir çatışmaların içerisinde ve hep farklı ayniyetler üzerinden yeni bir kimlik oluşturabilme telaşı içerisindeyler. Hür dünya, gelişmiş dünya, demokratik dünya bu anlamda yeterince destek verdi diyemeyiz. Türkiye’de bu konuda rol model oldu mu? Türkiye’nin bir ilham kaynağı olduğu oldukça açıktır. Türkiye siyasi ve ekonomik istikrarını koruyarak ilham kaynağı olmaya devam edecektir. Ayrıca Türkiye’nin en önemli başarılarından birisi şudur: Türkiye demokratik çalışmalarından birini başaramasaydı, Türkiye’deki değişim süreçleri de Mısır’dan, Suriye’den farklı olmazdı.

Moderatör Murat AKGÜN: Türkiye’nin uzun zamandır Suriye sınırında bir tampon bölge oluşturma talebi var. Bu isteğin iki ayağını görebiliriz; birincisi güvenlik gerekçesiyle. Çünkü hemen sınırımızın diğer tarafında çok şiddetli çatışmalar var ve bombalar Türk toprağına düşüyor. Zaman zaman hayatını yitiren vatandaşlarımız oldu. Hayatın felce uğraması söz konusudur. Diğer taraftan göç dalgası, Türkiye’de şu anda 1.7 milyon göçmen var ve şu anda Halep kenti de rejimin elinden düşerse, 100 binlerle tahmin edilen bir göç dalgası bekleniyor. Yani neden o insanları belirli yerde karşılayıp tutmaya yönelik bir tampon bölge oluşturulmuyor? Sayın RASMUSSEN görev yaptığınız NATO’daki tecrübelerinize dayanarak bunu bize izah edebilir misiniz?

A.F.RASMUSSEN: Türkiye’nin tampon bölge talebinin farkındayım tabii ki. Suriye topraklarında bir tampon bölge oluşumu, Suriye’nin bazı bölgelerini işgal etmeye denk olacaktır. BM mandası yok tabii bunu yapmak için. Bir sonraki soru da şu; kim bunu (tampon bölge kararını) uygulayacak? Tabii ki böyle bir tampon bölge için, karada asker gerekecek. Tampon bölge, bir hava operasyonu ile, tek başına oluşturulamaz. Bu yüzden, bu bayağı kapsamlı bir askeri operasyon gerektirmektedir. Uluslararası toplum tampon bölge oluşturma konusunda, bu yüzden isteksiz kaldı diye düşünüyorum.

Moderatör Murat AKGÜN: Geçmişte Irak operasyonu bir şüphe üzerine yapılırken bu kadar ince elenip sık dokunmamıştı. Sayın KURTULMUŞ ne dersiniz, bu bir ikilem mi? Ayrıca Halep düşerse, oradan on binlerce insan gelirse biz yine kabul edecek miyiz? Ama Türkiye’nin de bir kapasitesi var. Çok iyi bir ekonomisi de yok. Hazırlıklarımız nelerdir?

Sempozyum Programı

Prof. Dr. Numan KURTULMUŞ: Öncelikle söylemek istediğim; Suriye'nin de Irak gibi bol miktarda petrolü olsaydı şimdiye çoktan işgal edilmişti. Dolayısıyla Suriye'nin en büyük dezavantajı petrolünün olmamasıdır. Bu anlamda Suriye'de petrol olmamasına rağmen Batı güçlerinin koalisyon güçlerinin saha hareketi yapmadan bu uçuşa yasak bölge Suriye güçlerini köşeye sıkıştırılabileceğine inanıyorum. Ama maalesef Suriye planlarına bakıldığı zaman koalisyon ülkelerinin birçoğunun bir numaralı meselesi, Esad rejimini yok etmek değil, Suriye'de nasıl ortaya çıktığı, ne şekilde ortaya çıktığı kimler tarafından ortaya çıktığı henüz tam olarak bilinmeyen IŞİD'in Suriye'den uzaklaştırılması, Irak'tan uzaklaştırılmasıdır.

Burada da ciddi bir perspektif farklılığımız vardır. Biz Suriye'de IŞİD'in ve benzeri operasyonların bir sonuç olduğu kanaatindeyiz. Yani IŞİD tek başına çıkmadı. IŞİD'in içerisinde, Batı ülkelerinden katılan çok sayıda unsurların olduğu gerçek. IŞİD, Irak'taki ve Suriye'deki siyasi istikrarsızlıkların bir sonucu olarak ortaya çıkmıştır. Eğer Suriye ve Irak'taki politik istikrarsızlık böyle giderse, yarın IŞİD gider yerine başka bir örgüt ortaya çıkar. O yüzden bu gibi terörist örgütlerin ortadan kalkmasını sağlamanın yolu, Suriye halkının bütün farklı unsurlarının siyasal sürece katılımlarının sağlanmasıdır.

Bu nasıl olur? Ülkenin üstüne çökmüş, 300 bin insanın canına kıymış, bu bölgenin en güzel şehirlerinden olan Halep'i havada bombalayarak yok etmiş, Şam'daki kültürel zenginlikleri yok etmiş bir rejimden bahsediyoruz. Suriye rejiminin hareket edemez hale gelmesini sağlamak gerekir. Bunun için de uçuşa yasak bölge önemli bir meseleydi. Ama zaman geçtikçe bundan sonra yapılsa bile anlamını kaybedebilir.

Suriye'deki halk ılımlı muhalefete destek vermiş olsaydı, şimdiye kadar önemli yol kat etmiş olurdu. Yakın dönemde barış umudu görünmüyor. Böyle bir durumda halk da IŞİD gibi karanlık bir yapının arkasına takılmış oluyor. Bunu önlemek istiyorsak bu halka uluslararası camianın yakın dönemde bir umut vermesi lazımdır. Bu umudun gösterilmesi ise Esad rejiminin elini kolunu bağlamakta yatmaktadır. Eğer Halep'te yeni bir durum ortaya çıkarsa, bunun sonucunda 400 bin insanı kapsayan, yeni bir göç dalgası ortaya çıkacaktır. Bu durum da Türkiye'yi birinci dereceden etkileyecektir.

Moderatör Murat AKGÜN: IŞİD, Suriye'de ortaya çıkan en önemli sorundur. Batı bu örgütün ortaya çıkış nedeni olarak neler düşünüyor? Yok edilmesi neye bağlıdır? Bu kadar tereddütlü dış müdahaleler, yerel gücün de zayıf olduğu bir ortamda, (IŞİD gibi oluşumlar bölgede) varlıklarını uzun süre sürdürebilecekler gibi görünüyor. "mevcut yapı devam ettiği sürece IŞİD gider başka bir örgüt gelir" sözüne katılıyor musunuz?

A.F.RASMUSSEN: Çok karamsar bir değerlendirme aslında.

Bunu (radikalizmi) yaratan nedir? Bunu besleyen toprak nedir? İlk başta neden ortaya çıkmıştır? Suriye'deki gibi o azınlık çoğunluğa baskı yapınca, o zaman çok büyük hoşnutsuzluk doğuyor ve de aşırılık çok kolay baş gösteriyor. Irak'ta Maliki hükümeti bir facia oldu. Çok güçlü mezhepçi politikalar uyguladılar ve böylece IŞİD (ve benzeri örgütler) için bir ortam yarattılar. İlk olarak mezhepçi uygulamaları durdurmamız lazım ki aşırılıklar, aşırı tepkiler olmasın Ortadoğu'da. Sonra da uzun vadede, bölgede sürdürülebilir demokrasiler oluşturmak gerekir. Bundan kasıt, kültürel olarak demokratik kökleri olan rejimlerdir. Yani sadece seçim yapmak yetmez.

Eğer çoğunluk, azınlığı baskı altına alırsa olmaz, bu kabul edilemez. Öyle bir demokratik kültür lazım ki azınlıkların korunması sağlanabilsin. Zannediyorum biraz daha sabırlı olmamız lazım. Hukukun üstünlüğü ne demek öğretmek lazım. Azınlıkların durumu ne demek, güçler ayrılığı ne demek, öğretmek lazımdır. Gerçek bir demokrasi için insanlar bunu anlamalıdır. Aşırılığı önlemeye kararlıysak, çok güçlü reformlar lazımdır. Ben o kadar karamsar değilim, bence yapılabilir. Çünkü "bazı milletlerin bazı halkların demokrasiye uygun olmadığı" gibi bir düşünceyi ben kabul etmiyorum.

Moderatör Murat AKGÜN: Sayın KURTULMUŞ, Irak'ta üçe bölünme hala geçerli mi? Irak'ın kuzeyinde bağımsız bir Kudüs devleti kurulması Ortadoğu'yu nasıl etkiler?

Prof. Dr. Numan KURTULMUŞ: Bu mezhepçi politikalar, Maliki rejiminin uyguladığı bu yanlış politikalar Irak'ı bu duruma getirdi. Şimdiki rejim işbaşına geldi. Umarım yeni yönetim farklı mezhep ve etnik yapıları birarada tutmayı başarabilir. Irak'ta fiilen üç parçaya bölünmüş gibi görünse de, Irak'ın toprak bütünlüğünü koruyacağına inanıyorum. Yeni yönetim Maliki döneminde yaşananlardan ders alarak ve var olan sorunları büyütmeden sorunlarını çözmek için bölge ülkeleriyle de, Türkiye ve İran'la da işbirliği içerisinde Irak'ın bütünlüğünü koruyacağına inanıyorum. Irak'ın bütünlüğünü koruması bölge barışına büyük etki edecektir. **Moderatör Murat AKGÜN:** Peki siz Sayın RASMUSSEN, Irak'taki yeni yönetimin başarılı olacağına inanıyor musunuz? Bağımsız bir Kürdistan devletinin Ortadoğu'ya etkisi nasıl olur?

A.F.RASMUSSEN: Burada şunu söyleyebilirim. Herşeyi hesaba katarak, Suriye'i de Irak'ı da bir ülke olarak muhafaza etmeliyiz. Ama galiba hem Suriye için, hem Irak için gücü bölüp adem-i merkezîyetçi hale getirmek lazımdır. Irak'tan bahsediyorsak; Kürtler, Şiiler, Sünniler, işte bu ana kimlikler bir Irak Devleti içinde yaşayabilirler. Yani ben bağımsız Kürdistan yanlısı değilim. Ama Türkiye burada son derece önemli rol oynayabilir. Çünkü Türkiye'nin de PKK'yla sorunu vardır. Türkiye devleti bu sorunu çözmek için çok çaba sarf ediyor. Umarım bu sorununu çözebilir. Türkiye daha adem-i merkezîyetçi davranarak, daha fazla yerel yetkiler vererek bu işi kolaylaştırabilir. Bu iş bağımsız bir

Kürdistan'ın kurulmasıyla değil de, Irak içinde azınlıkları koruyan bir adem-i merkezîyetçi sistemin oluşturulmasıyla sağlanabilir.

Moderatör Murat AKGÜN: Bir süre öncesine kadar Türkiye'de çok söylenen bir söz vardı: "Filistin'de barış olmadan, Ortadoğu'ya gerçek barış gelmez" diye. İsrail'in kalıcı politikalarını gözönünde bulundurduğumuzda, bu söz hala geçerli midir? Sayın KURTULMUŞ, bu konu hakkında düşünceleriniz nelerdir?

Prof. Dr. Numan KURTULMUŞ: İsrail hükümeti tam Ortadoğu'da kalıcı bir barış içerisine girdiği sırada yeni bir şey oluyor ve İsrail yeniden saldırgan bir hal içine giriyor. Genel olarak bakıldığında, İsrail Ortadoğu barışından yana görünse bile maalesef özellikle hükümetin içindeki uygulamaların bu barışı bertaraf ettiğini görüyoruz. İsrail'in çok başarılı tutum içerisinde olmadığı da aşikardır.

İsrail barışı olmadan, Filistin devletinin var olma hakkı gerçekten de İsrail tarafından kabul edilmeden, Ortadoğu barışının sağlanması ve Dünya barışının sağlanması mümkün değildir. Ancak bu durum, İsrail için de sürdürülebilir bir durum değildir. Kendi içinde saldırgan politikaları hükümet politikaları haline getirenler var. Ama (bu) sonuçta İsrail'de yaşayan Yahudi vatandaşlar için de sürdürülebilir bir durum değildir. İsrail gerçekten bölgede barış içinde yaşamak istiyorsa, özgür Filistin Devleti'nin varlığını kabul etmesi gerekir. Filistin halkına işkence etmekten de vazgeçmesi gerekir.

Moderatör Murat AKGÜN: İran'ın nükleer silah elde etmek için yoğun çabaları var. Bu konuda Batı ile İran arasında sürdürülen müzakereler var. Siz Sayın RASMUSSEN bu müzakerelerin belli somut ve umutlu bir sonuca ulaşabileceğine inanıyor musunuz? Eğer böyle bir şey olmazsa da İran nükleer silaha ulaşırsa bu durumun bölgeler ve dünya açısından önemi nedir?

A.F.RASMUSSEN: İran nükleeri konusunda çok kaygılıyım. Çünkü İran gerçekten nükleer silahlar elde ederse, bu Ortadoğu'da birçok tedirginlikler doğuracaktır. Bunun kötü etkileri olacaktır. Küresel güvenlik üzerinde de çok ağır etkileri olacaktır. Onun için barışçıl diplomatik çözümler bulunabilir. Hiç kimse İran'ın nükleer enerjiyi barışçıl yollarla kullanmasına karşı değildir. Ama İran tabii nükleer silahlanmayı... aldatmaya yönelik durumu... karşısında bunu durdurmamız lazım. Ayrıca bu görüşmelerin olumlu bir takım sonuçlara bağlanacağı konusunda ben gerçekten umutluyum. İran'da barışçıl bir çözüm bulunmasının kendilerinin de yararına olduğunu anlayacaklardır.

Moderatör Murat AKGÜN: Son olarak, İsrail'de nükleer güç kapasitesi varken İsrail üzerinde de bir takım yaptırımların olması gerekmez mi?

A.F.RASMUSSEN: Buna yorum yapmayacağım. Çünkü bu konuda bilgim yok. İsrail'in elinde nükleer program olduğunu bilmiyorum. Ama 1990'da bile hemen hemen dünyanın bütün ülkeleri, bir barış anlaşmasına 'nükleer silahların yaygınlaşmasının sınırlandırılması' anlaşmasına imza attılar. Bu ideal bir vizyondur. O prensibe hala bağlıyız. Ama şimdi tabii NATO Eski Genel Sekreteri olarak, NATO olarak, nükleer silahlar var olduğu sürece... NATO da bir nükleer ittifak olarak devam edecektir. Şimdi İsrail-Filistin anlaşmazlığını özümlenmiş olarak algılayıp bölgedeki tüm sorunu buna bağlamak hakkaniyetli değildir. Mezhepçi uygulamaları Suriye'de, Irak'ta görüşümüzün nedeni İsrail-Filistin (meselesi) değildir. Ama en önemlisi, bu çatışmaya çözüm bulmaktır. 2002'de bulunan çözüm iki ayrı, bağımsız ve egemen devlete dayanan bir yol planıdır.

Moderatör Murat AKGÜN:

Sayın A.F. RASMUSSEN ve Sayın Numan KURTULMUŞ, değerli görüşleriniz ve katılımlarınız için sizlere teşekkür ederiz. İlk oturumumuzu burada sonlandırıyoruz.

Sempozyum programı dahilinde Nizip Konteyner kentine yapılan ziyarette katılımcılar Suriyeli misafirler ile bir araya gelmişlerdir.

Konteyner kent yöneticileri ile yapılan görüşmelerde, Suriyeli misafirlerimizin son durumu, eğitim ve altyapı hususunda gerçekleştirilen faaliyetler ile ilgili bilgi alınmıştır. Kent gezisi esnasında bir Suriyelinin evinde misafir olan heyet üyeleri, yaşanan ortamı daha iyi gözleme imkanı bulmuşlardır. Bu gözlemler Suriye'deki siyasi durum ve Türkiye'deki Suriyelilerin yaşayışları ile ilgili yorum yapacak bütün araştırmacı/siyasilerin artık daha dikkatli çalışabilecekleri bir ortam yaratmıştır. Ayrıca misafirlerin heyet için hazırlanmış olduğu hediyeler de onların bu geziden memnuniyetlerini göstermektedir.

II. Oturum

Hasan Kalyoncu Üniversitesi Kongre ve Kültür Merkezi, Gaziantep

Prof. Dr. Beril DEDEOĞLU

Galatasaray Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Uluslararası İlişkiler Bölüm Başkanı / İstanbul

Galatasaray Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Uluslararası İlişkiler Bölüm Başkanı'dır. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler ve Uluslararası İlişkileri Enstitüsü'nden Yüksek Lisans ve Doktora derecelerine sahiptir. 1995 yılında İstanbul Üniversitesi'nden Yardımcı Doçent ünvanını alan Dedeoğlu, aynı yıl Galatasaray Üniversitesi bünyesine katılmıştır. 2005 yılında Galatasaray Üniversitesi'nden "Profesör" ünvanını alan Dedeoğlu, Kadir Has Üniversitesi'nde de ders vermiştir. Uzmanlık alanları arasında Avrupa Birliği ve uluslararası güvenlik çalışmaları yer almaktadır. Çok sayıda bilimsel makalesi ve kitabı bulunan Beril Dedeoğlu, Zaman ve Yeni Şafak gazetelerinde uluslararası politika yorumlarına imza atmaktadır, ayrıca Star ve Today's Zaman gazetelerinde köşe yazarlığı yapmaktadır.

Peter HARLING

Uluslararası Kriz Grubu, Mısır, Irak, Lübnan ve Suriye Direktörü

Kar amacı gütmeyen bağımsız oluşum International Crisis Group (ICG) bünyesinde; Irak, Lübnan ve Suriye ile Ortadoğu proje direktörlüğünü ve Kuzey Afrika danışmanlığını yürütmektedir. 1998-2004 tarihleri arasında Irak, 2005-2006 ve 2014 ilk çeyreğinde Lübnan, 2006-2013 tarihleri arasında Suriye, 2011-2013 tarihleri arasında yarı zamanlı olarak Mısır'da ikamet etmiştir. Uzmanlık alanları arasında Irak direnişi, Sadr hareketi, aşiretçilik ve Suriye dış siyaseti yer almaktadır.

Moderatör Murat AKGÜN: Türkiye perspektifiyle Beril Hanım, Sivil Toplum Temsilcisi olarak da Peter Harling aramızdalar. Siyasi değil, akademik bir çerçevede konuşacağız. Peter Harling'e sabahki sorularla aynı doğrultuda sorular soracağız, Suriye'yle ilgili onun görüşlerini alacağız. Öğleden sonra konuklar Nizip'teki Mülteci Kampına gittiler. Bu konudaki izlenimlerini almak istiyorum, ardından diğer konulara geçeceğiz.

Beril Hanım, kampı ziyaret ettiniz. İzlenimleriniz nelerdir? Türkiye'nin yaptıkları konusunda düşünceleriniz nelerdir, oradaki insanların nelere ihtiyaçları var?

Prof. Dr. Beril DEDEOĞLU: Bugün öğleden sonra yaşadığım gözlem bana iki şey söyledi; bunlardan biri gurur duydum ülkemle, inanılmaz bir çaba sarf edilmiş ve umduğumdan

çok daha fazla yerleşik düzeni sağlamaya yönelik bir çabayla, çok büyük bir alan Suriye'den gelenler için hizmet alanına dönüştürülmüş. Burada özellikle güvenliğin sağlanması ve bunun dışındakiler, tüm ayrıntılar, hemen hemen düşünülmüş. Üstelik yakından biliyoruz. Türkiye tamamen bölgesel hakkını kullandı, o yüzden gurur duydum. Ama öteki taraftan, sonuç itibarıyla, bu bir kamp ve gezdiğimiz yer turistik bir yer değil. O gözle bakmak bende üzüntü yarattı. Gezinin sonucunda bunun acısını yaşadım. Bu yüzden de oradaki insanlara çok yakından bakamadım. Yani o bana kötü bir durum izlenimi verdi. Çünkü geziyor muyum hissinin yaşamak istemedim. Belki kendi ülkelerinde olmaksızın şu an burada olmak (onlar için) çok daha buruk (bir duygu). Onu hissedebiliyorum. Ama sonuçta kendilerine ait olmayan bir yerdedir, bunu da hissediyoruz. Ve biraz emniyet, biraz da burulmayla ayrıldığımızı söyleyebilirim.

Moderatör Murat AKGÜN: Sorunun aynısını Sayın Rasmussen'e sormak istiyorum. Siz de kampı gezdiniz. Daha evvel kampa gitmiş miydiniz? Zannetmiyorum.

A.F.RASMUSSEN: Evet, bu mülteci kampına ilk ziyaretimdi. Doğrusunu söylemem gerekirse başka mülteci kamplarıyla mukayese edersek bu çok güzel organize edilmiş bir kamp, hem güzel organize edilmiş hem temiz, hem de iyi, içtenlikli pek çok faaliyetler var. Orası mülteciler için düzenlenmiş. Hem yetişkinler için hem de çocuklar için bence son derece önemli bütün bunlar. Hele de eğitimle ilgili bölümde önem artıyor. Çünkü çocukların eğitimi önemli, yani bence bu örnek denilebilecek bir mülteci kampıdır. Ayrıca bu fırsattan istifade ederek bir yorumda daha bulunmak istiyorum. Türkiye'ye hakikaten takdirlerimi sunarım. Türk yetkililerinin, Suriyeli mültecilerine bütün yaptıkları için, ekonomik açıdan taşıdıkları yük, aşılması zor bir problem ve Türk toplumunun büyük bir yüküdür. Bu işler için aşağı yukarı 5 milyon dolar harcıyorlar yılda. Bu büyük bir girişim ve uluslararası camiaya da ancak diyebilirim ki, herkesin bu mültecilerle ilgili faaliyetlere katkıda bulunması lazım.

Moderatör Murat AKGÜN: Bay HARLING bu sefer size sormak istiyorum. Sabah seansında Başbakan Yardımcısı Numan KURTULMUŞ, Türkiye'deki Suriyeli sayısını 1.7 milyon olarak verdi. Şu an Halep civarında çok şiddetli çatışmalar var. Halep rejim güçlerinin eline düşecek olursa, 400 bine yakın yeni bir mülteci akımının olmasının beklendiği söylendi. Eğer bu meydana gelirse, Türkiye'deki mültecilerin sayısı 2 milyonu aşacak. Sayın HARLING size şunu sormak istiyorum; Sizce uluslararası kamuoyu Türkiye'ye mültecilerin ağırlanması ve ihtiyaçları konusunda yeterince destek veriyor mu? Mülteciler konusunda Türkiye'ye nasıl destek verebilirler, ne dersiniz?

Peter HARLING: Eminim ki uluslararası toplum (Suriyeli mültecilere yönelik) Türk yardımı (hususunda Türkiye'nin) hak

ettiği takdiri ifade etmekte başarısız oldu. Yani ben bugün bu kampı ziyarete gitmedim. Ama Suriye çatışmasıyla ilgili olarak ve bu durumun ciddiyetiyle ilgili olarak; birçok karar verici ve çok sayıda mülteci söz konusudur... Toplumlar böyle bir kanlı olaydan sonra kendini toparlayabiliyor ama tabii ki Suriye bağlamında çok büyük bir stres var. Çok yıkıcı bir olaylar dizisi yaşıyorlar. Suriye toplumunun dokusuna baktığımız zaman tabii kentsel bir dokuyu görüyoruz, sosyal dokuyu görüyoruz. Kentsel doku hakikaten çok büyük hasar görmüş. 10 milyon insan, toplumun yarısı yollarda, evinden barkından edilmiş, ya sürgünde ya da yollarda... Son derece önemli olan başka durumlar da var; yıllar boyunca (mülteci) çocuklar, Suriye'nin içinde ve dışında, formel eğitim sisteminin dışında kalmışlar. (Bu çocuklar) eğitimden mahrum kalıyorlar. Mukayeseli olarak baktığımız zaman, Türkiye hakikaten benzersiz bir ortam sunuyor onlara. Hiç olmazsa normal hayata benzer bir şey sağlamaya çalışıyor onlara. Ama tabii ki Türkiye'ye ne kadar destek gelse de azdır. Yani şu anda ne kadar az destek verildiğinin de farkındayım ve ne kadar destek verilse dahi azdır derim.

Moderatör Murat AKGÜN: İkinci soruma, Prof. Dr. Beril DEDEOĞLU'yla başlamak istiyorum. Hanımefendi, Ortadoğu'da kriz denildiği zaman, hemen aklımıza Suriye geliyor. Ancak Irak'taki durum malum, bunun yanısıra sabah da konuştuk, belki izleme imkanınız oldu. Filistin sorunu söz konusu, İran'dan kaynaklanan gerginlikler söz konusu. Türkiye-İsrail ilişkilerinin de çok parlak olduğu söylenemez. Şunu söylemek istiyorum; Bundan 15-20 yıl önce, bölgede gerginlik olmakla beraber bu kadar çok sayıda gerginlik yoktu, ne oldu da Ortadoğu böyle bir patlamaya hazır fiçı, hatta Türkiye de fiçı haline geldi? Peki bir de şunu sormak istiyorum buradan çıkış yolu var mı?

Prof. Dr. Beril DEDEOĞLU: Ne oldu da böyle daha çok çatışma, sürekli çatışma hali oldu? Birinci neden, Ortadoğu'da iki kutuplu dönem varken çok fazla, oyuncuların kendi başlarına hareket etme imkanı yoktu. İkincisi, devletten başka oyunculardan da çok fazla bahsedilmiyordu. Bugün sorunlar, küreselleşmeyle de birlikte, birbirinden çok ayrılabilir değil. Devletler birbirinden ayrılabilir değil. Çok daha müdahil olurlar krizlere, üstelik de sorunlardaki katmanlar açığa çıkmıştır. Fakat bahsettiğim her bir devletin kendi içindeki toplumsal katmanları, bunların herbiri, önemli birer siyasi oyuncu haline gelmiş vaziyette. Bu karmaşık yapı en ufak gerginliğin daha hızlı bir çatışmaya yol açmasına neden oluyor. Biz böyle münferit çatışmalar görüyoruz. Şurada bomba patladı, burada insanlar öldü gibi. Ama biraz da şöyle; Ortadoğu'dan yukarıya aya doğru çıkıp oradan baktığımız zaman, aslında bu sorunların birbirinden hiç ayrılabilir olduğunu düşünmüyorum. Yani bir yumak var, onun ipini çektiğiniz zaman, düğüm her taraftan yumağı kilitliyor. İpin çekilmesi söz konusu olamıyor. Benim burada gördüğüm bir diğer sorun, yani Ortadoğu'nun bu kadar içiçe ve her dakika çatışmaya açık hale gelmesindeki en

Sempozyum Programı

önemli sebep, bugün uluslararası sisteme stantslation dönüşüm dönemi adını veriyoruz. Yani iki kutuplu dönem bitti ama yerine, adını koyabileceğimiz, tanımlı bir dünya sisteminden söz etmek çok zor. Fakat denebilir ki tanımlamak da gerekemeyebilir. Yani oyuncular var, devletler var, gül gibi geçinip gidebiliriz.

Ama benim gördüğüm kadarıyla sistemi tanımlanabilir hale getirmeye çalışan bir basınç var. Ben diyorum ki, bu basınç şu devletten geliyor, bu devletten geliyor fakat gördüğüm bu basınçla birlikte, dünyayı daha çok iki büyük gücün mücadele alanına geri çekmeye çalışan bir çaba var. Bu çabanın da Avrupa'ya, Amerika'ya yapıştıran, Rusya'yı da daha çok Orta Asya'ya yapıştırmaya yönelik bir ayrıştırmaya teşvik eden bir ortam var. İşte Ukrayna, Suriye, Afganistan hattı, bu paylaşım veya bir güç dengesinin kırılma noktalarıdır.

Yani ben doğrusunu isterseniz Suriye'de olup biteni Ukrayna'dan ayırmanın yukardan baktığım zaman, çok mümkün olabileceği kanaatinde değilim. Sonuç itibari ile çatışmanın oyuncuları yerel, işte biz Esad güçleri, Özgür Suriye Ordusu, IŞİD diyoruz. Daha yerel ölçekte gözükmekle birlikte bir çatışmayı bu kadar uzun ve kanlar haline getirebilmenin cesareti başka desteklerden kaynaklıdır. Bu durum, söz konusu dengeler oturmadan, bu çatışmaların biteceği kanaatinde değilim. Zira devletler, bu olaylara karışmış olan bütün oyuncular, aslında bir tür pazarlık sürdürüyorlar. Eğer pazarlıklarda yol alınmış olsa çatışmaların daha azalacağını tahmin ediyorum.

Moderatör Murat AKGÜN: O zaman Ortadoğu'da bir süre daha iç savaşlar, terör ortamı devamı edecek, öyle mi anlamamız lazım?

Prof. Dr. Beril DEDEOĞLU: Bunun bir süre daha devam edeceğinden yana hiç kuşum yok. Sadece burada bir tek ümit verici şey olarak şunu söyleyeyim, bugün gelen nokta itibari ile, oyun bütün oyuncular için giderek kazananın olmadığı bir oyuna dönüşme durumunda. O kadar angajik ki, herkes aynı ölçüde bir kazanç beklentisini sürdürme imkanına sahip değil. Bu da belki daha yakın bir gelecekte sizin sorduğunuz ikinci sorunun cevabı olabilir. Gerçi sihirli küre olsa da, biraz baksam gibi bir soru, ama şunu söylemek mümkün: bölgedeki oyuncuların dahil olmadığı barış görüşmelerinin sonuç vermesi mümkün değildir.

Yani kim bu çatışmalara tarafsız, bunların masa etrafında yer almadığı bir barış süresi mümkün değil. Her oyuncuda masaya oturamaz, yani en azından her oyuncu karşı karşıya gelmek istemez. O zaman belki de biraz beklememiz gereken bir süreç... Makul ve masaya oturabilecek siyasi yapıların, yerel düzlemde gelişmeleri için destek olunmalıdır. Yani amaç aynı masa etrafında toplayabilmek, makul diyalogu sürdürebilecek kesimlerin yeşermesine, örgütlenmesine destek verebilecek bir uluslararası çaba üretmektir. Ancak bu, umut vaat eden bir yol olabilir.

Moderatör Murat AKGÜN: Sayın P. Harling size şu soruyu sormak istiyorum; Suriye tabiri caizse iç savaşların cenneti haline geldi. Çok çeşitli ülkelerde Avrupa'dan, Afrika'dan yabancılar şu anda Suriye'de şu ya da bu taraf adına çarpışmaktalar. Basında yeralan haberlere göre, İranlıların da Suriye'deki çatışmalara aktif katıldığına dair haberler var. Irak'ın içinde bulunduğu durumda söz konusu Irak'ın güneyinde çok ciddi bir Şii etki alanı var.

Onların İran'la belli etkileşim içinde oldukları kesindir. Bir de tabii İran'ın kendisi var. Bütün bunları yan yana koyduğumuz zaman, Ortadoğu'da ciddi bir, hatta belki tehditkar bir İran etki alanının oluşmasını, ne kadar olumlu ve nasıl görüyorsunuz?

Peter HARLING: Bu sorun doğrudan doğruya şu anda olup bitenlerin kalbine nişanlanmış bir soru, bununla yüzleşmekte yarar var. Bizim karşımızda aşağı yukarı mezhepsel bir şiddet var. Suriye'de de kısmen olup bitenler, aslında vekaleten yapılan bir savaş ve dinsel kökenli bir savaş... Bu mesele tabii ki büyük kayıplara neden olmaktadır. Sünniler ve Şiiler arasındaki gerilim ve çatışmaların ardında Sünni bir düşünce de yatmıyor. Mesela bu farklılıkları nasıl aşabiliriz? Ve eninde sonunda mesele nerede gelip düğümleniyor? Bölgesel güç dengesi, ki İran da dahil olmak üzere, bazı ülkelerin birtakım bölgesel amaçları var. Ve bu gördüğümüz çatışmaların arkasında bunun da yattığını biliyoruz. Şimdi benim inancıma göre, aslında bu konunun askeri bir çözümü olamaz. İlerlemek için tek yapılacak şey bu ülkelerin herbirinde, siyasi olarak güç paylaşımının gerçekleştirilmesidir. Mükemmel bir sistem oluşturulabilir ama öncelikle burada insanların birbiriyle barış içinde yaşaması için buraların Adem-i Merkezileştirilmesi lazım. Ve yerel hukukun yeniden güçlenmesi ve yerel gruplarca yeniden tanınması lazım.

Moderatör Murat AKGÜN: Biraz evvel Sayın DEDEOĞLU'nun savunması ilgimi çekti. Barış için çarpışan bütün tarafların masaya oturması lazım. Ancak şuan itibari ile hepsinin de oturması mümkün gözükmeyeceğine göre, o masa etrafında oturabilecek yapıların oluşmasını beklemek gerekiyor dedi. Yıllarca NATO'da bu tip sorunlar için başka bölgelerde zihin yordunuz. Ne dersiniz? Eğer böyle bir bekleme sürecine gireceksek, bu süreç çok mu uzun olacak?

A.F.RASMUSSEN: Bu kolay olur diyemeyeceğim, zaman alacaktır. Çünkü bu aynı zamanda doğru demokratik kültürün gelişmesi ile ilgili bir konu, ama Avrupalı bir mesele. Örnek olarak kullanayım: geçtiğimiz yüzyılda, Avrupa iki korkunç savaş geçirdi. Ama biz o karışık deneyimden dersler çıkardık ve son derece iddialı bir entegrasyon projesi hayata geçirdik. O da şu felsefeye dayanıyordu; eğer ülkeleri daha yakından birbirine bağlarsanız ekonomik ve siyaseten, o zaman herkeste bir fark oluşturacaktır. Savaşın ne kadar aptalca bir şey olduğunu... Yani bugün itibariyle biz (savaşı) artık mümkün olarak bile düşünemeyiz. Avrupalı devletler birbiri ile savaşılamaz. Ama 70 yıl önce Almanya ve Fransa korkunç bir çatışmaya girmişti. Ama

biz bu ihtimali yok ettik, bu da yeni yapılar aracılığıyla, inşa etmiş olduğumuz Avrupa... Şimdi Ortadoğu'ya şuan baktığımız zaman, (savaşların durması ve entegrasyon) hiç gerçekçi gözüküyor, ama diğer taraftan ben başka bir alternatif de görmüyorum. Yani böyle yapılar oluşturmak, Ortadoğu'da ve herbir ülke içinde, daha önce de söylemiş olduğum üzere, yetkileri ele alıp, güç paylaşımını, etnik ve dini farklılıklar etrafında ele almalıyız.

Moderatör Murat AKGÜN: Sayın P. Harling size bir sorum olacak, bu kez Irak her ne kadar merkezi bir otoriteye sahip gibi gözüksede, her ne kadar hala bir ortak bayrağı var gibi gözüksede birçok yorumcuya göre çoktan defacto olarak 3'e bölünmüş vaziyette. Güneyde bir Şii etki alanı, ortada bir Sünni alanı, kuzeyde bir Kürt etki alanı... Şimdi benzeri bir durum yavaş yavaş Suriye'de de ortaya çıkıyor.

Kuzeyde bir Kürt etki alanı, küçük de olsa belli bir bölgede Esad rejimi ile ilgilidir. Şunu sormak istiyorum; bu problemleri periyottan Irak ve Suriye toprak bütünlüklerini koruyarak çıkabilecekler mi, yoksa görünürde Doğu'da yeni devletler mi gözüküyor?

Peter HARLING: Sanıyorum yorumcuların çoğu da benim gibi bölgeye bazen çok konvansiyonel paradigmalardan yaklaşıyor... Merkezi devlet, yahut bölünme... Ama bu iki eksenin arasında da çok şey var. Yani bu da gücün geriye evrilmesiyle alakalı, o da zaten şu anda bölgede olan süreç. Yani İslami devlet fenomenine, mesela bu sürecin bu defacto gücün geriye evrilmesinin kanıtı olarak görebilirsiniz. Suriye rejimi bile öyle evrimler geçirdi ki, muhalefete benzemeye başladı. Bir de Irak rejimine bakacak olursak, anlamlı giriş noktası liderlik veya kurumların başındaki insanlar değil. Fakat çizdikleri topraklara basan "check point"leri de kontrol eden kişiler ve bununla ilgili kaynaklara sahip kişiler... Güç de bu meşruiyette zaten. Yani çatışmanın o tarafından bu sanki deneysel bir süreçmiş gibi. Defacto bir deneyim, bölgenin değişik yerlerinde, sadece Irak ve Suriye değil...

Irak bölünmesi açısından bakarsak ben şunu söylemek istiyorum; bölünme hiçbir zaman çözüm değil. Sudan bunun iyi bir örneğidir. Bölünme devlet inşa edilmesi ile alakalı bir problem değil. Aynı problem daha küçük bir ölçekte, birkaç değişik yerde görülüyor. Bu bir sürecin çıkışı ve bu süreç çok zaman alıyor. Maalesef arzu edilecek bir sonuç da değil sanıyorum. Irak'ta tanıklık ettiğimiz şey gittikçe artan kırılganlıkta olan ve beşeriyetini kaybetmiş bir merkezi otorite, toplumsal düzeyde paylaşımlar... Aslında Kürtlere geldiğinde, olay 20 yıl geriye gidiyor. Yani onlar kendi yollarını, zaten 90'lı yılların başında ayırdılar. Irak'ta sanıyorum artık bir ayrışma, değişme süreci var. Suriye'de Sünniler ve Şiiler arasında... ABD de 2003'te Irak'ı işgal ettiğinden beri (bu süreç devam etmekte). Fakat bunun aslında bölünmeye yol açmasından hala uzağız, çünkü tarihi olarak, merkezi bir devletin sınırları dahilindeyiz ve tabii bunun mirası da var. Altyapı açısından (bu devleti) nasıl

böleceksiniz. Merkezi bir devletin üç değişik varlığına çok zor, çok masraflı ve aslında çatışmaya yatkın bir süreç... Suriye'de daha zor, Irak'ta daha çok üç homojen son var, tarihi gelişmelerin sonucu olarak ve yani toplumsal konvansiyonların sonucu olarak... Suriye çok daha karışık, netlik yok.

Bazı insanlar yapay olarak bazı haritalar oluşturuyorlar ama aslında bu (bölünme) toplumda son derece zor olacaktır. Ayrışma sadece çatışma dinamiklerinde yaşıyor. İki taraf da sürekli birbirleri ile su, elektrik, petrol gibi konularla ilgili yüzyüze geliyorlar. Çünkü yakın zamana kadar son derece birlik olan bir ülkenin yansımaları bunlar. Her ne kadar mezhep çatışmaları gerçek olsa da, yani bu bölünme misyonu yorumcuların yaptığı biraz tembelce bir yorum diyeceğim ben ve aslında gücün geriye evrilmesi Adem-i Merkezizetçilik ve yeni bir sosyal kontağa bakmak biraz daha gerçekçi. (Bunlara da) ana çözümler diyeyim.

Moderatör Murat AKGÜN: Sabahki oturumda Sayın RASMUSSEN'e sorduğum sorulardan bir tanesi, Batı dünyasının Suriye'ye müdahalede bir Irak örneği, ya da Libya örneğinde olduğu gibi niçin çabuk davranmadı, niçin istekli davranmadığı yönündeydi. Benzeri bir soru da, bir tampon bölge için ikisine de hatırlayabildiğim kadarıyla BM'nin bir karar çıkarmadan bu tip oluşumlara gitmenin mümkün olmadığını söyledi. Ama bir taraftan topraklarımızda 1.7 milyon Suriyeli var ve Sayın Numan KURTULMUŞ ifadesine göre; Halep düşerse bir 400 bin de yolda. Türkiye'nin de imkanları ortada, şunu sormak istiyorum; Türkiye tek taraflı Suriye'de bir tampon bölge oluşturamayacağına göre, o zaman kendi topraklarında bir tampon bölge, yani Suriyelilerin ülkenin dört bir tarafına dağılması değil de, belli bir noktada tutulmaları bir çözüm olabilir mi, ne dersiniz?

Prof. Dr. Beril DEDEOĞLU: Şimdi Sayın Rasmussen'in, Suriye topraklarında bu tür bir bölgenin neden oluşturulamayacağı konusunda doğru bilgi verdiği kanaatindeyim. Bunun altını da çizmek istiyorum. Çünkü çok kolay bir durum değil. Burada Suriye yönetimi halihazırda var ve o buna izin vermiyor.

Dolayısıyla bir toprak işgali söz konusu olabilir. Benzer bir durum Türkiye’de yapılabilir mi sorusu anlamlı bir soru olmakla birlikte orada da şöyle bir sıkıntı var: Türkiye’nin uluslararası mülteciler sözleşmesinde doğu sınırı kapsama dışında. Türkiye’nin bu anlaşmalarda çekincesi var, yani bu tür kamplar - mülteci kampları, Filistin kamplarıyla aynı statüde kamplar değil aslında, daha serbest kamplar, işin bir hukuki boyutu var. Bunun sosyolojik boyutunu da tartışmaya açılmalı ,Suriye’den Türkiye’ye sığınan insanlar Türkiye’nin istemediği insanlar değil. Dolayısıyla onları izole etmeye yönelik tek bir çabanın parçası olarak böyle bir politika uygulanıyor. Aslında onları izole edip kamplarda tuttuğumuz zaman sanırım Türkiye’ye olan sempatinin bir nefrete dönüşme ihtimali çok yüksektir.

Çünkü genelde bu tür kamplarda insanların hafızalarında bize ya da başka yerlerde olan kamplar içeriye gelmemesi için insanların dışarıda tutulma hissi yaratan duruma karşılık. Dolayısıyla Türkiye bunu kendisi bir biçimde yapabilecek de olsa, sosyolojik anlamdaki reaksiyonlar nedeniyle yapmamayı tercih edebilir. Ancak şöyle çıkmaz olduğunu kabul de etmek lazım. Bugün kampı da geçtik, çok önemli işler de yapıldı, sürekli söyleniyor. Sn. Fatma Şahin ile Cenevre’de BM’lerle görüşme yapmaya gittiğimizde de sürekli şöyle bir tavırla karşılaştık. Bizim hoşumuza gidiyor, çok güzel işler yaptınız, helal Türkiye’ye ,nasıl oldu da bu kadar kişiyi ağırladınız ama ağırlamaya lütfen devam edin ve maliyetini üstlenin ve mümkünse Edirne kapısını da açmayın. Şimdi Edirne’deki kapıyı açmayın, dolayısıyla maliyetini katlanın gibi bir ruh haline de bürünmüş vaziyetteyiz. Bunun sürdürülebilir olduğu kanaatinde değilim. Sayı arttığı takdirde dolayısıyla nasıl kriz yönetiminde birtakım ortak çözümler bulunuyorsa, bunun da daha uluslararası ortaklarla, dostlarla, müttefiklerle paylaşılan bir sorun olması gerektiğini düşünüyorum. Yani sadece mali bir sorumluluğu değil, toplumsal risklerinin de paylaşılabilir olması gerektiği kanaatindeyim. Çünkü bu mültecilerin veya sığınmacıların durumları daha önce tanımlanmamış yeni risklere karşılık gelmesi de söz konusu. Bugün için Türkiye’de söz konusu değil ama dünyadaki örneklerde yeni tehdit unsurlarının yuvalandığı yerler olma ihtimalleri de var. Sadece o ülke açısından değil bütün bölge ve dünya devletleri-ülkeleri açısından önlenmesi gerekir. Önleyici bir takım görüşmelerde bulunulması gerekir. Şu ana kadar ne yazık ki Uluslararası alanda bu konuda bir çaba söz konusu değil. Ancak bu tür Konferanslarla veya soruna doğrudan değinerek belki buradaya paylaşılıp çoğaltılması mümkün olabilir. Benim gördüğüm kadarıyla Türkiye’nin uçuşa yasak bölge projesinin çok daha makul ve hayata geçirilebilecek bir tasarı olduğu kanaatindeyim ancak orada şöyle birşey var..

Moderatör Murat AKGÜN: Ama onun için de BM kararı gerekiyor değil mi?

Prof. Dr. Beril DEDEOĞLU: Gayet tabii ama bu biraz daha

fazlagündeme gelebilir bu şu demektir; bertaraf etmek istediğiniz bir rejim varsa onun belirli bir bölgede uçuş hakkının olmamasını ileri sürmek anlamına gelir.

Çünkü Suriye topraklarında uçuş hakkı olan Türkiye yönetimidir ve de oraya müdahale yapan koalisyon dışişlerindedir. Dolayısıyla buraya uçuş yasak dediğimiz zaman Esad’ın uçakları uçmasın demek anlamına gelir. İkinci de; Amerika bu uçaklar uçmasın sonucu getirebilir. Bunun çok sağlıklı bir şekilde formüle edilmesi mümkün olabilir, yeter ki niyet olsun. Ancak buradaki nihai niyet Esad’lı mı Esad’sız mı? Ne kadar hesaplı, ne oranda hesaplı meselesindeki uzlaşmayla ancak ortaya çıkabilir.

Moderatör Murat AKGÜN: Galiba kilit noktada bu son söylediğiniz deyimdi; Suriye’de bir çözüm olacaksa ne kadar Esad’lı ne kadar Esad’sız?

Prof. Dr. Beril DEDEOĞLU: Yani ben gelişmelerin Esad’sız senaryoların şu an biraz alt çekmecelerde durduğu kanaatindeyim. Bu Esad rejiminin bir yerde ne kadar gücünü paylaşıcağının pazarlıklarının sürdürüğü kanaatini taşıyorum ve ne yazık ki IŞİD’in de bu konuda büyük bir işlem üstlendiği de anlaşılıyor.

Moderatör Murat AKGÜN: Bay Rasmussen size şunu sormak istiyorum; Türkiye-Amerika ilişkilerini makasa benzetecek olursak, bu makas Suriye konusunda bazen kapanıyor bazen açılıyor, açıldığı konulardan bir tanesi de İncirlik Üssü. İncirlik Üssü herhalde NATO Genel Sekreterliği yaptığınız zamanlardan çok iyi hatırlıyorsunuz ve şu anda ABD’nin İncirlik Üssü’nü ısrarla Türkiye’den istediği bir sır değil. Niçin ABD İncirlik Üssü konusunda bu kadar ısrarlı? İncirlik Üssü Suriye konusunda ne gibi bir artıya yol açabilir ,bir de şunu sormak istiyorum; Suriye konusundaki BM nezdindeki her çaba Çin ve Rusya duvarına çarpıyor, Rusya ve Çin niçin bu kadar Suriye’nin arkasında, genç arkadaşlarımız belki merak ediyordur ne dersiniz?

A.FRASMUSSEN: İlk olarak, ben tabii ki detaylarıyla ilgili olarak yorumda bulunmayacağım. Hani NATO’da bireysel müttefikler nasıl organize olurlar? ABD-Türkiye arasındaki somut işbirliği de bu konuya dahildir. Tabii ki (Türkiye) kuvvetli bir savunmanın parçası ve ABD’nin güçlü bir müttefikidir. ABD gibi (Rusya ve Çin) onlar da stratejik olarak önemli askeri tesislere sahip olabilir. Bölge topraklarında Çin’in ve Rusya’nın davranışlarına baktığımız zaman, sanıyorum Çin açısından daha çok genel bir isteksizlik hali var. Herhangi bir şey kabul etmek istemiyorlar. Dış bir askeri müdahale için yeşil ışık olabilecek herşeye karşılar.

Her ülkede, Suriye dahil, Rusya açısından şu çok net ki, Rusya’nın stratejik bir ilgisi, çıkarı var. Rusya’nın Ortadoğu’da çok fazla dostları yok. Dünyanın bu bölgesinde, Esad Rejimi Rusya’nın dostlarından biri, Rus Stratejik mevcudiyetinin önemli bir ögesi. Suriye dünyanın bu bölgesinde sanıyorum. Ana çıkar bu.

Kremlin'in özellikle Esad rejimine aşık olduğunu düşünmüyorum ama Rusya şundan emin olmak istiyor; her ne olursa olsun Suriye'de gelişmeleri kontrol edebiliyor olsun istiyorlar. Çünkü Suriye Rusya için stratejik bir çıkar alanı... BM Güvenlik konseyinde o beş kalıcı üye arasında Suriye ile ilgili bir karar alınması açısından, politik çözümlere odaklanılması gerekmektedir.

İki Cenevre Konferansı yaptık. Her ikisi de şöyle sonuçlandı ve bu Konferanslara Rusya da dahildi. Nihai dokümanlarda Cenevre'deki Konferans şunu söyledi; süreç başlatılmalıdır. Bu belki Suriye'de bir sistemde değişikliğe yol açabilir dendi... Ancak Rusya'nın angajmanını dikkate alarak, bir de diğer bölgedeki ülkelerin angajmanlarını dikkate alarak şöyle düşünüyorum, herhangi bir askeri dış müdahale bir patlamaya yol açabilir. Ama sadece Suriye'de değil, bütün bölgede. İşte o yüzden, ben şu önerime dönüyorum bir yolunu bulmaya çalışmak lazım. Bu çözüm önerisine ben çok katılıyorum.... Merkezi devlet sisteminin ve ülkenin bölünmesinin yanında başka alternatifler var. Bu iki uç eksenin arasında, gücün etnik ve mezhepsel gruplar arasında paylaşılması alternatifidir.

Moderatör Murat AKGÜN: Bay RASMUSSEN'e sabah seansında IŞİD konusundaki (Irak- Şam İslam Devleti) düşüncelerini sormuştum. Şimdi bölgeyi yakından tanıyan biri olarak aynı soruyu size de sormak istiyorum. IŞİD nasıl var oldu, neden var oldu ve yok edilmesi neye bağlı? Sabah seansında Sn Numan KURTULMUŞ aslında şunu söyledi 'bataklığı kurutmazsanız IŞİD gider başka bir organizasyon gelir' dedi, bunu paylaşıyor musunuz? Buyurun.

Peter HARLING: Bu üç soruya da cevap verebilirim. Fakat İran'la ilgili bazı şeylerden de bahsedelim. Rus ve İranlı yetkililerle konuştuğumuz zaman, Suriye rejimiyle ilgili, kendi standartlarına göre, pek etkili performans sergileyemiyorlar. Aynı zamanda (dengeler) o kadar kırılgan ki (Rusya ve İran), eğer Esad Rejimini desteklemeyi bırakırlarsa rejim çöker ve diğer tarafın zaferi olur. İşte ben şu açıdan katılmıyorum: Irak ve Suriye'de olanlara vekaleten bir savaş diyelim. Fakat bir taraf için vekaleten savaş... Ama öbür taraf için diyemeyeceğim. Diğer taraf kim savaşacaksa, hepsini desteklemeye hazır ve bütün silahları, bütün parayı, bütün siyasi desteği de verecek. Hani bir oyun alanında, sanki bir oyun seyrediyoruz. Bir tarafta bir crock ekibi var birlikte çalışıyorlar ve bu konuda çok sertler, diğer tarafta insanlar birbirleriyle öylesine oynuyorlar ki ellerini kirletmek istemiyorlar, canları acısın istemiyorlar. Bu karşılaştığımız problemin bir kısmı. Bu şekilde oyunu bitiremeyiz...

ABD'nin net olmasıyla ilgili bir şeyler söylemek istiyorum. Çünkü bence bu sorunun önemli bir kısmını teşkil ediyor. Elimizdeki sorunun değişik katmanları var. Barak Obama'yı düşünecek olursak, bana göre, olayların hiç birine fazla ilgi duymuyor.

Entelektüel olarak hoşuna gitmiyor bu durum, bölgeye ilgi duymuyor, dış politikaya çok ilgi duymuyor, kirli savaşlara, vekaleten savaşlara ilgi duymuyor. ABD dijital sınırlar ve mali kurumların kontrolü gibi şeylere çok ilgi duyuyor. Bir sonraki döneme girmek istiyor, geçmiş döneme takılmaktan ziyade. Ki Ruslar ve İranlılar daha çok onu yapmak istiyor. Samiyorum onun algısı ki hükümetteki çoğu kişiyle aynı şeyi düşünüyor: artık bu bölge büyüse fena olmaz. Kendi problemlerini kendi ele alsın! Niçin hep ABD veya Batı müdahale ediyor? İşleri düzeltmeye çalıştıkları zaman, Afganistan ve Irak'taki gibi, doğuda başarısız oluyorlar. Yani ABD'nin bu konuda bir şey yapabileceğine dair fazla inanç yok.

İslami devlet burada devreye giriyor. Dört yıldır o fikirden öbürüne atlanıyor. Bölgede herhangi bir şeyin değişebileceği konusunda şüpheler var. Mesela Tunus'taki başkaldırının erken dönemlerinde, Mısır'daki o heves, Libya'daki rejim değişimi, ondan sonra İslamcılarının elinin seçimlerle kuvvetlenmesi... (bunlardan) korkuyoruz. Sonra İslami kriz geliyor... İslami devlet (IŞİD) ön plana çıktı... Yani bu büyük bir problem ama bütün bu çözülmemiş problemlerin zaten bir ifadesidir IŞİD. Bunlar 10 yıllardır oluşan problemler ve bunlar son 4 yıldır da daha da kötüye gitti...

Moderatör Murat AKGÜN: Bu konferansta en çok aklımda kalacak olanlardan bir tanesi sizin bu oyun oynayanlar, üstü kirlensin isteyenler ve istemeyenler benzetmeniz olacak gerçekten, ilginç bir benzetmeydi. Sayın Prof.Dr. Beril DEDEOĞLU, mümkün olduğu kadar genç arkadaşlarımız Ortadoğu'da farklı alanlarda bilgilendirilmesi için belki batı, sorular eksik kalıyor ama bu bir parça da benim her konudan biraz konuşalım çabamdan kaynaklanıyor. Size sorum Filistin hakkında olacak, Türkiye Filistin'e çok önem veriyor, hatta devlet yetkililerinin zaman zaman Filistin sorunu çözmeden Ortadoğu'ya çözüm gelmez sorunu, sabah Bay RASMUSSEN'in de olduğu oturumda konuşulmuştu. Şunu sormak istiyorum; Filistin'i çöz diyoruz ama böyle bir ortamda Filistin sorunu nasıl çözülecek?

Prof. Dr. Beril DEDEOĞLU: Biz genelde Filistin sorununu İsrail Filistin sorunu üzerinden tanımlama eğilimindeyiz. Oysa belki de devletleri hiçbir zaman o şekilde tanımlamak doğru değil, her devlette birden fazla devlet var. İşte ABD'yi örnek alıyoruz, iki tane Amerika var, Rusya diyoruz daha fazla var ama Filistin de fiziki olarak iki tane var biyolojik ve yaklaşım olarak iki parça var.

Moderatör Murat AKGÜN: Birbirleriyle fiziki bağlantısı olmayan.

Prof. Dr. Beril DEDEOĞLU: Aynen öyle. Dolayısıyla görüşleri ve beklentileri arasından da farklı olduğunu tahmin ettiğimiz bir ikili yapı var ne yazık ki. Bu Filistin'in devlet olması sürecinde zorluk yaratırken, İsrail'in de işini çok kolaylaştıran bir duruma karşılık geliyor. Zira İsrail bu iki taneden bir tanesini muhatap

almak istiyor ama öbürü de var, yani; “seni muhatap alıyorum, seni muhatap almam” dendiği zaman zaten süreçte yarım durum söz konusu oluyor. Bu yüzden de krizi çözmeye yönelik değil de devlet oluşumu krizleri çözmeye yönelik bile yol almakta çok önemli sorunlarla karşılaşılıyor. Bugün gelinen nokta itibarı ile benim görebildiğim kadarıyla sorunun içinden çözümü yani Filistin ve İsrail sorunu meselesidir ve içinde de örneğin ABD’nin arabuluculuk yaptığı bir süreçtir çözüm neredeyse tıkanmış içeriden çözülemeyecek, dolayısıyla dışarıdan çözülme süreci kazanıldığı anlaşılıyor. Dışarıdan kim olacak diye baktığımızda da Avrupa ülkelerinin arka arkaya Filistin tanınmasıyla ilgili parlamentolarının ya gündeme getirmeleriyle ilgili ya da karar çıkartmaları fiziki anlamda sonuç getirmeyen bir duruma karşılık getirir. Yani siz resmi olarak tanıdığınızda acaba büyük elçilik açılacak mı? Ben hiç sanmıyorum, sorunun karşılığı çok olmayabilir. Ama bu büyük bir diplomatik baskı aracı olarak İsrail’e yönelik Filistin’in hazır hala ikili bir yapıda sürdürülme ihtimali varken bu ihtimal hala ölmemişken sürdürülmesi yönünde bir çabaya yönelik işaretler.

Moderatör Murat AKGÜN: Bir kader mi bütün Ortadoğu’nun sorununa dışarıdan çözüm empoze ve yahut beklentisi...

Prof. Dr. Beril DEDEOĞLU: Şöyle bir şey var, eğer sorunlar masada birlikte konuşulacaksa; bunun bir mahsuru yok, küresel bir dünyadayız, nasıl barış projeleri yönünden konuşulmadan gerçekleşmiyorsa, her türlü sorunun da masada görüşülmesinin hiçbir mahsuru olmadığı kanaatindeyim, yeter ki masaya gerçek silahlar konulsun. Ama yapılandırılmış bir bölgeden bahsediyoruz, yani kendi tarihi kendi inisiyatifile kendi varlık biçimini tespit etmemiş, zaten dışarıdan yapılan görüşmelerden söz ediyoruz. Zorlama devletlerden söz ediyoruz, zorlama iktidar yapılarından bahsediyoruz. Bunların sürdürülebilirliği hiç düşünülmemiş.

Moderatör Murat AKGÜN: Cetvelle sınırlar çizilmiş değil mi?

Prof. Dr. Beril DEDEOĞLU: Yani yapılandırılırken “şu tarz bir aile ülkeyi yönetir gider” diye düşünülmüş, ya yönetemezlerse denmemiş. “Yönetemezse alırsız aşağı” denmiş ki hala aynı yöntemler uygulanabiliyor. Mısır’da “bunlar yönetemeyecek alalım, bunu getirelim” deniyor. Ama bu da sürdürülebilir değil. Dolayısıyla benim anladığım ve gördüğüm kadarıyla Filistin örneğine asılmak zorunda, çünkü dünya değerleri çok daha karmaşık hale geldi. Birgün şu an en azından Batı Şeria’da temsil edilen kesimler biz bu işi başaramadık, valizleri alıp gitsek dünyadan yana gitsek en azından, İsrail’e hiçbir muhatap kalmayacak, ya da birçok farklı devleti muhatap almaya hiçbir kesim kalmayacak. Şu an son şanslar yaşanıyor gibi bir durum herhalde, arka arkaya bu tür girişim söz konusu benim anladığım kadarıyla, çok gecikmeyecek...

Moderatör Murat AKGÜN: Çok gecikmeyecek derken Filistin’deki çözümü mü kastediyorsunuz?

Prof. Dr. Beril DEDEOĞLU: Hayır yani, biraz daha somut adımların atılması konusunda aceleye yol açan bir süreç var. Çünkü Filistin devletinin bir an önce vurulmasını isteyen, gerçi bütün Amerika başkanları bunun zamanında olmasını ister ama Obama bu konu da yönetime çok baskı yaptı ve bu baskı sonucunda İsrail de biraz sosyal ilişkileri geliştirmek durumunda kaldı ve gitmeden diyorum. Obama sanıyorum bu süreci biraz daha sıkıştırıcı Filistin lehine sıkıştırıcı işlemlerde bulunur. Ama sonuç alır mı, onu inan ki öngörmek hiç kolay birşey değil.

Moderatör Murat AKGÜN: Bay HARLING size şunu sormak istiyorum. Ortadoğu problemlerinden bahsettiğimiz zaman herhalde Türk-İsrail ilişkileri ve Mısır konumu gözardı etmek doğru olmaz, şunu sormak istiyorum; Türk-İsrail ilişkilerinin son yıllarda çok parlak olmadığı bir gerçek, ilişkilerin bu kadar kötü olması sizce Ortadoğu’daki barış süreçlerini genel anlamda nasıl etkiliyor? İkincisi Mısır’daki darbe sürecinden sonra Mısır’ın kendi kabuğuna çekilmesi ve Arap kardeşleriyle bile kavgalı duruma gelmesi Mısır’ın o eski Arap dünyasına abisi pozisyonunu kaybetmesi durumuna gelmesi, bütün bunlar Ortadoğu barış süreçlerini nasıl etkiliyor, ne dersiniz?

Peter HARLING: Türk İsrail ilişkilerine konuyu getirirsek, ki çok iyi bildiğim bir konu değil onu söyleyeyim, sadece dışarıdan bakarak biliyorum, iki durum çıkıyor ortaya. Olup bitenleri duygusal tepkiler var, tabii bunlar da duygusal tepkiler doğurur her zaman. Yalnız politik açıdan değil, genel açıdan da öyledir. Türkiye’nin Arap dünyasına karşı tutumuna baktığımız zaman, birtakım bilinen ilkeler var. Tabii yükselteleri, dalgalanmaları oldu bu ilkelerin. Türkiye komşularına bir model olarak ortaya çıktı. Çok da etkileyici oldu. Yani bir dinamik aştı bölgeye, vs. Bu herhalde sınıra dayandı.

Türkiye’nin tutumu, tutarlılık açısından baktığımız zaman, bir tutarlılık gösteriyor. Suriye konusu mesela erken aşamalarda Türkiye ilk önce bir katalizörlük yapmaya çalıştı. Esad rejimiyle iyi ilişkileri vardı. Ve onları (Esad rejimini) değişime zorlamaya çalıştı. Aylarca devam etti. Şiddet düzeyi bu kadar yükselmeden evvel, bu ilişkilerde de, yani sanki ihanete uğramışlık havası da esti. Türkiye ondan sonra değişti ve tutumunu değiştirdi. Hala bu tutumunu sürdürüyor. Şimdi Türkiye için bu rejimi kapsayan bir çözüm olmaz... Tabii bu yapılacak doğru şey mi, sonuç getirir mi getirmez mi, bunlardan emin değilim. Ama en azından okuması kolay bu tutumların... Mısır’a baktığımız zaman, Türkiye’nin tutumlarının orda da tutarlı olduğunu görüyoruz. Şimdi aslında bizim sürekli olarak bir temadan bir temaya kaydığımızı bakılırsa, bu tutarlılıkla da takdir edecek bir şey var. Çünkü bölge artık çok köklü bir krizden geçiyor ve bunun da tarihte olan kökleri, izleri var. Pek çok problem onlarca yıl birikmiş. Tabii bunların açılıp çözülmesi

epey zaman alacaktır. Şimdi bütün oyunculardan beklenen şey zamanın sonuna dayanarak ilkeleri bulmak. Bir şekilde dengeleyici birtakım ilkeleri bulmak, bu açıdan zannediyorum ki siz başkalarından çok daha iyi bu işi başarıyorsunuz. En azından Batı'dan daha iyi başardığımız kesindir.

Moderatör Murat AKGÜN: Artık öğrenci arkadaşlarımızdan soru almak istiyorum. Bakalım onların soruları neler olacak.

ÖĞRENCİ: Mehmet Veli Koyuncu (S.B.U.İ.): Benim sorum Bay RASMUSSEN'e, yerel yönetimlerden bahsetti. Adem-i Merkeziyetçilikten bahsetti. Adem-i Merkezi yönetimin olması için güçlü bir yönetimin olması lazım değil mi? Örneğin ABD modeli gibi Ortadoğu için bu geçerli mi yani geçerliliği var mı? Irak'ta gördük yerel yani Adem-i Merkeziyetçilik Irak'ın güçlü bir merkezi olmadığı için şu an bölünmeye kadar gitmiştir. Bu konu hakkında görüşlerini alabilir miyim?

A.F.RASMUSSEN: Bazı bölgelerde tabii güçlü bir merkezileşmiş güç gerekir. Mesela askeri ve güvenlik ile ilgili konulara geldiği zaman, ABD'de güç merkezileşmiş. Şunu hatırlatayım. Size ben burada Suriye'yi bir devlet olarak Irak'ı bir devlet olarak muhafaza etmek lazım geldiğini de söylüyorum. Ama bu ülkelerdeki farklı kimlikler arasında, güçlerin paylaşılması gerektiğini söyledim. Ama tepede bir devlet olmalı. Bir devlet bütünlüğü olmalı ki savunmayı düzenlesin, güvenliği sağlasın, merkez bankası olsun, para politikası olsun, onunla ne yapacaksa yapsın... Yahut devlet kurumları olsun, bir anayasa olsun, ona göre bütün düzenlemeler olsun. Ve o anayasa aynı zamanda da azınlık haklarını da garantiye alsın. Tabii bütün bunları söylerken Bosna modelinden ilham aldığımı da itiraf etmeliyim. Onun için söyledim. Balkanlar ve Ortadoğu arasında farklar vardır. Ama birtakım benzerlikler de vardır. Bunlardan ders alabiliriz. Yani ben burada bir çelişki görmüyorum, güçlü bir merkezi hükümet alanlarını oluşturmak için, bir yandan da gücün iktidar gücünün yerel yöntemlerle paylaşılması gerekir. Şimdi bunu sonuçlandırmak için kendi ülkemizi örnek vereyim. Tabii ki bu

dünyanın başka bir köşesi. Ama Danimarka Krallığı'nda bizim 2 tane kimliğimiz var. Grönland var, bunlar Danimarka Krallığı'nın parçası, oralarından sorumludur. Oraların savunması, güvenliği ve para politikası Danimarka'nın yetkisi altındadır. Fakat birçok alanda da buranın yönetimlerine çok büyük özerklikler tanımıştır. Bu modelin birçok problemi var diyebilirsiniz tabii ama alternatifi nedir diye de sormak gerekir. Alternatif, çatışmaların sonsuza kadar devam etmesi değildir. Sorunun cevabı; çözüm hususunda ilerleme kaydetmek ve insanların barış içinde bir arada yaşamayı öğrenmesini sağlamak en azından.

KONUK: Sn. RASMUSSEN bu serbest bölge meselesine dair acaba ne düşünüyorsunuz? Bir de Suriye'deki güç paylaşımı sistemi nasıl olur, yani başka yerlerde örnekleri var mı bu tip veya bu çeşit?

A.F.RASMUSSEN: Ben daha önce görüşlerimi ifade ettiğim için, evvela sizin bu konudaki görüşlerinizi dinlese! Adem-i Merkeziyetçilik ve gücün paylaşılması meselesi, mezheplere veya etnik gruplara dayanan teşebbüsler hususundaki gibi. Lübnan'da olsun Irak'ta olsun çok kötü örneklerini gördüğümüzde karıştırılmamalı. Aslında Irak'ta bu fikrin tarihi geçmişi esas olarak sürgünlerle başlamış. Bağdat'a dönersek burada bir yetki var. Bir iktidar var. Ama rejimden acı bir şekilde çekmiş olan insanlarda da güçlü tepkiler var... Siyasi boşluk içerisinde, ABD'nin ilk işgal hareketlerine bakarsanız, tabii ki Irak için tek çözüm o değildi. Bedelini herhalde ödüyoruz şimdi. Yerel seçimlerde yakın çevrelerini düşündüğümüz zaman, IŞİD meselesini de gözönünde bulundurduğumuzda..., çok büyük güvenlik tedbirleri alınıyor. Bağdat tarafında IŞİD; güvenlik kadrolarının motivasyonlarını kırmış durumda. Bir de birtakım direnişler var. Hemen bu direnişler çöküyor tabii. IŞİD ortaya çıktığı anda çöküyor. O zaman (direnişçiler) kendi çevrelerinde (kendilerini destekleyen) herhangi bir güç bulamıyorlar, IŞİD'i başlarından defedebilmek için. IŞİD'in Bağdat'la temasları, ilişkileri var.

Sempozyum Programı

Dolayısıyla oradaki boşluğa bir çözüm bulmak lazımdır. Musul'un büyük aşiret reisleri Musul çevresinde nasıl güç tabanlarını oluşturmuşlar? Buradan başlarsak işte zaman içinde bir alternatif geliştirilebilir. (Bölgede) alternatif bir güç yapısı olabilir. Güç dağılımı gözönünde bulundurularak ondan sonra görüşmeler başlayabilir. Ancak başkentte ve burada da hakemlik rolü oynayacak olan yine merkezi hükümettir. Herkese lazım şimdi. Master planına gelince, bu planın bize önerilmesi, Cenevre sürecinin bir parçası olarak ortaya çıkmış.

Cenevre sürecinde; Suriyelileri masaya getirsinler diye Amerikalılar Rusya'yla çalışmaya razı olsaydı, işte onlar Suriyelileri o zaman zorlayabilirlerdi. Hepsi birlikte bir uzlaşmaya varabilirlerdi, ama olmadı. Niye çünkü Ruslarla Amerikalılar hiçbir şekilde birbirleri ile birlikte çalışmadı çünkü Ruslar oyunbozan oldular. Orada bu anlaşmazlıklardan, bu çatışmalardan, onlar (Ruslar kendileri) yararlanır durumda görüyorlar. Amerika'ya karşı dikilmenin avantajları var; imaj hususunda, vs. Öteki taraftan, Amerika'nın da burada olup bitenlerle çok fazla angaje olmayı istemeyen tutumu var.

Dolayısıyla madem bu yukarıdan aşağı yaklaşım iyi olmadı, öyleyse aşağıdan yukarı bir yaklaşımla Suriye hususuna eğilelim. Mesela yerel ateşkesler olsun. Suriye'de birtakım ateşkesler oldu, onlar ilerletilebilirdi. Hiç kimse ilerletemedi onları... Siyasi hesaplar yüzünden... Dolayısıyla önümüzdeki bir iki yıl Cenevre süreci sürecektir. Ama bunun bir faydasının olması, bir çözüm bulunabilmesinin tek çaresi, bu konunun hem Batı'da daha ciddiye alınması, hem de Rusya'nın da "biz demedik mi" demekten vazgeçip, daha yapıcı bir şeyle ortaya çıkmasıyla olacaktır.

KONUK: Benim işim kolaylaştı şimdi, çünkü genel olarak ben buna katılıyorum aynı fikirdeyim, başlangıçta bu gücün dağıtılması bölüşülmesi meselesinde bu başarılı olabilir, yerel seçkinlerle yerel camia arasında yeniden maganda olabilir. Tam iktidarın gücü Adem-i Merkezileştirmesi dediğimiz zaman, tabii doğru bir demokratik kültür içinde demek istiyoruz.

ÖĞRENCİ: Seda Kocager (S.B.U.İ.): Sorum Sayın RASMUSSEN'e; Ukrayna'nın başvurması halinde NATO'ya kabul edileceği hakkında ne düşünüyorsunuz?

A.F.RASMUSSEN: Tabii ki her başvuru sahibi ülke NATO kriterlerini karşılamalı. Ukrayna üyelik için başvurursa NATO'ya, bu bayağı uzun süreç olacaktır. Çünkü Ukrayna gerekli kriterleri şu anda karşılamıyor. Ama şunu hatırlatayım size, 2008 yılında NATO zirvesinde bir süreçte, NATO karar verdi. Ukrayna NATO üyesi olacaktır dedi ama tabii ki Ukrayna'nın gerekli kriterleri karşılaması gerek. Ve bu karar hala geçerli. Bu yıl eylül ayında bu kararın hala geçerli olduğunu tekrar belirttik. Ama belli ki Ukrayna'nın kapsamlı reformlar gerçekleştirmesi lazım. Ondan sonra NATO üyesi olabilir.

Şunu da ekleyeyim, bazen şöyle soru gelir (Ukrayna'nın NATO üyeliği), provakatif olmaz mıydı? Rusya'yı düşünersek, Ukrayna'nın NATO üyeliği Rusya'nın karar vereceği bir konu değil. Her ülkenin kendi geleceği hakkında kendi kararını verme hakkı var. 1999 Avrupa Güvenlik Konferansında her ülkenin kendi güvenlik politikasını oluşturma hakkı var deniliyordu. Rusya da bu konferansı onaylayan ülkelerden biriydi. Ukrayna başvuruda bulunur ve NATO kararını verir. Eninde sonunda üyelik nihayetlendirilir. Ama tabii ki yakın gelecekte olacak bir şey değil bu.

Moderatör Murat AKGÜN: Beril Hanım size de sormak istiyorum aynı soruyu, biraz evvel Bay RASMUSSEN'e sordum, o çok fazla detaya girmek istemedi, daha evvel görevi nedeniyle ABD İncirlik için bu kadar çok bastırıyor, bu kadar istekli, bir de şunu sormak istiyorum, Bay HARLING dedi ki, Cenova konusunda birşey olmadan devam edecek dedi. Cenevre 1 Cenevre 2-3- ... gibi devam edecek, görüşünüz nedir?

Prof. Dr. Beril DEDEOĞLU: Önce Cenevre'den başladım, galiba evet, herhalde öyle devam edecek. Burada amaç görüşmelerin kesilmiyor olma halini iyi haber saymamız gerekmesi ...

Moderatör Murat AKGÜN: Ama bu dostlar alışverişte görsün diyalogu olmayacak mı?

Prof. Dr. Beril DEDEOĞLU: Risk; eğer "bu bitti" dersiniz riski daha büyük. Dolayısıyla masada bu olay görüşülüyor olma hali başlı başına bir diplomasi. Şu an daha ileriye gidilemiyorsa, buna razı olunma durumu var. İncirlik konusunda ABD'nin çok ısrarcı olduğuna dair sizin söylediğiniz kadar büyük bir ısrar var mı, çok emin değilim ancak eğer talepleri varsa bunlar; "burada kalkayım bombayı atayım, Türkiye zor durumda kalsın" diye talep edilen bir şey değil, maliyeti düşük bir insani müdahale eyleminin sürdürülmesiyle ilgili.

Moderatör Murat AKGÜN: Yani eğer istiyorsa askeri nedenlerle bir insani yardım amaçlı istiyorlar düşüncesindedir.

Prof. Dr. Beril DEDEOĞLU: Aynen öyle çünkü bugünün teknolojiyle yani incirlik üssüne muhtaç bir Suriye operasyonu olduğunu söylemek çok kolay bir durum değil. Ayrıca Türkiye'den kalkan Amerikan uçaklarıyla sağın solun vurulduğu izlenimini ABD stratejik olarak daha tercih edeceğini de çok zannetmiyorum. Yani niçin Türkiye'nin el uzattığı yakınlaşmak istediği toplumlar kendisinden hoşlanmayan bir pozisyona düşsün, ama şu sahnenin Arap dünyası ve Müslüman dünyasında karşılığı var, ABD'yle anlaşmazlık hariç akabindeyseniz bunun Ortadoğu'da Türkiye lehine bir karşılığı var.

ÖĞRENCİ: Ravdanur Cumha (S.B.U.İ.) RASMUSSEN ve P. HARLING, Sayın Numan KURTULMUŞ'un söylediği gibi dünya 5'ten büyüktür daha işlevsel ve daha geniş zihniyetli BM için önerileriniz nedir?

A.F.RASMUSSEN: Eğer başkan yardımcısını doğru anladıysam, kapsamlı bir referandumun iyi olacağını söylediler. Bu proje BM'de zaten bayağıdır konuşuluyor. Argüman şu, BM Güvenlik Konseyi bildiğimiz haliyle 2. Dünya Savaşı'ndan hemen sonraki güç yapılarını yansıtıyor. Modern bir BM güvenlik konseyi 2014'ün gerçeklerini yansıtmalı. Ve gelişmekte olan güçlerin artan ağırlığını yansıtmalı. Çok iyi anlıyorum bu argümanı ben. Ayrıca şunu da söyledim, prensip olarak ben BM'nin reformdan geçmesinden yanayım. Bu şekilde güvenlik konseyi ve diğer kurumların temsil kabiliyeti daha yüksek olacaktır.

Bunu söylememe rağmen, bir de gerçekle yüzleşmek zorundayız. Gerçek şu ki, böyle bir değişikliğin olması için, beş kalıcı üyenin de rızası gerekmektedir. Sonra da şu soruyu sormak lazım, sizce bu mümkün müdür? Bu beş ülke konsensüse varıp kendi güçlerinden vazgeçecekler mi—veto hakkı da dahil olmak üzere—? Bence bu gerçekçi değil. Bunun için daha gerçekçi alternatiflere bakmak lazım... Ama şu konuda Başbakan yardımcısına katılıyorum: BM'nin bugünkü durumu onun inanırlılığını ve otoritesini sabote ediyor. Biz BM'de o kadar karar verme yetersizlikleri ile karşılaşyoruz ki... BM Güvenliği Konseyi önemli kararlar alamaması, BM'nin inanırlılığının sabote edilmesi anlamına gelir. Güçlü bir BM lazım. Bu BM küresel hukukun garantörü olmalı. BM Güvenlik Konseyi'nin Suriye konusunda bir eyleme geçememesi maalesef bu durumun bir yansıması. Ama BM'yi reforme etme çabaları da o problemi çözmeye yetmeyecektir. Başka araçlara bakmak lazım.

Peter HARLING: Uluslararası bir yönetim sisteminin bir parçası bu da 2. Dünya Savaşı'ndan sonra gelişti. BM gibi kurumlarda belli bir dizi değerler ve normlar söz konusudur. 90'lı yıllarda Batı, Sovyetler Birliği'ni yenince zaten bunlar zirveye çıktı. Net bir düşman olmaması ama dünyadaki insanların kaderinden kendini sorumlu hissetmek, işte bu yönetim sistemini kullandılar. Sahibi bizdik, sol sağ ve orta merkezi yansıtalım diye ve bu da sanıyorum çok içerleme yarattı tüm dünyada, yani o çifte standart dediğimiz ifade işte Batı'nın hareketinden doğdu. Suriye gibi konularda bizi takip etmeye devam ediyor bu konu sanıyorum ve Suriye rejimi ile Rus rejimi arasındaki ilişkiyi uzun diye tanımlayamayız, doğru değil, bu ilişki 80'li yıllarda durdu. 2012 yılında tekrar başlatıldı çok ilginç bir bazda bunun sebebi şuydu; Rusya bir yandan intikam almak istiyor, motivasyon bu, ondan sonra ilişki git gide artan bir şekilde tekrar inşa edildi çatışma esnasında ama ilk motivasyon aslında bir yerde Batı'ya sınır olmaktı. Yani uluslararası iletişim sistemini manipüle etti Batı. Tamam erozyona uğradı, o kadar çok değişik şekilde zorlandı ki, meydan okudu ki buna Suriye, Ukrayna

örnektir. Bu örnekler artacak zaten emin değilim. BM reform etmenin çok fazla potansiyel olacağını en azından görülebilir gelecekte diyelim. Çünkü isteksizlik var zaten bu konularda, bir de sanıyorum bu şu anki durumla ilgili sorun dışı dünyanın bu bölgesinde son birkaç 10 yıldır yüksek düzey uluslararası müdahale ile kuruldu. Bu yapılar işte Sovyetler birliğinden Batı'dan, bugün öyle bir andayız ki, hala biraz müdahale var ama karmaşık net değil. Müteredit bu zaten, bölgedeki insanların kafa karışıklığı artırıyor ve birbirlerinin çatışmalarında müdahale artıyor. Türkiye gibi İran gibi Suudi Arabistan gibi ülkeler de en son birbirleriyle konuşmaya başladıkları zaman çözümlerin BM'den gelmesini beklemek yerine ancak o zaman

Moderatör Murat AKGÜN: Beril Hanım size bir soru sormak istiyorum; sabah Sayın Genel Sekreter konuşurken dedi ki, Türkiye'nin bir rol modeli olması imkanından olasılığından bahsetti. Ortadoğu için beri taraftan İsrail'le ilişkilerimiz Mısır'la ilişkilerimiz Suriye deki mevcut rejimle ilişkilerimiz göz önünde bulduğunda siz bu rol modeli imkânını nasıl değerlendiriyorsunuz nerede başlar nereye kadar devam edebilir?

Prof. Dr. Beril DEDEOĞLU: Bunun gündeme geldiği dönemde Türkiye'nin model olma konusunda tartışıldığı zamana ilişkin bir şey hatırlamak istiyorum. Türkiye bu zamanlar ben model olayım, ben modelimi Ortadoğu'ya söyleyeyim falan demedi ihale üzerine kaldı, yani Türkiye model olabilir mi gibi bir şey dışarıdan geldi. Bu o kadar da olumlu karşılandığı söylenemeyecek bir pozisyon oldu. Eğer Ortadoğu toplumları kendileri bir modelleme yapabilmis olsalardı muhtemelen çok daha olumlu sonuçlar verirdi yani içerden bölgeden gelen bir öneri şeklinde gelişmiş olsaydı bu üstünde çalışılabilecek bir konu olabilirdi.

Moderatör Murat AKGÜN: Zaten bu her konu içinde öyle olabilecek değil mi keşke çözüm isteği Irak'ın içinden gelseydi Afganistan'ın içinden gelseydi.

Prof. Dr. Beril DEDEOĞLU: Dolayısıyla çok olumlu bir sonuç verdiğini söyleyemem bu açıdan da çünkü Türkiye ile ilgili model dendiğinde herkesin başka bir şey anladığını söylemekte yarar var. Örneğin halkın seçim yaptığı yönetimin belirlediği bir sistemi Ortadoğu monarşileri açısından katıyen bir model olarak algılandığını düşünmemek bizim ya da yönetimin seküler yapısının bazı yerler tarafından kati surette tercih edilmeyeceğini düşünmek lazım. Yani Türkiye'nin model olmasının istenmesi Ortadoğu'da herkesin beklentisine karşılık gelen bir durum değil idi. Ancak şu söylenebilir, Türkiye'nin kendi gelişme ve kat ettiği yol bir cazibe merkezi ve bir kendi her toplumun kendisi için bulabileceği yönetime ışık tutabilirdi. Yani bir dizi badire atlattığı bir ülke Türkiye nelerin arkasından kalkmaya uğraştı. Özellikle siyasetin sürekli yeniden ve yeniden yapılanmakta olan bir ülke bu aynı zamanda da kalkınma yönünde de önemli hamleler yapan

Sempozyum Programı

bir ülke peki biz niye yapamıyoruz nasıl yaparsak bizde de benzer bir etki sonuç çıktı üretebiliriz sorusunu sormasına izin verebilirdi hala verebilir. Bugün bitti artık böyle bir şey söz konusu değil anlamında söylemiyorum hatta tam tersine belki çatışma ve kayıp ortamı bu tür soruların sorulması açısından da çok daha önemli bu arada demin BM ile ilgili arkadaşımızın sorusu vardı ya ne olacak diye.

Moderatör Murat AKGÜN: Dünya 5'ten büyüktür diyerek.

Prof. Dr. Beril DEDEOĞLU: Evet onunla ilgili bir şey söylemek istiyorum. Genel olarak neden gelişmekte olan ülkelerde veto yetkisine sahip ülkeler arasında değil gibi anlaşılıyor. Bu soru gayet tabii ben de bu soruyu sorarım. BM'nin kendi içinde yaptığı tartışma daha da o aşamaya bile gelmedi. Örneğin Almanya 5 ülkenin arasına girsin mi girmesin mi diye tartışılıyor ve benim takip edebildiğim kadarıyla Almanya'nın bu 5 ülkeye dahil olmasına en fazla İngiltere ve Fransa karşı çıkıyor, dolayısıyla daha bunu aşamamışken nerede kaldı diğerleri diye bakmakta da yarar var.

ÖĞRENCİ: Kadir (Nijerya'dan gelen yabancı öğrenci) (SBUİ) sorum Sayın RASMUSSEN'e; IŞİD saldırıya başladığında küçük bir grup olarak görüldü fakat durum kötüleşiyor, rakam hergün giderek artıyor, sizce yenilecekler mi ve ne kadar sürecek yenilmeleri?

A.F.RASMUSSEN: Çok teşekkür ederim evet kısa cevap, eminim İslami devlet denen şey yenilecektir. Takdir ediyorum geniş bir uluslararası koalisyon askeri bir operasyon başlattı ve buna olanca güven duyuyorum ki eninde sonunda IŞİD yenilecektir. Kolay olmayacak, zaman istiyor ama sonuç bu olacak. Ancak askeri perspektiften bu tartışmanın sonucu olarak tekrar söyleyeyim, eğer önleyeceksek, ekstremliğin sağlanmasını Ortadoğu'da önlemek istiyorsak, çok nedenlerini ele almamız lazım bunların mezhebi politikaların dışında yani ki bunlar hemen bitirilmeli daha bazı problemler var ele alınması gereken ve buna inanmak için bir sebep ya da bahane de yok. Acı olan da şu zaten, 12 yıl önce 2002 yılında BM'ler insan girişim raporu yayınladı. Bu problemlerin altını çizdi, sanıyorum ana sebeplerinden biri Arap Baharında gösterdiğimiz gençler için fırsat yokluğu. Daha fazla fırsat yaratmak lazım bu bölgede, bu açıdan 2002 yılında yayınlanan insani gelişim raporunu okumadılar. Çünkü 12 yıl önce yayınlandı. Amerikan veya Avrupalı bilim adamları yapmadı bunu, Arap Akademisyenler kendileri yaptı ve 3 eksikliğe işaret ettiler bunlar sorumlu zaten ekonomik fırsat yokluğundan Arap ülkelerinde. 22 Arap ülkesi çatışıp 3 eksikliği işaret ettiler, özgürlüğün yokluğu yeni bilgiye açlık olmaması ve kadın haklarının yokluğu eksikliği bunlar 3 noktaydı. Çünkü onların altını çizdiği özgürlüğün olmaması, baskılayıcı rejimlere yol açıyor. Bu insan arasında hiçbir şeyi değiştiremeyecekleri hissi barışçıl yöntemlerle bir de yeni

bilgiye açık olunmaması da ilginç bir şekilde şöyle ifade edilmişti. O kadar az sayıda yabancı kitap Arapçaya çevrilmişti ki ve çok az yeni yazı yeni fikirler hakkında Arapça kitap vardı. Yani Arap akademisyenlerin kendileri söylemiş olduğu şeyleri söylüyorum ben, bu 2002 yılında insani gelişim raporundan bir de şu soruyu sordular, nasıl böyle ülkeler refaha ulaşırlar. Eğer nüfusun yarısı işgücü pazarından dışlanırsa veya kamu yaşamından siyasi yaşam dahil olmak üzere dışlanırsa, tabii ben Arap akademisyenlerinin kendilerinin altını çizdiği şeyleri söylüyorum 12 yıl önce bence bu trajik, 12 yıl önce yayınlandı ve hala tamamen aynı problemlerle yüzüyoruz, yani cevap olarak size evet, askeri eylem IŞİD'e karşı şart ama uzun dönemde biz bu eksiklikleri de ele almalıyız.

III. Oturum

Hasan Kalyoncu Üniversitesi Kongre ve Kültür Merkezi, Gaziantep

Tarihsel süreçte Ortadoğu krizinin siyasi ve sosyal nedenleri

Ortadoğu'nun tarih boyunca yaşadığı siyasal, sosyal krizler ve çatışmalar, bugün bölgede terörizm, iç savaş, mezhep ve etnik ayrımcılık gibi gerek bölgesel gerekse küresel sonuçları olan bir kaos yaratmıştır. Bu oturumda, Ortadoğu'da meydana gelen olaylar, kronolojik bir perspektifte değerlendirilecek, geçmişten gelen sorunların günümüz olaylarına yansımaları ele alınacaktır.

Prof. Dr. Edibe SÖZEN
Hasan Kalyoncu Üniversitesi / Gaziantep

Moderatör

1982 Marmara Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü'nden mezun oldu. 1989 yılında İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Yapı ve Değişme Ana Bilim Dalı'ndan Doktora ünvanını aldı. 1991-1993 yıllarında "misafir öğretim üyesi" olarak Wisconsin University Communication Arts Bölümü'ne davet edildi. 1994 yılında Uygulamalı Sosyoloji Doçenti, 2000 yılında da İletişim Profesörü oldu. 1998-2000 yıllarında Almanya, Avusturya ve Hollanda'da 3'üncü Kuşak Avrupalı Türkler üzerinde çalışmalar yaptı. 2001 yılında Avrupalı Türkler üzerine yapmış olduğu ortak çalışma, Almanya Ludwigshafen'de Bilim Araştırma Ödülü'ne layık bulundu. Sözen'in 3'ü ortak, 4'ü telifli toplam 7 eseri, yurtiçi ve yurtdışında yayımlanmış 50'nin üzerinde makale ve tebliği bulunmaktadır.

Moderatör Prof. Dr. Edibe SÖZEN: Ortadoğu'da meydana gelen olaylar, kronolojik bir perspektifte değerlendirilecek, geçmişten gelen sorunların günümüz olaylarına yansımaları ele alınacaktır. İlk sözü Kaliforniya Üniversitesi'nden Sayın Mujeeb R.KHAN'a vermek istiyorum. Özellikle savaşın yapısal ve sistematik bir analizini yapacak ve Ortadoğu bölgesinde Amerikan politikasını eleştirel bir şekilde ele alacaktır.

Mujeeb R.KHAN: Suriye, Irak, Filistin'deki trajediyi anlamak için spesifik bir çatışmaya bakmaktan ziyade, sistematik perspektife bakmamız gerekir ki 'bu çatışmalar neden hep tekrarlanıp duruyor?' anlayabilelim. Ortadoğu derken ne kastediyoruz? Bence burası sistematik bir bölge, çeşitli gruplar arasındaki etkileşim birbirlerini etkiliyor. Bazıları Türkiye'yi İran hatta bazıları Afganistan'ı ve Pakistan'ı etkiliyor. Bir önemli konu da, Batı'nın

Mujeeb R.KHAN

Kaliforniya Üniversitesi, Berkeley / ABD

Basra Körfezi hakkında Fulbright araştırma bursu sahibi Mujeeb R. Khan, modern İslam dünyası tarihi ve siyaseti üzerine yayımlanmış pek çok makalesi bulunmaktadır. Halen University of California, Berkeley'de Doktora programına devam etmektedir.

bu bölgeyi küçük görüyor olması. Bunların hepsi eski nefrete dayanıyor diye düşünüyorlar. Peki bu varsayımın problemi nedir? Bunun iki nedeni vardır; birincisi Avrupa çok yakın tarihe kadar, biz Avrupa Birliği dediğimiz zaman, Şanzelize'de kruvasan yemek gibi bir resim görüyoruz. 60 yıl önce Avrupalılar birbirlerini seviyorlar mıydı? Hala birbirlerini milyonlar öldürüyorlar. II.Dünya Savaşı, binlerce etnik temizlemedir, yani Avrupa Ortadoğu'ya kıyasla tarihsel olarak çok daha şiddetli bir bölge olmuştur. Tersine eski nefretler bu bölgede şu an gördüğümüz kan dökümünü izah edemez. "Pax Ottomana" hikayesinde aslında birçok etnik, çok dinli topluluklar yüzyıllarca birlikte yaşadı. Bölgelere bakarsak döngüsel çatışma bölgeleridir ama bu konuda Ortadoğu da benzersiz değildir. Bu yüzden bu konu sadece sistematik krizin nasıl çalıştığını ortaya koyarak anlaşılır. Mesela Mısır'ın demokrasiye geçişi insanlarda çok büyük umutlar uyandırdı. 2013'te Mısır'daki darbeler de cuntaya karşı reaksiyonu önlemek için, Suudi Arabistan ve İsrail tarafından 20 milyar dolara yakın fon aktarımı yapıldı.

Ortadoğu'da çatışma alanları; İsrail çatışma alanı, Kürdistan çatışma alanı, Arap-Arap çatışma alanı, bunların hepsi kendine özgü çatışma alanı değil aksine hepsi birbirini pekiştiriyor. Bir çatışma alanı başka bir çatışma alanıyla iç içe geçiyor. Çatışma analizinde bu karmaşıklık bugünkü çatışma alanını ortaya koyuyor. Eğer çözüm istiyorsak farkı bulmamız lazım. Mesela Suriye hem Arap-İsrail çatışma alanına giriyor. Yani Lübnan'da ve Suriye'de olanlara İsraililer çok ilgi duyuyorlar. Fakat bugün hem İran hem de Türkiye- Suriye olayının içinde yer alıyor. İran örneği çok ilginç, çünkü İran'ın Suriye'deki mevcudiyetini Şii soydalitesi Esad rejimi gibi insanlar çok yanlış anlıyorlar. Fakat öyle değil, İran-Suriye karıştırılıyor. Peki, bu nasıl çalışıyor? İran Suriye karşıtıdır.

Herhangi bir İsrail saldırısını İran'a püskürtmek için Hizbullah lazım. Esad rejimi giderse o zaman Hizbullah ile olan bağlantı kesilecek. İsrail, İran'ı bombalarsa Hizbullah tabii ki İsrail'e saldırmalıdır. Hizbullah İsrail'in İran'a saldırmasını önlemektedir. Yani bu da kimlik ve kültürel konularla ilgilidir. Eğer Türkiye, İran ile bir anlaşma yapsaydı, belki Hizbullah dikkat dağıtıcı birşey olarak olacak, Esad rejimi giderse, bu kutsal yerler bundan korunacak, o zaman İran da belki Esad'ın gitmesine yardımcı olurdu. Ortadoğu'ya giden yol Bağdat'tan mı geçer, Kudüs'ten mi? 2013'te ABD Irak'ı işgal etmeden bölge de barış istiyorsanız

ilk önce Filistin-İsrail barışı olmalıydı ondan sonra Saddam'a karşı gelebilirsiniz. O zaman insanlar bölgede demokrasi istediğinize inanacaktır. Neo-konservatifler farklı şey söylüyorlar. ABD'de problemin Saddam Hüseyin ve bölgedeki diktatörler olduğunu söylüyorlar; demokrasiyi oraya zorla tesis etmeliyiz. Yani Irak işgalini buna göre haklı gösteriyorlar. Kitle imha silahlarının çok az bir meşruiyeti vardır. ABD'nin dış politikalarında çifte standartlarına bakarsak uyguladıkları işgal politikaları baştan başarısız olmaya mahkumdur.

Bir faktör izah eder; Ortadoğu neden bu kadar sonu gelmeyen çatışma alanıdır? Doğu Asya ve Güney Asya yerine neden Ortadoğu? Doğu Asya ve Güney Asya'da hem Hindistan hem Çin büyük güçler olarak ortaya çıktı. Tarihi ve kültürel uygarlık alanlarında Batı emperyalizminden çıktılar, bölünmediler. Hindistan'da biraz bölünmeye gidildi ama geri kalanlarda bölünme olmadı ve kendi hegemonyasını, tarihsel bölgesini ve endüstriyel özgürlüğünü korudu. Batı karışamadı. Çin de aynı şekilde, Mao Çini tarihi sınırlarına geri getirdi. Bazı kültürel devrim ve değişimler sonra gelişti, sanayileşti. Ekonomisini büyüttü. Şimdi dünyanın en büyük ekonomisi oldu. ABD artık bir numaralı ekonomisi değil. Ortadoğu'da trajedi şu; İslam uygarlığı ve İslam dünyasında da böyle bir hegemonya vardı.

Osmanlı İmparatorluğu aynı zamanda bir devlettir. Osmanlı egemenliği altında yaşayan etnik kökenleri ayrı birçok insan yaşamaktadır. Bunların bazıları Arap Müslümanlar, bazıları Türk Müslümanlardı ama hepsi Osmanlı'ya bağlıydı. Sonuna kadar bütün Müslümanlar Osmanlı İmparatorluğu'nu desteklemiştir. Onlar için savaşmışlardır.

Arap Baharı ve demokratikleşme Suriye'de geri tepmiştir. Otoriteyi açıklamak için Batılı güçlerin bu otoriteyi nasıl cesaretlendirip yönlendirdiklerine bakmak lazım. Batı aslında İslam dünyasındaki demokrasiden ürküyordu. Batı birçok şey söylüyor ama bunları uygulamaya geldiğinde ikiyüzlü çifte standardını ortaya koyuyor. Mısır'daki demokrasi arayışı kanlı bir darbeye döndü. Bir sürü insan katledildi. Mısır'daki darbeyi Güney Afrika Birliği kanlı bir darbe olarak algıladı ve Mısır'ı üyelikten çıkardı. İnsan hakları nutukları veren ABD ve AB ne yaptı burada? Şimdi Amerika'nın tutumu gayet belli, eğer bir darbeyse, demokrasi yeniden gelene kadar bu ülkeyi askıya almak lazım. Ama Obama "biz yasalar ülkesiyiz" dedi. Pekala, işkenceye işkence demiyoruz ama yoğunlaştırılmış sorgulama diyerek buna başka isim taktı ve ilişkilerine devam etti. AB yine Sisi'yi suçlamadı ve Tiananmen meydanındaki Çinlilerin yaptığından beter bir katliamı da görmezden geldi diyebiliriz. Uluslararası düzey dediğimiz zaman bütün mesele petrol kaynaklarını kontrol altına almaktadır. Bu sonu gelmez çatışmanın unsurlarından birisi de aslında budur. Bu işlemezik yani Amerikan politikasının karşı durumuna bakalım. Yani Sisi Vahbi Selefî bir hareket, Suudi Arabistan'dan yükselen bir hareket ve hakikaten çok vahşet uyguluyor.

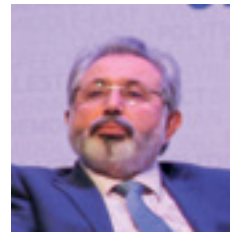
Amerikalılar 'Neden Müslümanlar şiddetsiz olamıyor?' diyor. Ama Rabia olayında meydanlara çıkanlar barışçıl hareketlerdi. Ne oldu? Katliama uğradılar ve siz de onları koruyamadınız ve Sisi burada genel olarak yükseldi. Niye yapıyorlar bunu? Çünkü diyorlar ki; demokratik ülkeler olursa ve halkın sesine kulak verilirse o zaman dış politika da değişebilir. Belki Filistin'e eşitlik ve özgürlük isteyebilirler. Bölgenin sanayileştirilmesini yani yüzlerce bin doları harcayıp da orada kendilerine saray yaptırıp ya da lükse gitmek gibi şeylerden vazgeçip demokratikleşmeye dönebilirler. Bölgesel düzeyde bazı ülkelerin tutumlarını nasıl değiştirdiklerini de görüyoruz. Bu iddiada yapıcı unsur devreye giriyor. Yurtiçi düzeyindeki değişimde, bir kimlik değişiminde bir ülkenin yönünün değiştiğini görüyoruz. Yönleniminin değiştiğini görüyoruz. 1980'e kadar Türkiye ve İran çevre ülkeler olarak anılıyordu. Yani çevre stratejisi diye İsrail ile ilgili de bir strateji vardı. Arap olmayan ülkelerle ilişkilerimiz. Hepimiz Arap karşıtı bir hareket halinde olduğumuza göre orayı bir şekilde tutmak istediğimiz için İsrail'in Türkiye'yle ilişkileri iyiydi. Ama şimdi Türkiye de İran da bölgenin ayrılmaz bir parçası olmaya başladı. Türkiye bölgede demokrasinin şampiyonudur. Filistinlileri de tutuyor, destekliyor ve Mısır'daki darbeye de karşı çıkıyor. Türkiye'nin kimliğinde de demokrasi sonucu bir değişiklik oldu. Türkiye demokrasisi şu anlama geliyor, Türkiye hükümeti halkın sesini dinlemeli ve de halkın kimliğini yansıtıyor olmalıdır. Yani aramızda çok ortak yanlar var komşularımızla, güneyimizle. Bu ülkenin bu uygarlığın parçalarıdır ve biz burada İsrail politikalarını Filistin'e karşı desteklemekten memnun değiliz diyen bir halk sesi var. Burada seçkinler sesi de var; bütün bu problemler bölgede bizi etkiliyor diyorlar. Yalnızca Misak-ı Milli'ye odaklanmakla yetiniliyor. Çünkü bu doğruyla hiçbir ilişkimiz yok, Avrupa'yla da bir ilişkimiz yok, herşey Misak-ı Milli sınırları içerisindedir. Ayrıca Türkiye bu Ortadoğu'nun problemleriyle uğraşmak istemese bile o problemler Türkiye'ye geliyor. Siz bunu Gaziantep'te başka yerlerden daha iyi biliyorsunuz. Çünkü buraya bir sürü mülteci geliyor. Türkiye'nin buraya bir vizyon getirmesi lazım. Potansiyel çözüm, Avrupalıların kendilerinin ulaştığı noktadır. İki tane dünya savaşı, bir sürü kıyımlar, katliamlar en sonunda yeter artık diyerek masaya oturdular. Burada karşılıklı bağımsızlık lazım dediler. Önce kömür-çelik birliğini kurdular. Daha sonra kurumları birleştirmeye başladılar. Bölgesel politikanın bütün yapısını değiştirdiler. Demokrasi de bunun ayrılmaz bir parçasıydı. Benzer şekilde de Ortadoğu'da çözüm budur. Mutlaka sürekli olarak nitelermeliyiz ki bölgede demokratikleşme olsun ve ekonomik entegrasyon olsun. Bunlar sanayileşme, orta sınıf nüfusunun yükseltilmesi gibidir. Batıdan silah alma veya saray yaptırmanın önüne geçilsin diye olmalıdır. Bunları yapmak kolay değil tabii ama Arap Baharı da bununla ilgili olarak patlamıştı. Zaten Türkiye dış politikasına baktığımızda onlar da buna viteslenmiş bulunuyor.

Moderatör Prof. Dr. Edibe SÖZEN: Dünkü tartışmalar çerçevesinde çok farklı olmasa da iki ayrı görüş ortaya çıktı. Bunlardan biri demokratikleşmeyi ihtiva ediyor ama bir bölge

ülkelerinin bütünlüğü konusunda bir görüş Sayın Başbakan Yardımcımız Numan KURTULMUŞ tarafından dile getirildi. Bölgede tarihsel süreçte Kudüs kriterleri diyebileceğimiz, bir arada yaşamayı mümkün kılan kriterleri ifade etti, gündeme getirdi.

Bir diğeri ise Sayın RASMUSSEN'in öne sürmüş olduğu görüş, ideal çözüm olarak Bosna Modelini söyledi. Ama zannediyorum o tartışmalı bir model olarak dünkü gündemde kaldı. Ama tabii her iki konuşma ve biraz önce Mujeeb R.KHAN'ın da ifade ettiği gibi gerçek çözüm, beş ayrı çatışma alanı tarihsel süreçte olmasına rağmen tarihsel süreçten geçtiği söyleniyor. Yani bölgenin en fazla ihtiyaç duyduğu süreç demokratikleşmedir. Ortadoğu'ya tarihsel perspektiften, tarihsel süreç içerisinde sosyo-politik nedenlerini inceliyor. Kimilerine göre vekaleten savaş küresel iç savaş gibi ... Dün Rasmussen'in ifade ettiği gibi, bölgedeki savaşları sivil savaş olarak adlandırmak çok mümkün değildir. Bunlar, Obama'nın da dediği, gibi gerek uluslararası politikada vekaleten savaş veya küresel iç savaş olarak adlandırılıyor. Tabii ki istikrar dengesini kaybetmiş bir bölgeden söz ediyoruz. Bu istikrar zannediyorum Osmanlı İmparatorluğunun bölgede, Kafkaslar'da, Balkanlar'da sağlamış olduğu bir küresel istikrar tarihsel anlamda söz konusu idi. Fakat I.Dünya Savaşı'ndan sonra bu istikrar bozuldu. O istikrar bozulduğundan bu yana, Mujeeb R.KHAN'ın da ifade ettiği gibi, beş ayrı çatışma alanı ve bu çatışma alanı içerisinde hakikaten demokratikleşme sürecinin iyi bir şekilde takip edilmesi gerekiyor. Yine dünkü konuşmalarda özellikle toplumsal cinsiyet-fırsat eşitliği denen sürecin tamamlanmadığını, bunun yanında eğitimde de fırsat eşitliğinin tamamlanmadığı yani bir demokrasi açığı, bir eğitim açığı ve toplumsal fırsat eşitliği, kadın-erkek eşitliği arasında da ciddi sorunlar olduğunu biliyoruz. Bunlar zaten demokrasi süreciyle yakından alakalıdır.

İkinci konuşmacımız, Marmara Üniversitesi Öğretim Üyesi olan Sayın Prof. Dr. Zekeriya KURŞUN bize Basra Körfezi'nin jeopolitiğini ve bölgede Suudi Arabistan politikalarının açmazlarını gündeme getirecektir.

Prof. Dr. Zekeriya KURŞUN
Marmara Üniversitesi / İstanbul

Marmara Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü'nde öğretim üyesidir. Osmanlı dönemi Arap coğrafyası ve Ortadoğu'nun yakın dönem siyasi tarihi üzerine Arap ve Avrupa ülkelerinin arşivlerinde araştırmalar yaptı. Tarihten günümüze Türk-Arap İlişkileri ve Kuzey Afrika hakkında akademik çalışmalarını yürüten Kurşun, öğretim üyeliğinin yanı sıra, Ortadoğu ve Afrika Araştırmacıları Derneği'nin (ORDAF) Başkanlığı görevini yürütüyor.

Prof. Dr. Zekeriya KURŞUN: Genel olarak jeopolitiğe baktığımızda bir bölgenin tarihi, coğrafyası, demografik yapısı ve sahip olduğu kaynaklar bunu belirler. Bu açıdan Basra Körfezi'ne

baktığımız zaman bahsettiğimiz coğrafyanın Arap yarımadası ile İran'ın güneybatısında yer alan ve genelde Arap Denizi diye ifade edilen bölgeden, Hürmüz Boğazı'nın birbirine bağlayan 965 km su yolu ve onun etrafında kümelenen devletlerden söz ediyoruz. Söz konusu bu geçit esas itibarıyla Antik Çağlardan itibaren Doğu ile Mezopotamya, buradan da Avrupa'ya uzanan Baharat ve İpek Yolu'nun ana güzergahını oluşturduğunu ve daima çatışmalar veya uluslararası rekabetlere de açık olmuştur. Bundan dolayı İranlılar bölgeye "İran Körfezi", Osmanlılar ise o bölgeye yerleşince çok daha nesnel bir tarzda coğrafyaya bağlı olarak "Basra Körfezi" diyor. Ama modern devletlerde ısrarla "Arap Körfezi" olarak isimlendirmektedirler. Basra Körfezi etrafındaki devletleri ve devletlerin ekonomik yapısını belirleyen, dönem itibarıyla düşününce buraların temel kaynağı olmuştur. Tarih içinde bahsettiğimiz ilk yerleşimlerden itibaren önce balıkçılık önemli bir ticari kaynak olmuştur. Ardından incinin keşfi ve ticaret için önemli tahrik edici unsur olmasıyla birlikte çok daha önemli bir hal almıştır. Buna bağlı olarak Hindistan'dan gelen malların Avrupa'ya ulaşması süreci ki henüz Avrupalılar Hindistan'ı keşfetmeden önce bu coğrafyanın denizcileri ve gemicileri Hindistan ile ticareti sürdürmekteydiler. Ticari geçmiş ve geleneği olan bir yerdir. 20.yy'da petrol ile birlikte dünyanın ana gündemine oturmuştur. Kısaca, tarihsel süreçte önce Portekizliler Vasco da Gama'nın Hindistan'ı keşfinden sonraki süreçte Avrupalılar bölgeyi fethediyor.

Aslında temel problem bu tarihten sonra başlıyor. Önce Portekizliler arkasından Osmanlılar batı yakasına yerleşirken sonra Hollandalılar ve İngilizler özellikle her iki ülkede kurdukları ticaretleri ile faaliyete geçiyorlar. 18.yy'dan sonra artık Hollanda geri çekiliyor. İngilizler bölgeye yerleşmeye çalışıyorlar. Hürmüz Boğazı'ndan yavaş yavaş Kuveyt'e kadar olan alanı ele geçirmek için veya etki altına almak için büyük çaba sarf edeceklerdir. Bu çaba esas itibarıyla II.Dünya Savaşı sonuna kadar fiili sonuçlara ulaşmıştır. II.Dünya Savaşı'ndan sonra 1947'den sonra aktif bir şekilde Amerika bölgeye yerleşti ve çatışmaların ana kaynağı oldu.

Osmanlı ile Avrupa çekişmesi uzun yıllar devam etmiştir. Burada iki teori ortaya çıkıyor; Birincisi Batıların ürettiği; esasında burası açık bir alan, Osmanlıların fiili egemenliği yok ya da kısmen/nominal bir hakimiyet vardır. Kolay etki altına alınabilen uluslararası ilişkiler açısından da açık alan olarak görünüyor. İkincisi Osmanlı Devleti burada fiilen vardır.

Basra Körfezi dediğimiz zaman, Anadolu'da doğup Basra Körfezi'ne akan iki nehir vardır. Bunlar; Dicle ve Fırat. Biz jeopolitiğimizi artıran bir tarzla stratejik bir şekilde Basra Körfezi'ne bağlıyız. Erzurum'da üretilen bir ürün Fırat ve Dicle ile Basra Körfezi'ne ulaşabiliyor. Türkiye'nin coğrafi derinliği tarihi ve kültürel derinliği açısından Basra Körfezi vazgeçilmez coğrafyalarımızdan bir tanesidir. Bu yüzden Türkiye'nin o bölgede

varlık göstermesi gayretini çok iyi anlamak gerekir. Özellikle 2015 yılının Katar Yılı ilan edilmesinin çok anlamı vardır. Bölgede Batılı bakışı ele alacak olursak özellikle İngilizlerin etkin bir şekilde bölgeye geldikten sonra, Osmanlı Devleti ve İran karşısında çekinceleri olduğu için büyük ölçüde gizli anlaşmalar yapmak suretiyle önce mütareke şehlikleri diye aslında küçümseyici ve İngiliz ticaretini önleyen veya etkileyen korsanlık faaliyetlerini engelleme adı altında bir isimlendirme yaptılar. Bunlar; Umman, Birleşik Arap Emirliklerini oluşturan 6-7 emirlik, Bahreyn, Kuveyt ve Katar'dır. 1970'lerden sonra ağırlıklı olarak bağımsız devletler oluşmaya başladı. Yine bu devletlere büyük ölçüde küçümseyici bir tavırla 'devletçikler' ismi verilmiştir. Arkasından bu günde verilen isim 'rantiyeci devletler'dir. Her üç dönem de aslında kolonyalist bir anlatımla veriliyor. İç savaşları bu bakışın altında görmek, incelemek gerekir. Buradaki devletlerin yönetimine baktığımızda yaklaşık 300-400-500 yıllık hanedanlıklardır. Birleşik Arap Emirliklerinin Abu-Dabi Şehliği olan Ahni-Ayan yaklaşık 400 yıldır orada varlığını sürdürüyor. Katar yönetimini elinde bulunduran Alsani 150 yıldan fazladır orada bir geleneği devam ettiriyor. Bahreyn aynı şekilde 200 yıl, Kuveyt 200 yıllık bir hanedanlıktır. Burada çok ciddi bir yapı vardır. Dolayısıyla bunu yok sayarak bir şeyler üretirseniz sorun orada başlar. Suudi Arabistan dönüşümünü maalesef 1744'te yapmıştır. Geleneksel hanedanlık din-devlet ekseninde şekillenmeye başlayan ve bu iki modern Suudi Arabistan açmazlarını ortaya çıkaran yapı olmuştur. 1744 yılında Suudi Emirliği Muhammed Bin Abdulvahap ile ittifak yaparak 'Vahabi Devleti' dediğimiz yapının öne çıkarıldığı devlet ya da emirliğe rengini vermiş olan Vehabilikle başlayan ve daha sonra batan, 1902 yılında tekrar çıkıp esaslı 1930 yıllarında devlet olarak ortaya çıkan bu yapı, maalesef bugün açmazlarla karşı karşıyadır. Birçoklarına göre diğer küçük körfez ülkeleri daha fazla tehdit altındadır deniliyor. Ama ben de tersini söylüyorum. Suudi Arabistan tehdit altındadır ve bu tehdit maalesef hem kendi iç dinamiklerinden kaynaklanıyor hem de doğrudan din ve devlet bütünleştirilmiş bir şekilde ortaya çıkan şu anki yapısal sorunlardan kaynaklanıyor.

Kısaca bakacak olursak, Suudi Arabistan'ın iç dinamiklerini belirleyen birçok dinamik var. Bunlardan bir tanesi, bir kere 1930'lu yıllarda Suudi Arabistan'ı ortaya çıkaran ilk ihvan hareketi vardır. Suudi Arabistan'ın kurucu unsurudur. Hem askerdir hem de dini davetçilerdir. Devlet kurulduktan sonra Kral Absuud İngilizlerle işbirliği yaparak bunların etkisini büyük ölçüde yok etmiştir. O süreçten itibaren içeride ciddi anlamda bir iç muhalefet başlamıştır. Bu muhalefet özellikle petrolün getirdiği refahla kısmen 1990'lı yıllara kadar bir şekilde bastırılabilmiştir ama ondan sonra ortaya yeni bir anlayış çıkmıştır. Biz bunlara Yeni Vehabiler diyoruz. Yeni Vehabiler aslında "selefi" diye bildiğimiz fikri uluslararası zeminde dolaştırılmasını sağlayan gruplardır. Suudi Arabistan Londra merkezli olan bu faaliyet Suudi Arabistan'ın çıkmazını ortaya koyuyor. Bir taraftan seleflerin dünyadaki faaliyetlerinin oluşturduğu antipati ile Suudi Arabistan

bütün uluslararası antipatileri üzerine çekiyor. İkinci en önemli grup Şiiilerdir. Bir milyon kadar Şii Suudi Arabistan'ın doğusunda yaşamaktadır ve bunların önemli bir bölümü İran'la dirsek bağı içerisinde. Aslında İran ile Suudi Arabistan arasındaki ana sorun budur. Şiiilerle olan sorunu Vehabi yorumundan dolayı bir türlü çözümlenememiştir. Bundan dolayı tehdit altındadır. Reformcu Safiler ve Liberaller bugün iç problemleri veya iç muhalefeti oluşturuyor. Bu yüzden diğer hanedanlıklar geleneklerini kısmen bir şekilde daha tolere dönüştürerek kendilerini yenilemişler ama Suudi Arabistan'ın büyük bir açmaza girdiğini ve bugün aslında IŞİD'e karşı olan hem de zemin olarak da IŞİD'i oluşturduğunu söylemek isterim.

Moderatör Prof. Dr. Edibe SÖZEN: İlgimi çeken 'açık alan' meselesi oldu. Yani fiili olarak Osmanlı İmparatorluğu Ortadoğu ülkelerinde istikrar sağlayıcı bir özelliğe sahipti ama bir açık alan vardı. Bugünkü çatışmanın sosyolojik alanlardaki nedenlerinden birinin de 'açık alan' olacağını düşünüyorum. Üçüncü konuşmacımız TİKA koordinatörü Sayın Prof. Dr. Süleyman KIZILTOPRAK bizlere, Ortadoğu'nun son 100 yılını Bağdat ve Kahire penceresinden değerlendirip, anlatacaktır.

Prof. Dr. Süleyman KIZILTOPRAK
TİKA (Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı)
Ankara

1995 yılında Boğaziçi Üniversitesi Tarih Bölümü'nden mezun oldu. 1997 yılında Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi'nde yüksek lisans, 2001 yılında Marmara Üniversitesi'nde "Doktora" eğitimini tamamladı. 2005 yılında "Doçent" oldu. 1995 yılından itibaren Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Tarih Bölümü'nde çalışmalarını sürdüren Kızıltoprak'ın XIX. Yüzyıl Osmanlı tarihi, II. Abdülhamid dönemi, Ortadoğu ve Mısır üzerine çeşitli kitap, makale ve bilimsel çalışmaları bulunmaktadır. TİKA danışmanı olan Kızıltoprak, halez TİKA'nın Libya PKO Koordinatörlüğünü sürdürmektedir.

Prof. Dr. Süleyman KIZILTOPRAK: Ortadoğu'nun son yüzyılı aslında bir problemle başladı. Bu problem henüz çözülmeden devam etmektedir. Bugün Ortadoğu'daki zayıf yönetim, bozuk sistemin sağlık ve işlemeyen devlet yapısı aslında yüzyıl önce kurulan başarısız sistemin devamıdır. Devlet yöneticilerinin ya da Ortadoğu halklarının bir başarısızlığı veya işlemeyen devlet sistemi gibi suçlamalardan önce belki yüzyıl önce kurulan yapının kurulmak istenen yapının da iyice analiz edilip bundan sonra kurulacak yapının da canlı tutmanın barışı gerçekleştirmek noktasında atılacak adımların dikkatle atılmasına yol gösterici olacaktır. Bölgede yaklaşık 400 yıl hüküm süren Osmanlı Devletinin kurduğu sistem birçok bakımdan eleştirilebilir ama süreç içinde kendi içinde bugün tanık olduğumuz çatışmalara benzer çatışmaların olmadığını görüyoruz. Bölge 19.yy'da mali ve iktisadi yollarla siyasal olarak bütünüyle Avrupa yayılmacılığının kaskacına girdikten sonra sorunlar başlıyor. 1798'de Napolyon'un

işgali, Avrupa emperyalizminin bölgeyi dikkatine aldığı genişleme hareketlerine başladığı ilk adım olarak görülebilir. Avrupa yayılmacılığı, Avrupa'nın bölgeye ilgisi bölgedeki toplumların sosyal yapılarına, üretim ilişkilerine ve kültürüne köklü bir müdahaleyi de beraberinde getirdi. Bu müdahale anlayışı bugünkü sorunların belki onlarca yıl boyunca biriken sorunların bu şekilde patlamasına sebep oldu.

Araplar genelde Afrika'da yaşayan ve Suriye, Filistin, Irak, Arap yarımadasında yaşayan halklar olarak değerlendirilir. İkinci grupta bulunan Arap yarımadası Arapların, Suriye, Filistin, Irak, Ürdün'deki Araplardan genel olarak daha farklı olmalarına rağmen dil, kültür ve ekonomik bakımdan Osmanlı'nın eski vilayetleri olarak varlığını sürdürmüştür. Tüm Araplar aslında tek bir halktır. I.Dünya Savaşından sonra birçok devlete bölünmüş olmaları ve bu devletlerde farklı yasaların tatbik edilmesi gerçeğine rağmen yüzyıllar öncesinde olduğu gibi şimdi de kültürel olarak birbirlerine bağlı olmalarını iletişim ve eğitimdeki gelişmişliklerine borçludurlar. Bunu 1942'de İngiliz Dışişleri Bakanlığına Ortadoğu'daki sorunları çözmek amacıyla yazdığı bir raporda kendi görüşlerini ifade etmeye çalışan Nuri Sait Paşa söylüyor. Bugün bakıyoruz, yine Ortadoğu'da Nuri Sait Paşa'nın 1942'de yazdığı rapora benzer yapay olarak bölünmüş devletlerin ortaya çıktığı sorunlar geçerlidir. Nuri Sait Paşa diyor ki: "aslında Suriye ve Irak'ın bir federasyon çatısı altında bütünleşmesi ve orada yaşayan azınlıkların mümkünse bugün kantona benzer bölgelerde kendi özerkliklerini koruyacak bir yapıyla ama güçlü bir devlet yapısıyla ancak ayakta durabilir. Eğer bu azınlıklar Lübnan'da Osmanlı Devleti zamanında denenmiş mağrullere verilen haklara benzer haklar bu kantonlara tanınırsa güçlü bir devlet yapısı altında bunlar korunursa bu devletler yaşarlar". 1942'de bunu söyleyen Irak Başbakanı, Irak'ın önemli liderlerinden birisi hem Irak'ta hem Suriye'de sistemin işlemediğini iddia ediyor ve bu mevcut bölünmüş, zayıf devlet yapısının halkını koruyamadığını, halkına gerekli hizmeti sağlayamadığını söylüyor. Yapay devlet çatısı olduğunu söylüyor. Osmanlı zamanında sadece Şam vilayetine bağlı olan Suriye, Lübnan, Filistin ve Ürdün topraklarında dört ayrı devlet kurdunuz. Bu yapı çalışmayacaktır, işlemeyecektir ve daha önce 1860'daki mezhep çatışmalarına benzer çatışmalar ortaya çıkacaktır. Sizin Yahudilere vaat ettiğiniz ulus-devlet ulusal ev bu topraklarda yaşamayacaktır. Bunu yaşatmak istiyorsanız, gelin bu Arapları tek çatı altında toplayacak, öncelikle Suriye ve Irak'ı, daha sonra bütün Arap yarımadasını içine alacak bir federasyon kurun. Bunu yaparken de aslında Nuri Sait Paşa İngiliz yanlısı bir devlet adamıdır. İngilizlerle dostluğuna bakarak da bu çözümü gündeme getiriyor. İngiliz Milletler Topluluğu'nda diğer milletler İngiltere'ye hangi ayrıcalıkları verdiyse biz de size o ayrıcalıkları verelim. Yeter ki siz Arap Yarımadası Arapları, Suriye ve Irak Araplarını zayıf bir devlet çatısı altında tutmayın.

Ortadoğu'nun en önemli problemi, burada bir takım yeraltı kaynakları var. Bunların enerji kaynaklarını kontrol altında tutmak

Sempozyum Programı

isteyen bir Batı dünyası var. Arapların kendi içinde mezheplerden ya da değişik etnik gruplardan kaynaklanan kavgaları vardır. Bu kavgalara nasıl bir çözüm bulunacak ama bu çözüm bulunurken aslında bütün Arapların temel problemlerinden birisi de, Filistinli Arapların nasıl bir devlete kavuşacağıdır? Filistinli Arapların bir devlete kavuşması problemi çözülmeden, Ürdün'ün problemleri, Lübnan'ın problemleri, Suriye'nin problemleri, Irak'ın problemleri, hatta Mısır'dan yola çıkacak olursak Nasır'ın göreve gelmesi ve kendisini adadığı politika Filistin sorununa çare bulmaktır. Bu bakımdan 1956 krizi, 1967, 1973 savaşları, Mısır bu savaşlarda hep müdahil olmak durumunda kalmıştır. Mısır Camp David sözleşmesiyle birlikte ne zaman geri çekildiğinde bütün Araplar Mısır'ı Arap liginde çıkardılar. Ama bugün Filistin konusundaki herhangi bir şekilde inisiyatif alacak Arap devleti artık kalmış değil. Filistinliler hep İsrail saldırılarından sonra Körfez ülkelerinin maddi yardımlarını bekler duruma geliyor. Bunun nedeni ise ülkeyi yeniden inşa etmek.

Bugün Ortadoğu'daki problemlerin çözümündeki en önemli sorunlardan birisi, Doğu Akdeniz'de yeni petrol kaynakları bulundu. Bu petrol kaynaklarını kim, nasıl değerlendirecek? Buradaki doğalgaz kaynaklarında, Leviathan bölgesinde, Tamar bölgesinde trilyon metre küplük doğalgaz vardır. Bu kaynakların kullanılması konusunda İsrail bir anda Gazze politikasını değiştirdi. Ariel Şaron döneminde, Gazze'ye özerklik verilmesi söz konusuysen bir anda bu politikasından vazgeçti. Şu an bir milyon kişinin yaşadığı Gazze'nin geleceğinden emin değiliz. Doğal olarak oradaki enerji kaynaklarını güvenli bir şekilde Avrupa'ya aktarmak için İsrail bütün imkanlarını kullanmak istiyor. Gazze'nin buradan faydalanmasını isteniyor. Böyle bir durum yanında dünyadaki petrol fiyatları düşüyor. Petrol fiyatlarının düşmesi bölgedeki barışı nasıl etkiliyor? Şu bakımdan Gazze'nin imarı için, Ortadoğu'da Mısır'daki rejimin desteklenmesi için, Körfez ülkelerinin, Suudi Arabistan'ın, Birleşik Arap Emirlikleri'nin maddi desteği söz konusudur. Bu destek olmasa sadece Suriye, Filistin gibi bölgelerin yaşaması, imarı tehdit altında değil, Mısır gibi, Tunus gibi, Sudan, Somali gibi daha zayıf Arap ülkelerinin yaşaması için sistemlerinin sürdürülebilir olması için maddi desteğe ihtiyaçları vardır. Bu destekleri de kısılacak ve Ortadoğu'da yakın gelecekte belki daha büyük kavgalar ortaya çıkacaktır. Rasmussen'in bahsettiği Bosna modeli Suriye'de ya da Ortadoğu'da uygulanacak olursa Ortadoğu'nun bundan sonraki geleceği yine büyük çatışmalara gebe olur. 1956'da Mısır- Sudan ikiye bölündüğünde Mısır sokakları tamamen doluydu. 'Mısır ve Sudan ikiye bölünemez' diyerek. 2011'de Sudan ikiye bölündü. Mısır için çok önemli olan Nil'in doğduğu toprakların olduğu bir kısım Nil'in geçtiği topraklar ekonomik bakımdan, yeraltı kaynakları bakımından daha zengin olan Güney Sudan, Sudan'dan ayrıldı. Bu doğrudan Mısır'ı etkileyen bir konu iken Mısır'da bu konu hiç gündeme gelmedi ve Mısır sokakları devrimcilerle doldu. Tahrir Meydanı Mübarek'i indirmekle meşgul oldu. Bir yıl sonra da Sis'i'nin iktidara gelmesini sağlayan gösterilerle geçti ama Mısır hayati önemi olan

Sudan'ın bölünmesini gündemine almadı. Ortadoğu ülkelerinin geleceğinin aydın olabilmesi için önce kendi aralarındaki problemleri barış içinde çözme yaklaşımı benimsemeleri, Batı'yla ilişkilerimizin özellikle Türkiye model alınan ülke olarak özellikle demokrasisi, ekonomisi; bazı ülkelerce kıskançlıkla bakılan bazı ülkelerce model alınan bir ülke olarak bu realiteyi görmek durumundayız. Biz Ortadoğu'daki gelişmelere görüşlerimizi mi ifade ediyoruz yoksa işbirliği denirken, Batının çözüm olarak ortaya koydukları sorun çıkarmayan, sesini yükseltmeyen bir Türkiye mi arzuluyoruz? Bunu iyi anlamalıyız. Umarım bölgenin kaderini tayin edecek olanlar bölge gerçeğini dikkate alırlar, iyi görebilirler. Son yüzyılda kendilerini kandırılmış, aldatılmış duygulardan kurtaracak bir çözümle karşılaşsınlar. Ben Ortadoğu konusunda sanırım biraz karamsar düşünüyorum.

Moderatör Prof. Dr. Edibe SÖZEN: Ortadoğu'da II.Dünya Savaşı'ndan sonra istikrar bozulduktan sonra devletler kurulamadı mı? Ya da sorun devletler zayıf olduğu için otoriter yöneticiler mi çok daha rahat hareket edebiliyorlar? Ortadoğu'nun gerçekten ihtiyacı olan modernleşmeyi gerçekleştirememesi mi? Bence, Ortadoğu'da barış olabilmesi için demokrasiye, reformlara açık olması gerekir, aksi takdirde yaşanan çatışmalar bitmeyecektir. Şimdi dördüncü konuşmacımız Kanada Winnipeg Üniversitesi Öğretim Üyesi Sayın Prof. Dr. Ahmet SEYHUN hocamız Ortadoğu'yu İslami açıdan ele alacaktır.

Prof. Dr. Ahmet SEYHUN
Winnipeg Üniversitesi / Kanada

Lisans eğitimini İstanbul Üniversitesi'nden Hukuk Fakültesi'nde tamamlayan Seyhun, Boğaziçi Üniversitesi'nden Yüksek Lisans, McGill University Institute of Islamic Studies bölümünden "Doktora" derecesine sahiptir. Halen Winnipeg Üniversitesi'nde Osmanlı İmparatorluğu, Doğu ve Batı tarihi konusunda Profesör olarak dersler vermektedir.

Prof. Dr. Ahmet SEYHUN: II.Meşrutiyet dönemindeki çeşitli akımlar ve bilhassa İslamcılık akımının aslında bu akım altındaki çeşitli düşünürlerin ne derece işaret ettiğini ve aslında bugün Ortadoğu'da yaşananların temelini 1900'lere ve Batı'nın bu bölgeye müdahalesi, Osmanlı İmparatorluğunun çöküşü, bölgesel devletlerin kurulmasından bahsedeceğim.

1908 hem Osmanlı tarihinin hem İslam tarihinin hem de bölge tarihinin kilometre taşlarından birisidir. 1908'de Abdülhamit tahttan indirilmedi. 1909'da indirildi. Ama Meşrutiyet 1908'de ilan edildi. Meşrutiyetin ilan edilmesiyle beraber o zamana kadar sansür yani Abdülhamit sansürü altında kalan pek çok siyasi akım da kendini rahatça ifade etme şansını buldu. Daha önceki yazarlardan 1960, 1970'li yıllardaki yazarlar yani bu akımlar için Şerif Mardin gibi yazarlar bence çok kesin ayrımlar

yaptılar. Mesela Türkçülük, İslamcılık, Batıcılık, Osmanlıcılık ... Bugün biz bunlara başka bakıyoruz. Bizim gördüğümüz bütün bu akımların birbirinden son derece etkilendiği ve birbiriyle devamlı bir alışveriş içinde ortaya çıktı ve bölge demokrasinin temellerini atmıştır. Osmanlı'da ilk parlamento 1876'da açıldı. I.Meşrutiyet kısa ömürlü oldu. Osmanlı-Rus harbi çıktı. 1908'de parlamento tekrar açıldı. İttihatçılar ve Jön Türkler Abdülhamit'e bir darbe gibi olmuştur. Ama sonuçta bütün bu gruplar siyasi hayata katıldı. Ben o dönemi Cumhuriyet'ten ayırmadım. En son yazdığım kitapta Osmanlı'yı Cumhuriyetle birleştirdim. Düşünürlerin yani Mehmet Akif Ersoy, Sait Halim Paşa, Mehmet Ayni, Mustafa Sabri, Şeyhülislam Mustafa Kazım bütün bunların fikirlerini analiz ettim ve gördüğüm şu ki; o zamanki demokratikleşme çabaları aslında son derece önemli ve bugünkü sorunlara doğrudan işaret eden konulardır. Mesela, bu İslamcı diye etiketlenen yazarların üzerinde durdukları önemli bir sorun. Milliyetçiliğin İslam dünyasına uygulayacağıdır ve suni bir akım olarak Batı'dan geldiğidir. Çünkü Batı'nın tarihi tekamülüyle, İslama tekamülü birbirinden son derece farklıdır. Batı'da yürüyen bir sistemin doğuda yürüyemeyeceği görüldü. İlk defa bunlar bizim Yeni Osmanlılar dediğimiz; Ali Suavi, Namık Kemal, Ziya Paşa gibi düşünürler tarafından ortaya atıldı. Daha sonra Mısır'da Muhammet Abduh'un daha çok Arapçaya vakıf olmaları ve aslında Muhammet Abduh ve onun dönemindeydi. Raşit Ridah, Afgani bu fikirlerin daha önce Namık Kemal ve arkadaşları tarafından 1860'da ortaya çıkarıldı. Burada iki önemli fikir var; birinci fikir, Batı'dan alınan müesseselerin İslam topraklarında yeşermeyeceğidir. Çünkü ortam farklıdır. İkincisi, gene bu İslam düşünürlerinin defalarca sorduğu soru 'İslam alemi neden geri kaldı?'. Bir zamanlar Bağdat dünyanın merkeziydi. Bütün

yazarların bulunduğu ortak nokta şudur; 'Dinimizin emrettiği kuralların gereği gibi yerine getirilmediği için geri kaldık'. Yani İslam son derece ileri, yeniliğe açık bir din, fakat belli bir zamandan sonra içtihat kapıları kapanmış ve yozlaşma dönemine girmiştir. 1925'teki Takrir-i Sükun kanunu kadar mecliste dile getirildi. O döneme kadar yazıldı.

Moderatör Prof. Dr. Edibe SÖZEN: Hasan Kalyoncu Üniversitesi Öğretim Üyesi Doç. Dr. Ali Serdar ERDURMAZ, Suriye İç Savaşında Türkiye'nin Karar Verme Yetkisi hakkındaki görüşlerini anlatacaktır.

Doç. Dr. Ali Serdar ERDURMAZ

Hasan Kalyoncu Üniversitesi / Gaziantep

Hasan Kalyoncu Üniversitesi, İktisadi İdari Sosyal Bilimler Fakültesi Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü'nde öğretim üyesidir. Uluslararası İlişkiler üzerine Yüksek Lisans ve Doktora derecesine sahiptir. Ayrıca üst düzey yönetim ve İnsan Kaynakları konularında yüksek lisans derecesine sahiptir.

Doç. Dr. Ali Serdar ERDURMAZ: Sorun Ortadoğu'da aktörler, sorunları ve çözümleridir. Aktörleri Suriye üzerine indirdiğimiz zaman bir tane devleti temsil eden Suriye rejiminin olduğunu görüyoruz onun dışında da devlet-dışı aktörlerin şu anda Suriye'de çok etkin bir şekilde karmaşa yarattığı konusuna hepimiz şahit oluyoruz. Benim burada özellikle ortaya koymak istediğim şey, Suriye'de aktörlerin hangileri başa geçer de kazanırsa, Türkiye'nin bu durumdan nasıl etkilenir? Türkiye'nin ulusal çıkarlarını gerçekleştirmek için hangi aktörün esas olarak Türkiye tarafından desteklenmesi lazım? Ya da bizim politikalarımızın hangi yönde olması lazım? Onu bir matematiksel yöntemle ortaya koymaya çalışacağım. Burada TOPSIS yöntemini uygulayacağız. Çünkü ideal çözüm için tercihlerin simülasyon yoluyla sıralanması tekniğiyle bu konuyu önemli buluyorum. Suriye'de aktörlere baktığımız zaman, aslında PYD'nin kazanması durumu gündeme girecek veya Özgür Suriye Ordusu aslında Suriye Ordusu son olarak değişti şu anda Devrimci Komite Konseyi Gaziantep'te kuruldu ve onlar etkin bir şekilde faaliyete geçiyorlar. Müteakiben şu anda temizlenmeye çalışılan IŞİD'in kazanması durumu ve en sonda aktör olarak mevcut Esad rejiminin etkin olarak Suriye'de yapılan müdahaleyi kazanması diye bir sonuç düşünüyoruz. Bu arada Türkiye'nin ulusal çıkarlarına bakıldığı zaman, bizim için bölgesel istikrar çok önemli, bölünmenin önlenmesi, sığınmacı akını bizi son derece etkiliyor. Bunun sınırlandırılması veya sona erdirilmesi çok önemlidir. Rejim değişikliğinin yapılması, Esad rejiminin devriliş Suriye'de üniter yapıda demokratik, insan haklarına saygılı, hukukun üstünlüğünü kabul eden bir rejimin oluşturulması arzu ediliyor. Üniter yapı bölünmeyi engelleyen bir yapıdır. Sonuçta da Türkiye açısından İran'ın etkisinin sınırlandırılması bizim ulusal çıkarlarımız olarak görülüyor. Bu ulusal çıkarların önemine göre bunların herbiri için Türkiye'nin bir öncelik sırası vardır. Karar vericiler tarafından bunların tahakkukuna göre birtakım değerler verilecek ve bu değerler aslında farklı farklı karar vericiler tarafından verilebilir. Belli bir

altyapısı olan dış politikayı ve Suriye politikasını takip edenler mutlaka az çok aynı sonuçlara varacaklardır. Burada en iyi durum 1, en kötü durum ise 5 olarak gösteriliyor. Bizim için bölünmenin önlenmesi ve rejim değişikliği 1. önceliğimiz iken, teröristlerin etkin olması veya IŞİD'in kazanması 5. yani en kötü durum olarak değerlendiriliyor. Buna göre, bütün aktörlerce bir değerlendirme yaptık.

Bölgesel istikrarda PYD'nin kazanmasında, bölgesel istikrar 2 olarak gözüktüyor. Çünkü istikrar sağlanabilir fakat diğer unsurların yani muhalefetlerin de oraya etki edeceğini düşünerek tamamen istikrarın sağlanmasının mümkün olmadığı, riskli olarak istikrar sağlayabileceğini, fakat çok kötü bir istikrar olmayacağı değerlendirilebilir. Ama mutlaka bölünme olacaktır. Sığınmacı alanı büyük ölçüde önlenecektir. Rejim değişikliği olabilir fakat rejimi değişikliğine karşı Esad'ın bir karşı koyması olacaktır. İran'ın etkisi de nispeten sınırlandırılabilir.

Özgür Suriye Ordusu'nun kazanması durumunda, bölgesel istikrarı yine 2 olarak alıyoruz. Çünkü bu defa da PYD karşı koyacaktır. Bölünmenin mutlaka önleneceği değerlendirilir. Üniter bir devlet yapısına doğru gidilecektir. Suriyede demokratik bir yapı oluşturulabileceği düşünülüyor. Sığınmacı akımının yine büyük ölçüde engellenebileceği, rejim değişikliğinin mutlaka yapılabileceği, çünkü Esad rejimi devrilecektir. İran'ın etkisinin büyük ölçüde sınırlandırılacağı değerlendiriliyor.

IŞİD'in kazanması en kötü durum olarak gözüktüyor. Bölgesel istikrar ortadan kalkacaktır. Tamamen bölünme olacaktır. Çatışmalar devam edecektir. Sığınmacı alanı en son raddeye kadar devam edecektir. Çünkü herkes kaçıp gidecektir. Özellikle Halep'i düşününce ciddi bir mülteci akımının olacağını düşünüyoruz. Rejim değişikliğinin bir nebze gündeme geleceği fakat büyük bir dirençle karşılaşılacağı ortaya çıkıyor.

En son rejimin kazanması durumunda yine bölgesel istikrarın son derece kötü olacağını, bölünmenin mutlaka olacağını, çünkü Esad zaferi kazanırken hem Muhalifler hem PYD'nin buna karşı koymaya çalışacağını, dolayısıyla bölünmenin nispeten Esad tarafından durdurulmaya çalışılmasına rağmen yine de bir kriz görünümünün devam edeceği görülüyor. Sığınmacı akımının çok fazla olacağı, rejim değişikliğinin olmayacağı çünkü Esad zaferi kazanırsa bütün bölgeye hakim olmaya çalışacaktır. İran etkisinin de yüksek düzeyde olacağı düşünülüyor.

Bu değerlendirmelere göre bizim için Suriye iç savaşında Türkiye açısından öngörülebilir değişikliklere bakınca, bir kere rejimin değişmesi bizim tarafımızdan isteniyor, IŞİD'in ortadan kaldırılması ana hedeflerden birisi, teröristlerin güç kazanması bölge kontrolünün önlenmesi bizim için çok önemli, bölünmenin önlenmesi önceliklerden bir tanesive İran etkisinin sınırlandırılması

çok önemlidir. Buna göre TOPSİS yöntemindeki 6 aşamalı formülasyonu uyguladığımız zaman, bunun sonucunda her bir hesaplama yapıldığı zaman sonuç şu şekilde çıkıyor; Devrimci Komite Konseyi'nin Türkiye tarafından desteklenmesinin çok öncelikli ve önemli olduğu matematiksel olarak çıkıyor. Burada ortaya çıkan sonucu, her duruma göre değerlendirirsek rejimin değiştirilmesi açısından ele alırsak, rejimin değişmesi konusunda en iyi çözümün muhalefetlerin desteklenmesinde olduğunu görüyoruz. İkinci en iyi çözüm PYD'nin veya PKK'nın kazanması oluyor. IŞİD kontrolündeki bölgeyi özerk ilan etmiş ve yayılması halinde İslami rejimin gelmesi kaçınılmaz olduğu için ve Esad rejiminin zafer kazanmasıyla rejimin değişikliğinin mümkün olmayacağını görüyoruz.

IŞİD'in ortadan kaldırılmasına bakarsak, yine Özgür Suriye Ordusu'nun desteklenmesinin esas olduğunu, müteakiben arkasından Esad rejiminin kazanması halinde Özgür Suriye Ordusu'nun temizlenebileceği ve devamında da bölgedeki kürt yapılanmasının desteklenmesi halinde üçüncü öncelikte IŞİD'in temizlenebileceği sonucuna ulaşıyor. Bizim için önem arz eden IŞİD'in temizlenmesi sonucunda bölgede meydana gelen boşluğun PYD veya PKK tarafından doldurulmasının engellenmesi, bizim için çok önemli bir hadisedir. Bu durumda Türkiye'nin çıkarlarına uygun olarak bir hususun önlenerek IŞİD'in ortadan kaldırılması, rejimin değişmesini sağlayan en iyi seçenek muhaliflerin desteği olarak gözüktüyor. Hemen arkasından Esad rejiminin zafer kazanması bu işi gerçekleştirebiliyor. Zaten IŞİD'i ve PYD'yi biz PKK'nın bir uzantısı olarak gördüğümüz için terörist organizasyonu olarak kabul ediyoruz. Diğer unsur ise bölünmenin önlenmesinde yine en iyi seçenek muhaliflerin desteklenmesi başarısında gözüktüyor. Arkasından Esad'ın zaferi önleniyor. Müteakiben PYD'nin desteklenmesi bu soruna çözüm getirebiliyor. Son olarak İran'ın etkisinin sınırlandırılması ise yine muhalifler orada üniter bir yapı kurarlarsa gerekli desteği alabilirlerse İran'ın etkisi Esad'ın zaferinde gözüktüyor.

Bu sonuçlara göre Türkiye'nin politik olarak yaklaşımları doğrudur. Açık ve net bir şekilde hükümet politikamız Gaziantep'te bulunan muhaliflerin desteklenmesi için gerekli her türlü yardımın yapılması, Batı'nın da aynı paralel hareket etmesi isteniyor. Ancak Amerika'da da PYD unsurlarının desteklenmesi esas olarak çıkmıştır. Aslında hedef aynı önce IŞİD'in temizlenmesi sonra rejimin temizlenmesi gerekir.

Moderatör Prof. Dr. Edibe SÖZEN: Çok değişik bir sunumdu. Matematiksel olarak düşündüğümüzde barış sürecine daha kolay bir adım atmış olacağız. Şimdi beşinci konuşmacımız Yeditepe Üniversitesi Öğretim Üyesi Sayın Yrd.Doç.Dr. Vehbi BAYSAL bizlere, Ortadoğu ülkelerinde uluslaşma süreci ve bu süreçte ortaya çıkan mezhepsel çatışmalar üzerine tebliğlerini sunacaktır.

Yrd. Doç. Dr. Vehbi BAYSAN
Yeditepe Üniversitesi / İstanbul

Istanbul Üniversitesi Doğu Dilleri bölümünden "Lisans", Ürdün Yarmouk University Arap Dili Edebiyatı bölümünden "Yüksek Lisans" ve Manchester Üniversitesi Ortadoğu çalışmaları bölümünden "Doktora" derecesine sahiptir. Halen Yeditepe Üniversitesi Tarih Bölümü Öğretim Üyesi ve Ortadoğu-Afrika Araştırmacıları Derneği Yönetim Kurulu Üyesi olarak görev yapmaktadır.

Yrd. Doç. Dr. Vehbi BAYSAN: Bu tür toplantılar birşeye dikkat çekiyor. Her taşın altında Amerika yoktur. Demek ki farklı yönleriyle almak lazımdır. Ortadoğu'da ilkeler için çizilmiş sınırlar aslında kendi kararları değildir. Arap milliyetçiliği tümüyle Arap Yarımadası ve Kuzey Afrika'yı ön plana çıkaran bir harita çiziyordu kendilerine. Ancak bu olmadı. Acaba kendi sınırlarını çizmeyen bu ülkelerin sınırları değişse ne fark eder? Zaten Mısır ile Irak arasında fiili olarak bir sınır yoktu. Rakka bölgesini neredeyse bir yıldır kontrol eden IŞİD buralardan geçiş ücreti bile alıyordu. IŞİD'in açılımı olan 'Irak-Şam İslam Devleti'ndeki Şam; Bilad-ül Şam yani Türkiye sınırlarından ile Suudi Arabistan sınırını kapsayan bölümdür. Asıl tehdit altında olan bölge burasıdır. Bu bölgenin ne özelliği vardır? 1948'de İsrail'in kurulmasıyla aslında biraz da dönüm noktasıdır. 1967 savaşından sonra Ortadoğu'da ne olabilir diye senaryolar yazıldı. Bunlardan bir tanesi Arap-İsrail savaşıydı. Bu olmadı. Daha sonra bir Filistin-İsrail savaşı olabilir. Bu da olmadı. En son kalan nokta ise, "Su Savaşı"ydı. Hala İsrail tarafından işgal altında tutulan Golan Tepeleri var. İsrail için stratejik önemi vardır. Burası Ortadoğu'nun su deposudur. Bu tür devletlerin kuruluşlarında, yöneticilere bir talep geldi. Bunlardan bir tanesi elitist yaklaşımların bırakılması, halkın çocuklarının da üst düzey olacağı ordu sistemlerini kurmaktır. Bu her nasılsa kabul gördü. Ancak bu halkın çocuklarına verilen üst düzey görevlerle başa geldiklerinde yaptıkları ilk iş kendilerini oraya getirenleri devirmek oldu. 1950 ve 1960'lar bunların tarihidir. Irak, Mısır, Libya hep bunlarla doludur. Dolayısıyla Ortadoğu'nun hiçbir ülkesinde dış tehdide yönelik düzenlenmiş bir ordu yoktur. Bütün ordular iç tehdide göre düzenlenmiştir. Ordunun başında, Genelkurmayın başında hep akrabalar vardır. Halkın çocuklarının o tür mevkilere gelmemesi sağlanıyor. Suriye'de de ordu dış tehdide göre değil, rejimi yıkmaya yönelik bir tehdide göre düzenlenmiştir. Bu yüzden onlar için o halka ateş açmaktan başka bir seçenek yoktur. Peki, Türkiye'nin konumu Ortadoğu açısından ne önem taşıyor? Sadece Suriye ile 850 km sınırmız vardır. Rasmussen tam bir Batı görüşünü aksettiriyordu. Yani Ortadoğu'da demokrasinin gelişmemiş olması sosyal, ekonomik, siyasal sebeplerden dolayı, IŞİD gibi terörist örgütlerin üremesine olanak sağlıyor. Eğer bu doğru ise sadece İngiltere'de Western Üniversitesi'nin yaptığı araştırmaya göre, 4.500 İngiliz vatandaşının IŞİD'e katılmasını nasıl açıklayacaksınız? Danimarka, Almanya, Fransa, Belçika'dan

katılanlar nasıl olacak? Sadece bölgesel denklemlerle ortaya çıkmış bir örgütü açıklamak mümkün değildir. IŞİD bu anlamda çok güzel bir örnek teşkil ediyor. Aslında IŞİD'le mücadelede Batının nasıl beceriksizlik sergilediğine bakmak lazım. İlk örneği Libya'dan vermek istiyorum. Libya'da 2008'de BM Güvenlik Konseyinden uçuşa yasak bölge kararı alındı. Yani Kaddafi uçaklarını havalandırıp halkını bombalamasın diye. Daha bu anlaşmanın mürekkebi kurumadan NATO da dahil Fransız'lar bölgeyi bombalamaya başladılar. Geçen yaz Obama yaptığı bir konuşmada IŞİD'i bombalayacaklarını söyledi. Ayrıca ABD askerleri bölgeye ayak basmayacaktı. Peki, kim halledecekti bu işi? Tabii ki bölgedeki yerel güçlerdi. Türkiye burada araya girdi. Dolayısıyla Ortadoğu politikasında Batı çözüm üretme konusunda çok da yetenekli değildi.

Türkiye, Ortadoğu politikasında sürekli eleştiriliyor. Bu politika yanlış deniyor. İyi ama neydi yanlış olan? Bunun nedeninin ne olduğu belirlenmiyor. Türkiye Suriye'den gelen bütün misafirlere canı gönülden kucak açmıştır. BM'den gelen her temsilcide 'ya bu işi çok iyi yapıyorsunuz' deyip gidiyor. Böyle birşey olabilir mi? Eğer Türkiye istese sınırları kapatır ve bunu bir insanlık dramına çevirebilirdi ama yapmadı. Yetkililerin bunu dile getirmemesi Türkiye'nin kudretsiz olduğu anlamına gelmez.

Moderatör Prof. Dr. Edibe SÖZEN: Hocamız çok somut ve çok güncel konuları ortaya koydu. Şimdi altıncı konuşmacımız Dr. Lütfü ŞAHİN, Ortadoğu'da mezheplerarası çatışmayı ele alacaktır.

Dr. Lütfü ÖZŞAHİN
Teolog / İstanbul

1988 yılında 19 Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'nden mezun oldu. Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde Dinler Tarihi alanında Yüksek Lisans, bilahere Felsefe Tarihi'nde Doktora çalışmasını bitirdi. Çeşitli ulusal televizyonların açık oturum programlarına uzman konuk olarak iştirak eden yazarın ulusal basın, kültür ve siyaset dergilerinde yayımlanan 200'ün üzerinde makalesi bulunmaktadır.

Dr. Lütfü ŞAHİN: İlk olarak Ortadoğu kavramının çok sıkıntılı bir kavramdır. Bir kere bizim medeniyetimiz açısından Ortadoğu yoktur. Ortadoğu kavramı eurosantirik bir kavramdır. Yani Batı'ya göre bir Ortadoğu vardır. Hegel'ci yaklaşımlar, eğer bir ülkeyi siz tanımlıyorsanız, gücü siz elinizde bulunduruyorsunuz demektir. Bugün devasal bir tarihe sahip olmamıza rağmen tarihsel şura sahip olduğumuz söylenemez. Diğer bir konu İsrail'in nükleer gücüdür. İsrail İstanbul'u Tahran'ı vurabilecek bir nükleer güce sahiptir. Birtakım gizli uluslararası anlaşmalar bu gerçeği örtemez. Batı'yla Doğu arasındaki meydan okumadır. Aslında bizim medeniyetimizde bu kavramlar yoktur. Bu tanımlamalar

emperyalist bir tanımlamadır. Bütün insanlık, bütün medeniyetler Batı'ya göre ayarlanamaz. İslam dünyası tarihte birçok konuda Batı'ya yani Avrupa'ya kafa tutmuş meydan okumuştur. Bugünde güncel olarak Türkiye'de siyasal, ekonomik büyümesi ile Batı'ya meydan okuyor. Türkiye Irak'a, Suriye'ye müdahale ederken bölgeye geri dönmek istemektedir. Bu da Batı'ya karşı bir meydan okumadır aslında.

Bu tarihsel şuur ve derinlik Batılılar tarafından gözönünde tutulmuştur. Batı rağmen bile Türkiye bölgesinde olanlara karşı duyarsız olamaz. 400 yıl yönettiği bu topraklarda söz sahibi olamaması düşünülemez. Türkiye'nin coğrafi sınırı Hatay'dan başlıyorsa, stratejik sınırları Kudüs'ten, Bağdat'tan başlar. Bağdat'ın tehlike altında olması demek Diyarbakır'ın, Gaziantep'in tehdit altında olması demektir. Aynı şekilde de Bosna, Azerbaycan'

stratejik sınırlarımız içindedir. Batı bizim hükümetimiz seviyor olabilir. Uluslararası ilişkiler sevgi temeli üzerine kurulu değildir zaten. Son olarak, Batı'nın demokrasi ihracı tamamen bir göz boyamadır. Mısır da darbe olurken Batı nerdeydi?

Ayrıca Bass rejiminin İsrail ile bir sorunu yoktur. Bu diktatör rejimler birbirlerine muhtaçtırlar.

Moderatör Prof. Dr. Edibe SÖZEN: Aslında 7. yüzyıldan sonra İslamın yayılmasından sonra bölgedeki politika ilerleme kaydediyor. 20.yüzyılda özellikle faşizm, emperyalizmin en fazla etkilendiği yerdir. Yani Ortadoğu aslında Batı'nın parçaladığı yerdir. Ortadoğu'nun kendi çatışması biraz da Batı'nın etkisiyle oluyor. 21.yüzyılda da teknolojik gerileme var. Kitaplarda akademi dünyasında belirlenmiş bir Ortadoğu'dan dolayı ilerleme kaydedememiştir. Şimdi AFAD'tan gelen genç bir kardeşimiz konuşacaktır. Türkiye'ye yönelik nüfus hareketlerini ve göçmenlerin misafir edilmesini anlatacaktır. Buyurunuz Abdullah Bey söz sizin.

Abdullah DİLSİZ

Afad

Abdullah DİLSİZ: Önümüzde barış olmadığı için bir acil durum söz konusu ve Nisan 2011'den itibaren Suriye'den ciddi bir nüfus hareketi oluyor. Bugün itibariyle Suriyeli misafir sayımızın 1 milyon 750 bin'dir. Bunların 225 bini on ilimizde kurulmuş olan çadır kentlerimizde misafir edilmektedir. Bu misafirlerimizin elimizden geldiğince bütün ihtiyaçları karşılanıyor. Çeşitli kurslarla da 50 bine yakın kursiyerimiz kurs görmektedir. Sağlık alanında da 84 yerli 20 yabancı doktor hizmet vermekte ve 500 yakın poliklinikte tedavi görebilmektedirler. BM standartlarına göre yapılan harcama 5 milyar dolara yaklaşmıştır. Bu miktar bu memleketin kalkınması için çok iyi bir miktardır. Ayrıca Haziran 2014 itibariyle de IŞİD saldırıları doğrultusunda Irak'taki hareketlenmeler meydana geldi. Irak'tan da 20 bin kişi çoğunluğu Yezidi olmak üzere mülteci Türkiye'ye gelmiştir. Onlar için de çeşitli barındırma ve yardım faaliyetleri devam etmektedir. Bununla beraber Irak içerisinde bir Zaho diğeri Dohuk'ta olmak üzere toplam 32.500 kişi kapasiteli kampı bu ülke kendi öz kaynaklarını kullanarak orada inşa etmiştir ve kullanıma açmıştır. Irak'a gönderilen insani yardım turları da 626'dır.

Ek olarak, bu insanları psikolojik olarak diri tutmak zorundayız. Bu kişilerin geleceğini yeniden yapılandırmak toplumlarını yeniden inşa etmek için çalışmalar yapmaktayız. İnsanları günlük, sosyal yaşama adapte etmek durumundayız. Şöyle bir öneri sunmak istiyorum; kendi ülkelerindeki geleceğini planlamak amacıyla bir fikir üretmeye çalışıyoruz. Ancak üniversitelerin ve sivil toplumların bu mülteci profesörleri, doktorları, akademisyenleri bir araya toplayarak bir fizibilite çalışması oluşturmaları gerektiğini düşünüyorum.

Moderatör Prof. Dr. Edibe SÖZEN: Bütün konuşmacılara tek tek teşekkür ederim. Bu sempozyum yayınlandığında çokta büyük bir değer arz edecektir. Oturumumuzun sonuna geldik herkese çok teşekkür ederiz.

IV. Oturum

Hasan Kalyoncu Üniversitesi Kongre ve Kültür Merkezi, Gaziantep

Ortadoğu Krizinin Çözümüne Yönelik Yöntem Arayışı ve Öneriler

Sempozyumumuzun son oturumunda ortaya çıkarılan sonuçların ışığında Ortadoğu'nun geleceği tartışılacak ve öngörülen sonuçlara göre çözüm önerileri sunulacaktır. Bu oturuma Gaziantep Üniversitesi Rektörü Sayın Prof. Dr. M. Yavuz COŞKUN Moderatörlük yapacaktır.

Moderatör

Prof. Dr. M. Yavuz COŞKUN
Gaziantep Üniversitesi Rektörü / Gaziantep

Uludağ Üniversitesi Tıp Fakültesi mezunudur. Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Anabilim Dalında Doktora yapan Coşkun, 1996 yılında Gaziantep Üniversitesi'nde Profesör ünvanını almıştır. Halen aynı Üniversitede Rektörlük görevini yürütmektedir.

Moderatör Prof. Dr. M. Yavuz COŞKUN: Ortadoğu meselesi kan, gözyaşı, acı bütün yönleriyle ele alınıyor ve bütün manzaralarıyla ortaya konmuş durumda, çözüm arayışları bunu tarihsel background ve bugün için, diğer siyasi birçok alandaki problemleriyle birlikte çözüm arayışları açısından çok güzel konuşmalar yapıldı. Herkes kendi alanında iyi araştırma yapıp sonunda çözümler getiren konuşmacılardı. Dün Rasmussen

ve Başbakan Yardımcımız Numan Kurtulmuş'u dinledik, orada gördük ki Ortadoğu coğrafyası kendi içinde en azından Türkiye'den bakışla Batı'daki bakış arasında yer yer örtüşmeler olsa bile önemli farklılıklar olduğunu görüyoruz. Şimdi ilk konuşmacımız Utah Üniversitesi Öğretim Üyesi Sayın Prof.Dr. Hakan YAVUZ'u konuşmalarını yapmak üzere kürsüye davet ediyorum.

Prof. Dr. M. Hakan YAVUZ
Utah Üniversitesi / ABD

Ankara Siyasal Bilgiler Fakültesi Uluslararası İlişkiler Bölümü'nü takiben, Wisconsin Üniversitesi'nde "Orta Doğu ve Türkiye'de İslami Akımlar" konusunda doktora yaptı. Kudüs Hebrew Üniversitesi'nde misafir öğretim görevlisi olarak çalışmalar yürüttü. Saygın uluslararası dergilerde İslam, Ulusalcılık, Kürt Sorunu ve Modern Türkiye üzerine otuzun üzerinde yayımlanmış makalesi bulunmaktadır. Halen Utah Üniversitesi'nde öğretim üyesi olan Yavuz, Orta Asya ve Türkiye'deki uluslararası İslami ağlar, ulus-devlet ve Ulusalcılıkta İslamın Rolü, mezheplerarası çatışma yönetimi konularında çalışmalar yürütmektedir.

Prof. Dr. M. Hakan YAVUZ: Ortadoğu konusu dün ve bugün yapılan konuşmalar, genelde uluslararası sistem ve Ortadoğu'da oluşan devletlerin yarattığı sorunlar üzerinde durdu. Tabii bu bir çözüm toplantısı, Ortadoğudaki sorunların oluşmasında uluslararası sistemin kendisinin ürettiği sömürgecilik ve bunun sömürgecilikle beraber ortaya çıkan devlet sisteminin yarattığı çok büyük yaralar var. Fakat Ortadoğudaki temel sorun bana göre birey bazında bir sorun, yani Ortadoğudaki insanların biraz kendileriyle, kimlikleriyle ve kişilikleriyle alakalı bir sorun, yani sorunu devlete atmak, uluslararası sistem içinde görmek önemli, o çerçevede incelenmesinde yarar var. Fakat bir başka bence tamamlayıcı unsur, belki de en önemlisi, Ortadoğu'da bir kimlik ve kişilik krizi var, çok kısaca özetleyeyim bu kimlik ve kişilik krizinin temelinde de yeterli ve gerekli ahlaki yapının yokluğunu veya çok zayıf olmasını. Batı toplumlarında Batı'daki çok büyük mücadele sonucunda dini yapıların ahlaki bir toplum olmak için yeterli olmadığını gördüm ve bu dinin yanında toplumları daha da ahlaki olmayan yöne itecek bir laik ahlaki düzen, laik dünya felsefesi dediğimiz bir dünya felsefesi veya insan hakları söylemi ortaya çıkarttı. Ne yazık ki hepimiz Ortadoğudan böyle yoksunuz ve yoksun olduğumuz için de açıkçası Ortadoğuda kimlik ve kişilik krizi var ve bu krizin oluşmasında Ortadoğu'nun geçirdiği tarihsel süreçlerin çok büyük bir rolü de var fakat benim kendi okumam şudur ki; Ortadoğu'da ciddi bir reform, kültürel ve dinsel reformun yapılmaması ve bunun ortaya çıkardığı çok ciddi bir boşluk ve bu boşluğun da kimlik ve kişilik tartışmalarındaki etkisini görmemiz gerektiğini düşünüyorum. Kısacası aslında söylemek istediğim özetini sundum, geriye kalan konuşmamda bu tezin altını birazcık doldurmaya çalışacağım, yani Ortadoğudaki kriz ve devletlerin zayıflığı, devletlerin diktatöryası, tabii bunlar büyük faktörler fakat buradaki en önemli krizlerden biri Ortadoğu'da bir kimlik ve kişilik krizi var. Uluslararası freedom house, survey baktığımız zaman en çok zulmün, en çok kokuşmuşluğun olduğu devletler sıralamasında ne yazık ki Ortadoğu devletleri ilk sırada yer alıyor. Burada çok ciddi bir sorun var ve bu sorun neden var bunun üzerinde düşünmemiz gerekiyor, yani niye Müslüman toplumları diğer toplumlara göre hem suç oranında hem insan hakları

ihlalinde 1. Sıradayız? Bu birinci sırada olmamızın nedenini sormamız lazım. Ayrıca şiddet kültüründe de yani aile içi şiddet, sokaktaki şiddet, komşuyla olan ilişkilerde şiddete baktığımız zaman yine Müslüman toplumlar olarak birinci sıradayız. Bunların tabii bize yakın olan birtakım Latin Amerika ülkelerinde birtakım nedenleri de var. Fakat bunların üzerinde durup düşünmemiz lazım yani buradaki en önemli sorunlardan biri bir ahlak sorunu var; fakat bu ahlak sorununu da biz tek bir kaynakla halletmeye çalıştık dinsel bir kaynaktan halletmeye çalıştık şimdi gördüğümüz sonuç şu bu dinin yanında başka kaynaklara da ihtiyacımız var yani dini kaynak orda olması gerekiyor belki çekirdeğinde ortasında olması lazım diğer kaynakları da özellikle felsefeden özellikle insan hakları konusundaki tartışmalarda yola çıkarak bir laik ahlaka, yani hatta dinsel ahlaki da laikleştirecek bir noktada Batı da olan süreç biraz buna benziyor yani Hegelin Cartoon yaptığı dinsel ahlaki mümkün olduğu kadar laikleştirip bunu kamu alanına taşımak tabii bu arada kamu alanı son derece önemli yani bizim gibi toplumlarda en önemli sorunlardan biri de kamu alanıyla özel alan yani bir ahlak algımız var aile içinde özellikle namus kavramı ekseninde fakat kamu alanı sanki ahlakın olmadığı ve ilahi hiçbir korkunun da yer almadığı alan gibi algılıyoruz. Kamu alanlarımız ne yazık ki Müslüman toplumlarda bizim ülkemizde de bu böyle kamu alanları çirliçiplak kamu alanındaki bu çiplaklık tabii hukukla bunu gidermeye çalışıyoruz fakat hukukta yeterli olmuyor ve bir dizi sorunu bildiğiniz gibi kendi ülkemiz olsun diğer ülkeler de olsun birtakım sorunları beraberinde getiriyor. Şimdi burada bizim Türk toplumu olarak uluslararası standartlardaki yerimize baktığımız zaman daha iyi konumdayız açıkçası, yeterli bir noktada da değiliz. Yani diğer Müslüman ülkeler arasında hem demokratikleşme hem insan hakları konusunda Türkiye bence örnek bir ülkedir. Ancak bu yeterli bir noktada olduğunu göstermez. Ahmet Hocamızın bahsettiği gibi, II.Meşrutiyet döneminde Namık Kemal gibi Müslüman aydınlar ile Tanzimat aydınları arasında birtakım tartışmalar son derece önemlidir. Aslında orada yapılmak istenen İslami kaynakları kullanarak bir kamu ahlaki üretme çabası vardır. Bu yolda büyük çaba sarf ettiler ama çok büyük bir başarı elde edilemedi. Burada üniversitelerimizin de büyük rolü vardır. Türkiye'de bu dine ek olarak ahlaki bir felsefenin kamu alanı olan üniversitelerde verilmemesi çok yanlıştır. Ne yazık ki üniversitelerde felsefe bölümleri ya yok ya da kapatılmış durumdadır. Yani üniversiteler beklenenleri yerine getiremedi. Umarım bundan sonra yerine getirebilir. Bu çerçevede zaman çok kısıtlıdır. Türk toplumunun moderniteyle tanışması çok geç oldu. Hele kapitalizmle tam tanışmamız 1983'ten sonra Turgut Özal'ın neo-liberal ekonomik politikalarıyla başladı. Biz moderniteyi tüketimle tanıdık, üretmek değil de tüketerek öğrendik. Modernitenin aşılacağı taşıdığı tüketim arzusu, tüketim çabası tabii bizi ciddi anlamda sarsıntıya uğrattı. Çünkü bu modernitenin tüketim arzularına karşı direnebilecek ciddi bir ahlaki yapımız yoktu. Yani biz modernitenin tüketim arzularıyla bir kimlik oluşturma çabasına girdik. Kimliklerimiz tükettiğimiz

ürünlerden almaya çalıştık. Açıkçası ortaya çıkan şöyle bir tablo var; Türkiye’de özellikle modernitenin ürettiği bu ahlaktan yoksun kaldık.

Şimdi Batıdaki zenginleşme çok farklı bir zenginleşme, Sanayi Devrimi sonucu ortaya çıkan bir zenginleşme. Birkaç nesil istiyor ve çok ciddi ahlaki disiplini de zorunlu ve gerekli kılıyor. Ama bizim toplumumuzda bu zenginleşme inşaat sektöründe bir nesil içinde olabildi yani bir nesil ekseninde bu gerçekleştirildi. Onun da beraberinde getirdiği birtakım sorunlar var. Batıdaki burjuva sınıfı kendisi için gerekli olan ahlaki yapıyı üretecek kuruma da destek veriyordu. Ama bizdeki burjuva sınıfı çok farklı bir şekildedir. 1923’ten bu yana önce devlet bir burjuva üretmeye çalıştı fakat milli olamadı ve bir milli değer bütününe ortaya koyamadı. 1983’ten sonra bence Özal, Türkiye’nin en büyük dönüşüm noktasıdır. Turgut Özal, ekonomik reformları Türkiye’nin önünün açıldığı özel Üniversitelerin, özel radyoların, yeni Türkiye’deki düşünce devriminin tohumlarının atıldığı dönem olmuştur. Turgut Özal’ın attığı tohumların sonucu AKP dönemidir. Bugünkü AKP’nin arka planında Özal’ın bu fikir alanının ve düşünce devriminin son derece önemi vardır. Fakat Özal döneminde de birçok şey hızlı geliştiği için bunun ahlaki boyutu normatif, boyutu büyük oranda ihmal edildi.

2002’den bu yana Türkiye ekonomik bir sıçrama yaşadı. Fakat sıçrama o kadar hızlı oldu ki, AVM ile moderniteyi tamamlamaya çalıştık. Yani bu AVM, AVM İslamını da beraberinde getirdi ve tamamıyla tüketime dayalı Türkiye 2002’den sonra bu piyasa ekonomisi içerisindeki hem İlahiyat Fakülteleri olsun hem de Üniversiteler olsun gereken bu ahlaki tartışmayı ve ahlaki bir düşünce sistemini ortaya koyamadılar.

Sonuç olarak, 2002’den bu yana ve hatta 1983’ten bu yana Özal devrimiyle beraber çok büyük gelişmeler gerçekleştirdik. Gökdelenler diktik ancak bu gökdelenler yükselirken insanların ruhlarını küçülttük. Yani bana göre, Türkiye’de bugün bu ekonomik kalkınmanın oranıyla veya paralel ters yönden ciddi bir boşluk var ve toplumsal çimentomuzda ciddi bir hasar var ve bunun da nedenlerinden biri çok hızlı bir ekonomik kalkınma oldu. İnsanların bunların hepsini birarada götürecek zamanları da olmadı. 10 yıl, 20 yıl çok uzun bir süre değildir. Umarım Türkiye hızlı bir şekilde kamu alanlarında bu çıplaklığa son verecek bir ahlaki kamu ahlakı oluşturabiliriz. Bana göre, daha farklı yani kendi ülkemizde Balkanlaşmaya, ekonomik anlamda ve sınıfsal anlamda bir Balkanlaşmaya yol açıyoruz. Buradaki negatif yönü de görmemiz gerekir.

Moderatör Prof. Dr. M. Yavuz COŞKUN: Sayın YAVUZ aslında bir yüzleşme portresi çizdi. Yani Ortadoğu halkları içerisindeki temel ahlak felsefesinin, insani ahlak anlayışlarının yeterince anlaşılmasını, dini referansların yeterince anlatılmadığı,

anlaşılmadığı, anlaşılmadığı ve bunun başka bir toplumsal sözleşmeyle garantilenemediğinden bahsetti. Daha sonra moderniteyle Türkiye’nin buluşma noktasında ciddi bir sıkıntı olduğunu, yanlış bir noktadan içeriye girdiğimizi, bir yandan ekonomik olarak modernite olsa bile kültürel sosyal bakımdan modernitenin sağlanamadığı bu anlamda ciddi sıkıntılarının olduğunu dile getirdi.

Şimdi sözü ikinci konuşmacımız olan Mimar Sinan Üniversitesi Öğretim Üyesi olan Yrd.Doç.Dr. Esmâ İGÜS’e vermek istiyorum. Kültür ve sanat açısından Ortadoğu’yu ele alacaktır.

Yrd. Doç. Dr. Esmâ İGÜS

Mimar Sinan Üniversitesi / İstanbul

İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sanat Tarihi Bölümü’nde Lisans, Yıldız Teknik Üniversitesi Müzecilik Bölümü’nden Yüksek Lisans derecesine sahiptir. Halen Mimar Sinan Üniversitesi’nde öğretim görevlisi olarak çalışmaktadır. İlgi alanları arasında Osmanlı’da sanat, 19.yüzyıl tarihi ve eğitim politikaları yer almaktadır.

Yrd. Doç. Dr. Esmâ İGÜS: Ortadoğu’ya bir mimarlık/sanat tarihçisi olarak bakacağım. ‘Babil’in Yangın Bahçeleri’ gerçekten kültürel anlamda orada ciddi bir yangın yaşıyor. 1990’lı yıllardan itibaren Ortadoğu’da Mezopotamya’da kültürel alanlar yağmalanmış, kültürel soykırımınlar yaşanmıştır. İnsanlığın ortak hafızası beşeriyetin ortak hafızası Ortadoğu ya da Mezopotamya diyerek söze başlamak gerek. İnsanlık tarihinin yaşadığı en uzun geçmişe sahip bölgenin siyasi istikrarsızlık ve savaşlar nedeniyle tarihsel ve kültürel kimliğinden uzaklaştırılarak nasıl bir erozyona uğradığını görüyoruz. Böylece bölgede taşınır ya da taşınmak bölgedeki mimarinin nasıl yok edildiğini gözler önüne seriliyor. Bu mimarinin yok edilişi o kadar çok hızlı olmuştur. Ortadoğu’nun mirası Alt-paleolitik döneme kadar uzanıyor çok geniş bir kültürel mirasa ev sahipliği yapmıştır.

Kısaca insanlığın öyküsü Mezopotamya öyküsü geçmiş ve günümüz açısından Mezopotamya sahip olduğu kültürel miras özgün mekansallığı tarihsel kimlik değeri olan bir yerleşim yeri ancak 1990’lı yıllardan beri içinde bulunduğu kaotik siyasi ortam bölgedeki kültür varlıkları ile somut olmayan kültür mahlasına çok ciddi anlamda darbe vurmuştur. Bu nedenle bölgenin somut ve soyut kültürel mirası korunmalıdır, yaşatılmalıdır.

Kültürel miras kuşaktan kuşağa aktararak her türlü eser ile değerlerle her ülkenin zenginliğine ortak olarak görüldüğünü gelecek kuşaklara sahip çıkılması gerektiğine inanıldığından tüm bölgeler bütününe kültürel miras deniyor. Hamurrabi kanunları

da geçmişten gelen bir mirastır. 1258 yılında Moğolların Bağdat'ı işgal yağmalama anlamında önemli bir dönem kültürel yağmalama anlamında. İşgalin halk üzerinde yıkıcı etkisinden Bağdat kütüphanesinin Moğollarca yağmlandığı sayısı bir milyonu bulan kitapların Dicle Nehri'ne atıldığı ve nehrin sularının günlerce mürekkep renginde aktığı rivayet edilmektedir. Son 20 yıl içinde bölgenin kültür mirası kesintisiz olarak yağmalanır. Bunların önlenmesi için halkın bilinçlenmesi önemli bir şeydir.

Moderatör Prof. Dr. M. Yavuz COŞKUN: Üçüncü konuşmacımız Utah Üniversitesinde doktora yapan Ali EL-HUSSEİNİ bize, Ortadoğu meselesini genel çerçevesiyle ele alacaktır.

Ali EL HUSSEİNİ
Siyaset Bilimci / Lübnan

Utah Üniversitesi'nde Ortadoğu Araştırmaları Bölümü'nde doktora çalışmalarına devam etmekte olan Husseini, Siyaset Bilimi ve Ekonomi alanında yüksek lisans derecesine sahiptir. Lübnan Parlamentosuna Dış İlişkiler konusunda Danışmanlık vermekte olan Husseini, Ortadoğu siyaseti ve ekonomik ilişkileri konusunda uzmandır.

Ali EL-HUSSEİNİ: Görüldüğü kadarıyla NATO, bölge ve de dünyanın geri kalanı artık çok ilgi duyuyor IŞİD'e. Batı dünyası için büyük bir konu haline geldi fakat bizim için, IŞİD'den daha önemli konular var. Bu soruna kimsenin gerçek bir çözüm ve son arayışı yok. Bu konuda bir kriz var ve bu kriz hala devam etmektedir. Ortadoğu'da, Kuzey Afrika'da ve bütün bölgede, Türkiye bir hap bir çözüm olma yolunda bu krizde. Ben bu sorunun menşinden bahsetmek istiyorum. Bugün buraya nasıl vardık? Lübnan'a bugün bir mikro-kozmos olarak bakmak istiyorum. Belki de bir çözüm olarak bazı konuşmacıların söyledikleri fikirler üzerinden geçip onların söylemiş oldukları şeyleri de ortaya koyacağım. Çünkü onların önerileri bir şekilde uyuyor ama bizim bahsettiğimiz şeye tam olarak uymuyor. Maalesef çoğumuz çözüm için Batıya bakıyor ancak bir çözüm yolları yok gerçekten bizi sağlayacak bir inek gibi görüyorlar ve bizi sağlıyorlarsa istemiyorlar bırakıyorlar. Osmanlı İmparatorluğu'nun düşüşü bölgede bir güç boşluğuna yol açtı ve I.Dünya Savaşı'nın sonunda Lübnan ve bütün Ortadoğu yapay sınırlarla çizildi. Bu değişik ülkeler artık yapay kimlikleri oluşturma yolundadır. Daha önce böyle kimlikler yoktu. Osmanlı İmparatorluğu'nun Pax Ottoman'ı tabi bölgeyi yüzyıllarca birarada tuttu. Bu yapay sınırlar bu yapay kimlikleri oluşturdu sonra bu kimlikleri yönetmemiz gerekti. Böylece Lübnan, Ürdün, Suriye ve Irak kimlikleri oluştu ki bunlar önce yoktu. Bu kimliklere rehin düştük ve buna çok yoğun bir şekilde yatırım yapmaya çalıştık aslında ne olduğunu bile anlamadığımız bir şeydi. Böyle yaparak

bizim meşruiyetimizi bir şekilde ne olduğumuzla özdeşleşebildik ne de yapmamız gerektiğiyle özdeşleştik. Normatif bir düzenimiz vardı. Artık mevcut olmayan ülkeler oluşturuldu. Belli ülkeler petrol üreticileriydi bildiğiniz gibi bazıları petrole bağlıydı. Suudi Arabistan, Birleşik Arap Emirlikleri, Katar, Kuveyt bunların hepsi petrol üretimine bağlı ekonomilerini sürdürebilmektedir. Böyle olunca bir boşluk oluştu. Sosyal düzeyde eğitim sistemi bütüncül değil ekonomik düzeyde de bir gelişme yok. Yani Avrupalıların sanayi devriminden fayda gördüler biz böyle bir şekilde fayda görmedik. Onların sendikaları vardı. Sendikalar insanları bir araya getirdi. Farklılıklarını ve ellerindeki sorunları aşabildiler. Bizde ise hükümet çalışanlarından, doktorlardan oluşan yapay bir burjuvazi orta sınıfımız vardı. Bu başarısız devlet modeli bu döngüsel problemleri sürekli ortaya çıkarıyor ve bir çözüme ulaştıramıyor. Arap-İsrail problemini de hiç kimse ele almak istemiyor. Her ABD başkanı gelip bundan bahsediyor. Bize bu harika fikirleri anlatıyorlar sonra dönemlerinin sonunda var olduğunu bile unutuyorlar. Bütün odak noktası Güney Atlantik'e kayıyor. Arap-İsrail meselesi giderek İslam İsrail çatışmasına dönüşüyor. İslam dünyası giderek buna inanmaktadır. Bu insanları bir araya getirmenin yolu ulusal kimliktir. Öyle ülkeler var ki ulusal kimlikleri yok, ordu oluşturamıyorlar. Irak ordusu 12 yıl boyunca trilyonlar harcadılar sonunda ise hepsi kaçtı ve birkaç bin kişi var şu anda. Irak'ın üçte bir Suriye'nin üçte birini yönetilebiliyor. Hepsi Avrupa'dan geliyor. Bu işi yerel ve merkezi hükümetten daha iyi yapabiliyorlar. Bugün Arap devletleri, Ortadoğu ve bütün olarak hepsinin daha çok sorunu olacak. Petrol savaşları olacak çünkü petrol fiyatları düşüyor. Eğer IV. Dünya Savaşı olursa, bu savaştan sonra yine bir güç boşluğu doğacaktır. Batı güçlerinin yerine geçebilecek bu bölgede refah veya barış dönemini getirecek bir güç yok şu anda.

Dün Rasmussen'in bahsettiği, bölgeyi Balkanize etmek yerine bizim modelimiz çok daha yakındır. Şu an Suriye ve Irak'ta bir iç savaş olmaktadır. Bu Lübnan'da da oldu. Uluslararası müdahale, büyük güçlerin müdahalesi, değişik mezhepler açısından ki Lübnan da daha fazla mezhep vardır. Bunlar mezhepsel yani Hıristiyan'ı, Müslüman'ı herkes savaşıyordu. Ancak Hıristiyan hıristiyanla, Müslümanlar müslümanla savaşıyordu. Savaşmayan yoktu. Bu konuda Lübnan harika bir örnek olabilir ama tek çözüm olamaz. Parçalanması mezhepçilik iç savaşa yol açtı. Lübnan'da Taif Anlaşması yani güç paylaşması anlaşması ile sonuçlandı. Bu da Lübnan modelidir. Bu kısmi Anlaşma herkese veto yetkisi verdi. Değişik mezheplerin hepsi parlamentoda gücü paylaşıyor. Birarada olmak için değişik sınırların bütünü korumak için bölgeyi parçalamak istemediklerini söylüyorlar. Bu hususa bakmak çok önemli, çünkü Lübnan modeli çok işe yarayabilir. Lübnan tek başına kilit bir hegemonyacı gücüne ihtiyaç duyuyor. Bu güç geçici bir rol oynayabilir hem Ortadoğu'ya yardımcı olabilir hem de bölgenin iyileşmesine yardımcı olabilir.

Tekrar üzerinden geçecek olursak bir meşrutiyet krizi olduğu zaman, sınır bütünlüğü krizi olduğu zaman, kimlik krizi olduğu zaman ve ulus devlet krizi olduğu zaman bu rolü kim oynayacak? Şu anda Suudi Arabistan muhalefetin bazı kısımlarını destekliyor aynı zamanda IŞİD gruplarının da bir kısmını destekliyorlar. Katar da aynı şeyi yapıyor. Sunni ve Arap dünyasının bir kısmı bu savaşı solluyor. İran Hizbullahı destekliyor. Suriye hükümetini destekliyor. Batı ise seyrediyor. Bu durumdan memnun, çünkü ABD'nin yaptığı silahları alıyorlar ve diğer taraftan İran'ı zayıflatıyorlar bu da problem olan El-Kaideyi zayıflatıyor. Bütün Avrupa'da Arap olmayan teröristleri getiriyorlar ve Suriye'ye sokup çıkarmadıklarından emin oluyorlar sonra orada ölebilirsin diyorlar.

Türkiye doğal lider olarak bu rolü oynayabilir. Çünkü Avrupalılarda da olan modele sahip, sanayisi gelişmiş, harika bir eğitim sistemine sahiptir. Bugünkü gördüğümüz gibi modernizasyon süreci ki o bizde yok, yerel hegemonya gücü ile bir denge kurabiliyor ve bu savaşa katılmıyor. Halbuki Suudi Arabistan ve İran müdahale edip, bölgedeki değişik güçleri bir araya getirebilir ve yerel öğeleri bir araya getirebilirse Lübnan modeli uygulanabilir bir çözüm olabilir. Bu bölgedekiler bu entegrasyonun uzun dönemde işleyeceğini anlamalıdır.

NATO Eski Genel Sekreterinin de bahsettiği güçlerin ayrışmasında, hukuki yasama- yürütme-yargı aynı zamanda gücü, tabii ki güç paylaşım anlaşmasında dikkate alınmalıdır. En önemlisi de ekonomik kalkınma, ekonomik kalkınma yokluğu yüzünden zaten değişik organizasyonlara katıldı. İnsanlar bir işim yoksa gidip savaşıyorlar düşüncesindedir. Bu yüzden Arap Baharı Arap kabusuna dönüştü. Gerçek ekonomik kalkınma olmaksızın ve bütün toplumun entegrasyonu olmazsa ilerleyemeyiz. Benim önerim kesinlikle Arap sorununun 'Lübnanlaştırılması' bu hegemonya güçlü bunu yapabiliriz.

Moderatör Prof. Dr. M.Yavuz COŞKUN: Uluslararası ilişkiler olarak Ortadoğu'da mezhep çatışmaları, diğer yeni bazı oluşumlar IŞİD gibi yapay bir şey mi? Yoksa üretilmiş bir şey mi? Batı mı üretti? Yani bütün bunları da ele alan bir cevap bekliyoruz. Aslında bir de Ortadoğu halkları dedik, Arap Baharı mı Arap kabusu mu,

nasıl oldu bu iş? Bahar diye başladı, kimi yerde son bahar oldu. Arap toplumunun ortak olarak tutunabileceği bir referans, bir sözleşme gerekir. Şimdi dördüncü konuşmacımız Sayın Yrd.Doç. Dr. Süleyman ELİK, söz sizde.

Yrd. Doç. Dr. Süleyman ELİK
Medeniyet Üniversitesi / İstanbul

Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'nden Lisans, Boğaziçi Üniversitesi Felsefe Bölümünden Yüksek Lisans, University of Durham'den uluslararası ilişkiler konusunda Doktora derecesine sahiptir. Halen Medeniyet Üniversitesi'nde Uluslararası İlişkiler konusunda ders vermektedir. Elik'in yayınlanmış çok sayıda makalesi bulunmaktadır.

Yrd. Doç. Dr. Süleyman ELİK: Türkiye ve İran üzerinden, orta ölçekli güçlerin yapabilecekleri ya da ittifak oluşturup oluşturamayacakları, tehdit algılamaları gibi konuları işledim. Bir de Suriye krizinin etkilerini ele aldım.

İlk olarak bütün dünyada olan yani şu anda olan vakıaları analiz edebilmek için öncelikli olarak uluslararası sistem denilen şeyin ne olduğunu algılamak gerekiyor. Bu nasıl doğmuş, nasıl gelişmiş ve bizi nasıl etkiliyor? Bugün halihazırda fonksiyonel olarak bizimde itaat etmek zorunda olduğumuz gerçekliklerle karşı karşıyayız. Avrupa da Aydınlanma Çağı ile beraber iki tartışma oluştu. Bunlardan birisi Ulus-Devlet sistemi diğeri de Cumhuriyetçilik tartışmasıydı. II.Dünya Savaşı bu Ulus-Devlet inşasıyla sonuçlandı. Dolayısıyla bütün devletlerin ulus-devlet kategorisinde değerlendirmek gerekiyor.

Uluslararası ilişkilerde genelde kuramları veya uluslararası ilişkiler temel anlamda dünyada 'biz barışı nasıl sağlarız?' sorusuna cevap ararız ama hegemonik teoriler bunun tam tersidir. Maaselefki uygulanan da budur. Dolayısıyla Spykman'ın kullandığı 'kenar kuşak' teorisi kuramına göre; biz Bağdat Paketi ve sentoyu oluşturduk. Bu bağlamda Türkiye ve İran'ın işbirlikleri söz konusu tamamen Batı çıkarlarını korumak amaçlı çıkarılmış yapılarıdır. Bir de 'peri-peri paketi' oluşturduk. 1958 yılında bu anlaşma İran- Türkiye, Etiyopya ve İsrail ile yapılan gizli askeri anlaşmamızdır. Soğuk Savaş döneminde uluslararası sistemin yapılanmasında etkin olan bir yeni dönem başlıyor ki buna dikonalizyon diyoruz. Bu dönemde artık manda devleti statüsünde yani a-b-c kategorisindeki devletlerin artık millileşme dönemidir ki bu dönem yeni bir milliyetçilik akımı başlamıştır. Bu Ortadoğu ülkeleri ve Afrika ülkeleri buna dahildir. Yani ulus-devletleşme ve kapitalizme seküler ahlaklaşma gibi şeylerle bunu tanımlayabiliriz. Soğuk Savaş bittikten sonra yeni bir dönem başlıyor. Bu dönem Ahlaki Uluslararası sistem dediğimiz

Sempozyum Programı

ve özellikle 1945'ten sonra bu BM'in oluşturmuş olduğu bir yapılanma oradaki insan haklarıyla ilgili temel sözleşmelerle ilgili hususların 1991'de sonra ahlaki uluslararası sistem çerçevesinde military-international şekline dönüştüğünü görüyoruz.

Avrupalı devletler özellikle göçmen ve islamafobi altında tek bayrak ulus-devleti sarılmıştır ve sarılmaya devam etmekte bu anlamda millileşmiştir. Nasyonalizm, ırkçılık, vb bütün kavramları bu anlamda değerlendirmek gerekiyor. Şimdi Türkiye ve İran bu noktada nerede duruyor? Ben Türkiye ve İran'ı Ortadoğu'daki orta ölçekli güçler olarak tanımlıyorum. Yapabilecekleri şeyler de var yapamayacakları da var. Buna göre, orta ölçekli güçlerin büyük güçlerle pazarlık yapabileceğini düşünüyorum ki yapmıştır özellikle nükleer bölünmeler bunun en önemli delili. Halen devam eden delil onun dışında orta ölçekli güçler kesinlikle tek bir güç tarafından işgal edilemez. Bu da tarihsel olarak edilmiş bir gerçektir, dolayısıyla Türkiye İran ya da Mısır tek başına bir güç tarafından işgal altına alınmaz, kontrol altına alınmaz. Dolayısıyla uluslararası sistemin dışına itilemez potansiyel olarak. Onun dışında birkaç şey daha söyleyebiliriz, tehdit algılamaları bağlamında özellikle S.David Galaksi teorisinde bir kuram var, onu oldukça yararlı buluyorum Ortadoğu devletlerini açıklamak için. O da külli denge kuramıdır ki biliyorsunuz bütün uluslararası ilişkiler büyük güçlerin dış politikaların nasıl davranacağıyla ilgili açıklamalardan ibarettir. Dolayısıyla biz öğrencilerimize aslında Avrupalı Euro-center devletleri nasıl dış politikaların davranacağını öğretiriz. Fakat ilk defa S.David bu konuda 3.dünya ülkelerinin dış politikalarının nasıl davranış biçimiyle ilgili olduğu konusunda bir makale yazmıştı 1991 yılında. Çok kıymetli bir makale, o yüzden bu bir başlangıç noktası tabii ki bunun geliştirilmesi gerekiyor. Buna göre şunu ifade edeyim, özellikle diyor ki 3.dünya ülkeleri, biz bunu middle power olarak-orta ölçekli güç olarak algılayabiliriz ki Türkiye İran diye ve Mısır bu Ortadoğu'daki 3 dış açı, Sayın Başbakanımız (Davutoğlu'nun) tanımladığı dış üçgendir. Bir iç üçgen var biliyoruz; Suriye, Ürdün ve Irak'ı kapsayan, bir iç üçgen dolayısıyla bu dış üçgen aslında Ortadoğu'nun kaderini belirleyen ülkeler yani, buna göre bu ülkelerin ikili olarak anlaşma yapması uluslararası güçler tarafından önlenir. Örneğin Mısır'ın iktidardan düşürülmesi yani Mısır'ın demokratik olarak seçilmiş hükümetinin iktidardan düşürülmesi bunun en büyük delili oldu. Türkiye ve Mısır eğer bu üçgenin iki ayağını oluşturmuş olsaydı, Ortadoğu'daki barışı sağlamış olacaktı ki bu önlenmiş oldu. Dolayısıyla bu kurama göre bu iki ya da üç orta ölçekli güç 3'ü biraraya geldiği takdirde uluslararası sistemde paradigma değişimi yaratacaktır. Yani uluslararası sistemi yıkacaktır. İşte bundan sonraki kavgalar artık gelişmekte olan ülkelerle büyük güçler ve smart power dediğimiz süper power arasında olacaktır. Dolayısıyla şu anki yaşadığımız şey kaçınılmaz bir şey, mücadele halidir, savaş halidir ki bu savaş tabii ki illaki hard power'la olacak değil, tabii ki kültürel diğer sosyal kapitalist sade şeylerle yürütülebilecek bir şeydir. Son olarak ben

Türkiye-İran ilişkilerinde Suriye krizini incelemiştim. Suriye krizinde Türkiye'nin izlemiş olduğu politika rejiminin değişmesiyle ilgili bir politika artı Türkiye bununla birlikte sekteryaya bir politika izlememiştir. Batı da ben takip ettiğim için özellikle Amerika'daki daha önce Türkiye'de elçilik yapmış Amerikalı akademisyenler diyelim onların özellikle işlemek istedikleri bir konu vardı. Türkiye sekteryaya politika izlemekle suçluyorlardı ki bu tamamen algı operasyonu. Aynı şekilde Türkiye'nin El-Kaide ile ilgili ilişkileri IŞİD'le ilgili ilişkileri tamamen bu algı operasyonuyla alakalı bir husustur. Dolayısıyla bu konularda tabii ki çözüm önerilerimizin olması gerekiyor. Bu Türkiye-Suriye ilişkilerinde sıkıntılı bir nokta, şöyle bir şey vardı. İran'la- Suriye arasındaki askeri bir ittifak anlaşması vardır, bu orta ölçekli güçlerin en önemli özelliklerinden bir tanesi de, kendisinden küçük ölçekli güçlerle anlaşma ittifak yoluna giderler. Türkiye'nin İsrail'le, İran'ın da Suriye'yle anlaşması gibi ve Suriye'nin Ürdün'le anlaşması ya da Mısır'ın Suriye'yle United Republic Arap'ı kurması 1958 yıllarındaki gibi. Dolayısıyla Suriye ve İran arasındaki ilişki bir sistematik düzeyde değerlendirdiğimizde şöyle bir şey ortaya çıkıyor. Hacmimiz 21 milyar dolara çıkmış, bununla birlikte 2013'te biraz gerilemiş 13 milyar dolara ama bunun altında yatan bir de kapalı ticaretimiz var ki bunun rakamı 100 milyar doları aştığını düşünüyorum. Bence bu rakam arttı, şu an İran'ın yurtdışında 170 milyar dolarlık bir kapalı parası vardır, bütçesi vardır. Özellikle Almanya tarafından kontrol edilir. İsviçre bankalarında. Bu paranın Türkiye üzerinden uluslararası finans sistemine sürülmesi söz konusu, bununla ilgili tabii ki çeşitli özel şirketler diğer finans grupları çalışmalarını yapıyorlar. Fakat Türkiye ve İran'ın birbirine dış yatırımlarının çok az olduğunu görüyoruz, yani hiç yok denecek kadar az. Bizim İran'la öyle sistematik bir ilişkimiz söz konusu değil, tamamen yüzeysel bir ilişkimiz var. Hiçbir bağımlılığımız yok, enerji alanında da öyle bir bağımlılığımız yok, söz konusu değil. Sonuç olarak Suriye konusundaki çözüm önerileriyle ilgili tabii ki bugünkü ve dünkü konuşmalardan oldukça faydalandım. Ben 6 maddede de bunu özetlemeye çalıştım.

Neler yapılabilir. Rusya ve İran Suriye çözümü konusunda dışarıda bırakılmaması gereken en önemli iki aktör. Türkiye tabii ki çabalamıştır, bunlarla işbirliğine gitmeyi ama bir türlü bunu başaramamıştır. Bunun başarılması gerekiyor, bununla ilgili çözüm önerilerinin üretilmesi gerekiyor. İkinci rejim yerine aslında liderlik gibi bir yapılamayan gidilebilir ki ben Suriyelilerle ilgili bir çalışma yaptım. Özellikle göçmenlerle ilgili İstanbul'da, inşallah Ocak 2015 ayında Yeni Şafak gazetesinde yayınlanacak bu çalışmam, 13 seri halinde. Orada görüştüğüm özellikle 40 tane aile vardı. Bu ailelerin söyledikleri şey şu; Suriye'nin yeniden yapılandırılması söz konusu olduğunda kesinlikle ve kesinlikle ne Rasmussen'in söylediği kanton modelini tercih ediyorlar ne de Lübnan modelini ki Lübnan modeli dikkat ederseniz gözden kaçırılan bir nokta şu anda fiilen Irak'ta uygulanmakta biliyorsunuz. Cumhurbaşkanı Moralinerden Başbakan

Sünnilerden ve Savunma Bakanlığı Sünnilerden vs... o şekilde feodal bir sistem uygulamasıdır. Şu anda Irak'ta Cumhurbaşkanı Kürtlerden Başbakan Sünnilerden olmak üzere Şiilerden de olmak üzere taksim edilmiş durumda. İşte bu noktada aslında bu da ciddi bir tuzak, Lübnan'daki çatışmaları durdurmuş bir model değil. Dolayısıyla aslında şu anda Bass rejiminin deneyimleri tekrar yapılandırılabilir, rejimlerin değiştirilebilir olması gerektiğini düşünüyorum. Göçmenlerle ilgili olarak da tabii ki biz birçok şey yaptık AFAD olarak, ama geçici koruma kanunu getirdik biliyorsunuz, coğrafi ve tarihi sınırlamamız var. Cenevre Sözleşmesi 1952'deki buna göre doğudan gelen göçmenlere biz vatandaşlık statüsü ya da göçmen statüsü tanıyoruz. Bu sözleşmenin bilinmesini teklif etmiyorum ama özellikle Suriyeli göçmenler çalışma hakkının ve sosyal güvenlik hakkının daha sağlanması gerektiğini düşünüyorum. Bu en önemli çözüm noktası biz her ne kadar 225 bin kişiyi kamplarda beslediğimizi desek de, onlara yardım ettiğimizi söylesek de, bir milyon küsurun dışarıda, içeride bizim sosyolojik olarak olduğumuz bir gerçeklik var. Dolayısıyla bunların yaşamaları için bunların sosyal güvencelerinin suiistimallerinin ortadan kaldırılması gerekiyor.

Avrupa'daki o ulus devlet davranışıyla bizim devlet davranışımız farklı olması gerekiyor. Onlarda tamamen sömürücü bir yaklaşım var, onların tamamen sosyal hakları olmamakla beraber onları alt sınıf işlerde çalıştırıyorlar. Ben Suriyelilerin aslında Türkiye'nin Ortadoğu'ya açılabilmesi için ciddi bir sosyal kapital oluşturulduğunu ve bu sosyal kapitalizmin organize edilecek Türkiye için faydaya dönüşebileceğini düşünüyorum. Bunun için Türkiye'de bu özellikle AFAD'ın son zamanlarda yaptığı kayıt altına alma işlemi ve bunları meslek gruplarına göre kayıt altına alma ile ilgili ciddi çalışmalarını özellikle beğeniyorum. Son olarak Avrupa'daki devletlerin Suriyeli göçmenlerle ilgili toplam aldığı rakamı size söyleyeyim; 17 bin kişidir. Bu rakamı çok küçük bir rakam, peki bunlar kimlerden oluşuyor biliyor musunuz? Uluslararası göç örgütü var biliyorsunuz, bir de International ofis grubudur. Dolayısıyla Avrupalı ülkeler bu organizasyondan bu insanları alırlar ve oralara götürürler ya da sömürüp kullanırlar, vs...

Moderatör Prof. Dr. M. Yavuz COŞKUN: Şimdi bir avukat konuşmacımız Av. Betül YANILMAZ tebliğlerini sunacaktır. Sizden şunu söylemenizi de istiyorum. Dün, Başbakan Yardımcısı Sayın Prof. Dr. Numan KURTULMUŞ şunu söyledi; bir uluslararası sistem çöktüğünde, BM gibi uluslararası örgütlerin buna müdahil olmadığını ve Libya'da da 5 tane devletin inisiyatifinden uzak veto diyerek böyle şeylere engel oldu. Ortadoğu'da bu kritik durumların coğrafi birlikteliğin ve ortak barışın esas alınması gerekir. Ortadoğu halklarının demokrasi temelinde oluşmasını sağlamak gerekir. Ortadoğu halkları içerisinde şiddetin nasıl, ne derecededir? Siz bu genel çerçevede bunları değerlendirebilir misiniz Sayın YANILMAZ?

Av. Betül YANILMAZ
KADEM (Kadın ve Demokrasi Derneği)
Hukuk Komisyonu Başkanı

Av. Betül YANILMAZ: Bu iki günlük sempozyum benim aklımda bir metaforu çağrıştırdı bu metafor aslında göçle ilgili, yani göç çalışmalarına ilişkin üretilen bir metafor ama dünyada göçün büyük bir kısmını halihazırda mülteciler oluşturduğu için, yani savaştan kaçan insanların, ekonomik sebeplerden değil de savaşlardan, iç savaşlardan kaçan insanların oluşturduğu için, bu metaforu mültecilere yönlendirerek anlatmak istiyorum. John Bergel şöyle söyler; mültecinin yaşamı bir başkasının gördüğü düşe benzer, bu şu demek, mülteci bir başkasının gördüğü düşteki kahramandır, onun tüm eylemlerine bir tarihsel sorumluluk sinmiş ve aynı zamanda bu düşü gören kişinin zihnindeki ihtiyaca göre belirlenir. Bu konuşmaların çoğunda dün ve bugün çözüm önerisi tanındı ve iki kutuplu bir çözüm önerildi. Fakat ben şöyle genel bir bakışla, dünyanın kendi gördüğü bilinen ihtiyaçlara göre değil, mültecilerin yakarışlarına göre çözüm üretmek zorunda ve bunun en temel çözümü de sürdürülebilir konfora kavuşmak değil, bu problemlere sebep olan yolları tıkamaktan geçer. Tabii burada biz avukatların duruşmalarda sıklıkla tekrar ettiğimiz bir durum var. Biz önceki beyanlarımızı tekrar ederiz, ben de bu açıklama yapan, güvenlik koridorundan bahseden, insani yardımdan bahseden önerileri, BM'lerin yapısına ilişkin önerileri tekrar ediyorum. Buna hem son oturumun son konuşmacılarından biri olarak kullanıyorum. Burada kadın ve demokrasi derneğini temsilen bulunuyorum. Dolayısıyla geriye kalan bölümü Suriyeli kadınlar üzerinden işlemek istiyorum. Benim ve derneğimin çalışmaları var. Gerek Suriye gerek Türkiye'de birçok kampı ziyaret etme imkanım oldu ve birçok Suriyeli kadınla hem kentlerde yaşayan (Suriye de dahil) hem de Türkiye'de yaşayan birçok kadınla çalıştım. Onların ilk başta en büyük sorunları, daha önce sahip olmadıkları bir toplumsal rolü üstlendiler, artık onlar ailelerinin reisi haline geldiler. Bu birçoğu için yeniydi ve tecrübeleri yoktu. Hem de çok rahat bir ortamda değillerdi, bir kaos ortamında kalmışlardı. Bugün Halep ve Şam'da bu görevi tek başlarına üstleniyorlardı. Çünkü eşleri ya cephede savaşıyor ya vefat etmişler ya da gözaltındalar. Bu kadınlar çoğunlukla niteliksiz ve tecrübesiz işlerde görev alıyorlar. Çoğu şehir kuşatma altında olduğu için birçok temel ihtiyaç malzemeleri olmadığı için güçlük çekiyorlar, bunun için güvenlik oluşturmak çok önemli. Suriye'de içeri doğru Türkiye'ye geldiğimiz zaman, mesela 20 km'lik alan, Kilis'ten çıktıktan sonra o alanda birçok sınıra yakın kamplar bulunuyor, bombardıman tehlikesi altında, her an varil bombalarının patlatıldığı çatışma halinde olduğu yerler, kampın kenarında olan bir durumdan dolayı hemen tahliye ediliyor ve diğer kampa geçiyor. Bu kampların birçoğunu kadınlar ve çocuklar oluşturuyor. Tabii onların en önemli sorunu güvenlik,

Sempozyum Programı

bu da açık kapı politikasıdır. Ama bu insanların çoğu pasaportu olmadığı için sınırdan geçiş yapamıyorlar ve 15 km'lik bir alanda sıkışmış durumdadır. Tabii Halep'in düşmesi bu anlamda çok büyük zorluk oluşturur onlar için, bu diğer bölgelerde de benzer şekilde. Aynı zamanda beni etkileyen bir örnek var ki; birçok kadında da rastladım, aile reisi vazifesi üstlenmişlerdir. Güvenli bölgelere ilerlediler ve çocuklarını akrabalarına bırakıp geri dönüyorlardı, geride kalanları kurtarmak için ve tekrar dönme ihtimalleri olmayıp dönseler de, döndüklerinde çocuklarını-akrabalarını bulma umutları hiç yoktu. Çok cesur kadınlardı, daha önce hiçbir şekilde aile koruyucusu görevinde olmamışlardı. Yine AFAD'ın verilerine göre Türkiye çevresinde Suriyelilerin %22'si evin geçimini tek başına sağlayan kadınlardan oluşuyor ve bu kadınlar dil problemi yaşıyor. Nitelsiz işlerde çalıştırılıyorlar ayrıca güvencesizler ve çoğunlukla tehlike altında çalışıyorlar, düşük ücretler kazanıyorlar, birçok kadın aileleri dahil yakınlarına da bakmak zorunda. Kendileri için bir sürü temel ihtiyaç malzemesinden de mahrum kalıyorlar. Suriyeli kadınlar şiddete de maruz kalıp bir savaş silahı olarak kullanılıyorlar. Bu huzursuz dönem başladığından beri birçok genç kızın kaçırıldığını, tecavüze maruz kaldığını öğrendik, bunlar raporlanıyor ama Suriye üzerinden bunu raporlamak çok zor. Çünkü Suriye'de tecavüz, ırza geçme ve cinsel taciz gibi bir durum kadın için alınımın lekesi ve bulunduğu ortamı da terk etmek zorunda. Birçok kadın Türkiye'de çocuklarını doğurmuş durumdadır ve kendi diğer çocuklarından kocalarından ailelerinden ayrılarak Türkiye'ye sığınmışlar, bunlar yine de en iyi örnekler. Suriye içinde birçok kadın var ki bu durumda biliyorsunuz. Savaşlarda zaten tecavüz ya da cinsel şiddet bir savaş taktiği olarak kullanılır, yani askerler için bir motivasyon kaynağı, bir topluluğu aşışılacak için, onları baskı altına almak, egemenlik kurmak için kullanılır, savaşta kadınlar silah olarak kullanılır. Bu dünyada ırza geçmenin bir savaş suçu olarak sayılması maalesef çok yeni. 1900'lerden itibaren konuşulmaya başlandı, belgelere yansdı. Bu anlamda sınırlar çok önemli, sınırlarda insan ticareti büyük bir pazar oluşturmuş durumda. Özellikle sınırlarda kaçak giriş yapmak zorunda kalan kadınların pasaport olmadığı için kaçarak giriş yapmak zoruna kalan kadınlar daha iyi bir hayat yaşamak inancıyla kandırılıyorlar ve çetelerin eline düşüyorlar. Türkiye'de Suriyeli kadınlar eşlerimizi elimizden alan fettan kadınlar olarak tanınıyorlar. Bu haksız bir genelleme, çünkü bu kadınlar bunu gerçekten istemiyorlar, böyle bir genelleme yapılması, bu söylem üzerinden konuşulması hiç doğru değil. Suriyeli kadınlar temelinde en fazla erken evlilikler ya da zorla evlilikler üzerinden gidiyor. Evet, bunlar Suriyeli kadınlar için bir sorundur geleneklerinin bir parçası olduğu için ve şu anda mevcut yasalar onları resmi bir evlilik yapmasına müsaade etmediği için, çünkü belge getirmek zorundalar ve bu belgeyi getirmeleri savaş olduğu için mümkün değil. Duygusal sebepleri de var, birçok anne ile konuştuğumuz zaman, kızının mutsuz olacağını bile bile, güvenli olacağı düşüncesiyle kızını evlendirmek zorunda olduğunu düşünüyor.

Tabii burada bizim anlayabileceğimiz bir geleneğin parçası, temel çözüm bu Suriyeli kadınların acılarını dindirmemiz gerekiyor ve bunun tek yolu Suriye'deki savaşı dindirmek. Uluslararası hukuk literatüründe buna insani hukuk diyoruz. Ama biz bunu daha çok mazeretler üretmek için kullanıyoruz, bu iç savaş meselesi değil, bu uluslararası bir meseledir ve dolayısı ile insancıl hukuku ilgilendirir. Vicdani kaynaklara göre vicdanın tanımlarının belirlenmesi gerektiğini düşünüyorum çünkü bu tanımlar daha önceki açılardan kaynaklı tanımlardır ve şimdi yeni açılar var bu kuramları mazeret olarak kullanmak çok doğru gelmiyor. Yine bir metaforla bitirmek istiyorum. Mülteciler bizim evimizi basan hayaletler, bize rahatsızlık veriyorlar, bizi tedirgin ediyorlar ve toprağımızın bizi olup olmadığını sorgulatıyorlar. Sınırları altüst ediyorlar ulus devlet ne demek bunu zorluyorlar. Yani er ya da geç insancıl hukuk, insan hakları, bütün bu kavramları yerinden edebilecek kapasiteye sahipler. Bu durumda yeni tanımlamalar yapacak ama bunun ne kadar geç olduğu ve nasıl zararlar maruz kaldığımız da bizi ilgilendiren temel sorun, bu elli yıl sonra olursa, ödeyeceğimiz bedeller fazla olacaktır.

Moderatör Prof. Dr. M. Yavuz COŞKUN: Bütün bu savaşların odağında ağırlıklı olarak kadınlar ve çocuklar vardır. Tecavüzün bir savaş silahı olarak kullanıldığı bir ortamda, siz göçmenlerin hangi siyasal, sosyal çıkarlarını tezgahlayan bir konumda olabilirsiniz? Sadece insani açıdan baktığımızda bile bu durum çok kötüdür. Son konuşmacımız Anadolu Platformu Başkanı Sayın Turgay ALDEMİR bize, bütün bu konuşmaları genel çerçevesiyle ele alacak olursak görüşleriniz nelerdir?

Turgay ALDEMİR

Anadolu Platformu Başkanı / Gaziantep
President, Anatolian Platform / Gaziantep

1987'de Gaziantep Üniversitesi Makine Mühendisliği Bölümü'ne girdi. Bu yıllarda Gaziantep'te arkadaşlarıyla beraber kitap evi, radyo ve vakıf faaliyetlerinin kurucusu olarak bulundu. 1994 yılında Gaziantep'te Bülbülzade Vakfını kurdu. Anadolu Platformu'nun kurucuları arasında yer aldı. Kurucusu olduğu Bülbülzade Vakfı ve Anadolu Platformu Yönetim Kurulu Başkanı olarak hizmetlerine devam etmektedir.

Turgay ALDEMİR: Küresel vicdan öldü ve bu yaşananlar aslında bunun bir yansımasıdır. Suriye demin bahsedildiği gibi, birçok acıyı birarada yaşıyor aslında, bizler 100 yıldır ertelediğimiz bir yüzleşmenin yeniden karşılaşmasıyla bugün yüzleşmekteyiz. Bundan kaçtığımız sürece bu bizim peşimizden gelecektir. Biz 1914'te ondan önceki yüzyıllarda biriken sorunlarımızı çözemediğimiz için ve başkasının aynasında kendimize çeki düzen vermeye çalıştığımız için bu savrulmayı, bu çürümeyi, bu dağınıklığı yaşadık. Bir imparatorluktan ulus ve devletler çıkarttık,

tarikh yeniden bize fırsatlar vermekte ancak bunlar yaşanırken, iki gündür burada tartışılıyor ve sık sık Rasmussen'e atıflar yapılıyor. Aslında beyefendinin de temsil ettiği kurum, bu yüzyılda ortaya koyduğu davranışlarla misyonunu bitirmiştir. Ortadoğu merkezli yapılan tartışmaların ve çözüm arayışlarının aslında kanserli hastayı antibiyotikle tedavi etme çabalarının bir maraziyetinden başka bir şey değildir. Onun için sorunun gerçeğini konuşmamız lazım. Ne zaman Ortadoğu'dan söz açılrsa acılardan, gözyaşından sürgünden, dramdan, cinayetlerden ve tecavüzlerden, durdurmak için sığındığımız emperyalist sözde hakemlerden bahsedilir. Aslında bunların çoğu yüzyıldır bu dünyaya çektiği değil miydi? Onu için bir an önce kendi değerlerimize dönmemiz lazım, evet şu anda etrafımızda yeniden bir adalet, merhamet oluşuyor. Ama çoğu gürültüden ibaret bir sistemi ayakta tutmak için insanın, onu koruyacak, onu ileriye taşıyacak ekonomik güç ve onu koruyacak güce ihtiyaç vardır. Biz yetmiş milyon ve buna inanan etrafımızdaki coğrafya ile büyük bir ses çıkarıyoruz. Fakat bunun ne kadarı sanat, ne kadar edebiyat, estetik mimari, sinema, televizyon, teknoloji? Buradan nasıl fikirler çıkacak? İnsanları koruyacak, bir sistem, bir düzen getirecek... İnsanlığın bu yeni doğumuna şahitlik edeceği, insanları doğum sancısında boğmaya çalışanlara karşı hakka dayanan bir gücünüz var mı? Doğrusu yok! Bunu her an finanse edecek bir ekonomik adalet eksenini de üretebildik mi? Hayır! İşte bunların hepsini bilerek en hızlı şekilde, şu anda en ciddi anlamda var olan Anadolu ve İslam dünyasının büyük bir kısmı, insan kaynaklarımızı yeni yeni keşif etmeye başladık. Bunları tek tipleştirmeden, yeni dünyanın ihtiyaçlarına göre donanımlı ve açık ufuklu, dünya ile iletişim içerisinde yeniden kurgulamamız ve yetiştirmemiz lazım. Diğer taraftan bunlar yaşanırken bu tabloya baktığımızda, nerede ise çözümü imkânsız. İşte Anadolu'da birbirine yaslanan birçok sorunu da beraber yaşıyoruz. Temel sorun dostlar, temel sıkıntı problemin hakikatine dair tespitlerimize bir türlü konsensüs sağlayamıyoruz. Bunun temel nedeninde kanaatimce çözümü, bize bu zulmü reva görenleri çatı altında arıyor oluşumuzdan kaynaklanıyor olabilir miyiz? Kendi gök kubbemizde, kendi medeniyet kurumlarımızın içerisinde, yeni yeni bu meseleleri tartışıyor, konuşuyor ve çözüm arıyoruz. Başkasının epistolojisinde, başkasının aurasında geleceğimizi büyütemeyiz. Onun için bu alanlarımızı geliştirmemiz lazım, aksi takdirde Amerika'yı, Japonya'da ve Çin'de yeniden üretildiğine şahit olmak gibi, Ortadoğu'da İslam dünyasında yeniden o kültürü üretmek gibi bir durum. Aslında Ortadoğu'daki kavga'nın bir nedeni de bizim o kültüre de direniyor olmamız. Çünkü biz medeniyetlerin kesiştiği, insanların ocağı ve beşiği olan bir coğrafyada bulunuyoruz. İşte bunun için iki kutuplu dünyanın çökmesi ile beraber birçok yük birçok sorun ve bugüne kadar ötelenmiş veya cebri yollarla bastırılmış birçok meşru talebin önü açıldı ve buralardaki kukla yönetimlerin üzerindeki perde düştü. Bunlar tartışılır hale geldi. 1945 sonrası oluşan ve mantığı icabı soğuk savaşın güç ve rekabet ilişkisi üzerine ikna edilen BM'ler dünya başkanı NATO gibi

birtakım ulusüstü kurumlar mevcut sorunları çözebilme kabiliyetinden, kapasitesinden mahrumdur ve bunlar dolayısı ile çözümü, bu tür kuramların modası geçmiş kuramları ile halletmeyi denemek, beyhude bir çabadan ve ötelenmiş adalet arayışından başka bir şey olamayacaktır. Bu da bize çözümün başka bölgenin ve bu çalışmaların yeniden bu ocaklarda ele alınmasını getiriyor. İşte bunun için bu da bizlere çözümü başta bölgelerin etkili devletlerinin belirleyici güce sahip diğer devletler ile bir araya gelerek oluşturacağı yeni bir diploması ve etkili bir müdahale ile mümkün olabileceğini ortaya koyuyor. Aslında çare biziz, herbirimiz, şu salonda bulunan bizler, yaşadığımız acıları birbirimize anlatarak bu ortamları bir ağlama duvarına çevirmenin ötesinde, çözümün ve çarenin ocağı olmaya bakmalıyız. İşte bunun için Ortadoğu'ya tek yönlü bakamayız. Öncelikle şu üç meselenin birlikte ele alınması gerektiğine inanıyorum: Din,

coğrafya ve enerji. Bu üç başlık birlikte düşünülmeli, tek birinden bakarak Ortadoğu'da kalıcı bir çözüme ulaşmamız çok zor görünüyor. Dini açıdan bölgenin üç ana damarı var: Sedefilik, Sünnilik ve Şiilik. Sünniliği takdir edersiniz ki Türkiye, Sedefiliği Suudi Arabistan ve Şiiliği bölgede İran temsil etmektedir. Ortadoğu'nun jeopolitik konumu elbetteki çok önemlidir. Bu bölgede üç ülkenin temsiliyeti belirleyicidir. Bunlar bölgenin ana eksenleri ve bu eksenlerin özellikle kendi alanlarına dönmesi gerekiyor. Bölge dışı güçler bu devletlerle ve bakışlarla tek ilişki kurarak bölgenin geleceğini istikrarsızlaştırmakta ve kaosa sokmaktadır. Ortadoğu karmaşık bir durum var. Çözüm için uzun vadeli bütüncül bir bakışa ihtiyaç var. Bunun için bazen geleceğimizi geçmişte arayıp, burada kurduğumuz o medeniyet havzalarında her türlü farklılığın buram buram yaşandığı dönemlerden bu zamanlara kesitler taşımamız lazım. Bugünkü istikrarsızlığın temel nedeni, bölgenin kendi sorunlarına dönük,

Sempozyum Programı

kendi hafızasında çözüm aramaması ve bunun için yeterli çaba göstermemesidir. Ancak son dönemde istikrarsızlığın bir diğer nedeni de özellikle ABD'nin üst üste Irak müdahaleleri ve son dönemde de gücünü Pasifik'e kaydırmış olması da, ortaya çıkan boşlukta IŞİD ve benzeri örgütlerin zühul etmesine zemin hazırlamıştır. Bölgedeki köhnemiş yapılar kendini yenileyemediği için birçok alanda bakteri üretiyor ve bu ortamlar fevri, saldırgan. İnsanlığın onurunu, geleceğini ve İslam'ın medeniyet değerini yok eden çatışmalara ve kaosa imza atmaktadır. Bu düzenler halkın lehine mutlaka yenilenmelidir. Ancak ana eksenlerin bu olaylara nasıl baktığı son derece önemlidir. Değerli dostlar; Suudi Arabistan eksenini Batı merkezli bir jeopolitik izliyor ve İslam dünyası olarak bu izlediği jeopolitiklerde onun çıkması için her fırsatta bunu dillendirip ve onun kendi kadim jeopolitikliğine döndürmesini sağlamamız gerekir. Diğer taraftan İran İmam Humeyni devrimi ile beraber bir yol aldı. Fakat onun ölümünden sonra devrimi yapanların bir kısmı bu devrimi Batı'ya pazarladı ve şu anda batının en büyük bölgelerin müttefiklerinden, stratejik ortaklarından biri İran'dır. İran'ın bölgenin kendinden gerçeklerini kendi aktör sorumluluklarına dönmesi için hepimizin bulunduğu her alanda baskı yapması lazım. 2012 sonrası Türkiye'de anti-empyralist damar güçlendi. Anadolu'da doksan yıldır ötelenen o kadim damar yeniden canlandı. Bunda emeği geçen, bu özgürlükleri ortaya çıkaranlardan RABBİM razı olsun. Türkiye 100 yıldır ötekileştirdiği Kürtlerle, Alevilerle, Sünnilerle ve azınlıklarla aynı masanın etrafında oturup konuşmaya başladı. Birkaç hafta önce Urfa'da yirmiyi aşkın kanaat önderi Sayın Başbakan'la bir düzine bakanla biraraya gelmiştir. Kürt halkının hakları için mücadele eden bir davetli, önce üst perdeden bazı şeyleri dillendirdi konuştu ve sonra dedi ki; ilk defa normal insan yerine konulmuş hissediyorum; çünkü benim sözümü kesmeden dinleyen yöneticilerim var. Değerli arkadaşlar sorunlarımızı konuşabilmek, en ötekini bile insan olarak alıp meselelerimizi konuşabildiğimiz zaman çözümler gelecektir. Yine aynı toplantıda bir alevi arkadaşımız; "ben derdimi herhangi bir güvenlikçiye beş dakikadan fazla anlattığımda kimse bana tahammül etmemiştir" dedi. Aslında hikaye burada yatıyor, birbirimizi dinleyebilmek, konuşabilmek. Bu yeni yerli organik damar Ortadoğu halkları için heyecan oluşturuyor, model oluşturuyor ve artık Ortadoğu konuşuyor, tartışıyor. Türkiye bu anlamda bölge için önemli bir misyon, önemli bir rol model durumunda. Ancak ben bu sorunlara dönük palyatif bir kısım çözümler sunmayı düşünmüyorum. Fakat Ortadoğuda katılımcı, yerli, özgürlükçü, paylaşımcı yöntemlerin olması için hepimize çok daha fazla çaba düşüyor. Özellikle gençlerimize, Üniversitelerimize büyük çaba düşüyor. Bu bölge ancak yeniden kendi kadim köklerine bağlanarak, dünya ile iletişim içerisinde olarak kendini gerçekleştirebilir. Ancak o zaman dünyanın içerisine düştüğü vicdan daralmasına yeniden buralardan yeni bir medeniyet üretilebilir. Tıpkı geçmişte gerçekleştirdiğimiz gibi, bu topraklarda yeniden çok dilli, kültürlü, çok dinli, yürüme mesafesinde, medeniyetlerin birbirine aktığı Şam gibi, Kudüs gibi, Halep gibi, İstanbul gibi, Endülüs gibi,

Gaziantep gibi, tüm Anadolu gibi medeniyet havzalarını yaşatabiliriz. Aslında Suriye bunun için önemli bir örnek; şu anda Gaziantep'te 350 bin Suriyeli yaşıyor, bunların içinde Müslümanlar da var. Farklı dinlere mensup insanlar da var. Geçen gün onların temsilcisi bir Hıristiyan, dünya çapında da eserleri olan Michael Celso misafirimdi. "Ben birçok Batı ülkesinde olmadığım kadar sizin ülkenizde özgürüm" diyordu. O zaman bu özgürlük ortamını geliştirmemiz lazım, genişletmemiz lazım ve buradan aramızdaki bu sınırları anlamsızlaştıracak adımlar atmamız lazım. Bunun için 100 yıldır Batılı yaklaşımlar topraklarımızda. Birini ötekine kırdırarak ve bizi birbirimize düşürerek... Bundan dolayı; kendi kültür aurasının içinde, kendi jeopolitiğimizde ama dünyaya açık bir şekilde meselemizi ele almamız gerekiyor. Demin ayçöreğinde bahsedildi, biraz da ortamın sıcaklığına değinerek, biz Ortadoğu'yu piyanonun sunumu ile ne kadar çözebiliriz? Ortadoğu'nun yüzlerce müzik aletinin içerisinde kendi kültürünüzden öykünmeden, bunlarla yeni dünyaya geçmişte olduğu gibi birçok şey taşıyabiliriz. Bunun için bunları konuşmakla beraber, Ortadoğu'da yeni bir düzenin ve barışın önünde en büyük engelin de İsrail olduğunu ve onun özellikle teolojik yaklaşımının olduğunu hepimizin çok iyi bilmesi lazım. O teolojik yaklaşım; değil Müslümanlara, Hıristiyanlara dahi hayat hakkı tanımayan, kendi içinde farklı Yahudi inanışlarına dahi fırsat tanımayan bir anlayışın özgürlüğü temsil ettiğini söyleyen Batı tarafından himaye edilmesi, tam bir aymazlıktan başka bir şey değildir. İsrail'in tüm dünyaya ben merkezli yaklaşımları büyüktür. İsrail tüm açık düzenler için en büyük tehdittir. Bunun için Ortadoğu'da yeni bir doğum sancısı var. Kaos içerisinde yeni bir düzen kurmanın çabasına şahitlik ediyoruz. Tarih yeniden bize bir fırsat verdi. Bunu seyir ederek, acılarımızı arka arkaya dizerek değil, çözüme dair ben ne yapabilirim, ben insanlık için ne yaptım sorusu ile yeniden bir Münevver davranışa ihtiyaç var. Bunun için çözümün; huzur olmadan düzen kurulamayacağını bilerek bölgenin tüm taraflarının bölgesel barış ortamlarında biraraya gelip kendi sorunlarından konuşmaktan geçtiğini bilmemiz gerekiyor. Bu süreç Türkiye'yi önemli görevlerle yüzyüze bıraktı. Evet biz iki milyon kardeşimize ev sahipliği yapıyoruz, verilen rakamlar aslında çoğu kamplarda harcananlar, ama şu şehirde birkaç kamp var, kamp dışında da insan var, her yer aynı. Yaşanan bir kısım sorunlar, 10 bin tane insan bir futbol maçı için bir şehre gidiyor, olay oluyor. Ama bakın emniyet verilerinde çok kadirşinas bir milletin insanları olduğumuzu görüyoruz. Suç oranları neredeyse yok denilecek kadar az. Onun için neye sahip olduğumuzu bilirsek, bunlarla nereye gideceğimizi de çok daha iyi belirleyebiliriz. Sözlerimi toparlarken özellikle bölgede ortaya çıkmış sonuçları bir veri olarak bir dayanak yaparak gelecek oluşturamayız.

Bizim bölgede var olan tüm farklılıklar, geçmişte olduğu gibi medeniyet havzamızın bir unsurudur. Bize bu kavgaları reva görenler, evet bizim çatışacağımız, kavga edeceğimiz insanlardır, ama onun dışındaki tüm unsurlar, yeniden sulhü, barışı ve geleceğimizi konuşmak için bir fırsat olmalıdır. İşte bunun için bütün bunlar şu açıdan önemlidir: Siyasi bir istikrarın sağlanmadığı bölge ülkelerin aynasında işbirliği gerçekleşmediği, ekonomik beklentilerin karşılanmadığı hiçbir bölgede huzur ve refah gerçekleşmez. Bu durum Ortadoğu için de Suriye için de geçerlidir. Ortadoğu mevzubahis olduğunda, sorunları tarihsel ve ontolojik olarak değerlendirmeyi bir tarafa bırakıp, bu gerçekliği görmemiz ve bu iş için mücadele etmemiz gerektiği kanaatindeyim. Bölgenin üç temel saç ayağı olan din, coğrafya ve enerji konularını mutlaka bir üst bakışla ele almalı, parçalayıcı yaklaşımlardan uzaklaşarak, buranın medeniyet havzalarını, ana damarlarını birbirine yaklaştırarak, Sempozyumlara, uluslararası çalışmalara ve ziyaretlere ev sahipliği etmemiz gerekiyor. Bunun için değerli dostlar, önemli bir eşikte bulunuyoruz. Buradan önemli sıçramalar yapacağız ve tarihin bu nöbet değişiminde, insanlık onurunun yeniden ayağa kalkma arifesinde, seyir edenlerden değil, omuz verenlerden, dert edinenlerden olmamız gerekir. Bu açıdan da bu sorunları bertaraf edecek bir noktada Üniversitelerimizin, düşünce kuruluşlarımızın, sivil toplum örgütlerimizin, gönüllü hareketlerin devreye girmesi, bir yerde taşın altına elini koymasına bağlıdır. Bir düşünürün ifadesi ile; 'Çocuklar doğmaya devam ediyorsa ALLAH insanlığın geleceğinden umudu kesmemiştir' diyor ve çocuklar doğmaya devam ediyor. Biz özgür bir dünyada yaşasınlar diye çabalamamız gerekiyor.

Moderatör Prof. Dr. M. Yavuz COŞKUN: Sempozyumumuzun son oturumu da bitmiş bulunmaktadır. Bizi dinleyen ve buraya gelerek değerli fikirlerini bizimle paylaşan akademisyenlerimize, hocalarımıza çok teşekkür ederiz.

Sempozyum Sonuç Bildirgesi

Giriş ve Önsöz

Gaziantep Hasan Kalyoncu Üniversitesi tarafından 19-20 Aralık 2014 tarihlerinde "Ortadoğu'da Barış: Oyuncular, Sorunlar ve Çözüm Arayışları Sempozyumu" gerçekleştirilmiştir. Üniversite bünyesinde kurulan Ortadoğu Araştırmaları Merkezi evsahipliğinde gerçekleşen Sempozyum süresince söz alan ve aşağıda adı geçen katılımcılar Ortadoğu'da yaşanmakta olan siyasi ve toplumsal krizler ile söz konusu çatışmaların tarihi ve siyasi nedenlerini tartıştı ve çözüm önerilerini paylaşmıştır.

Bulgular ve Çözüm Önerileri

- Ortadoğu'da yaşanan sorunlara çözüm önerileri geliştirmek için öncelikle bölge dinamiklerinin ve çatışmaların tarihi, toplumsal ve siyasi nedenleri çok iyi anlaşılmalıdır.
- Sempozyumun tüm katılımcılarının sempozyum sırasında yaptıkları Nizip Kamp ziyareti sonrasında vardıkları ortak görüş; Türkiye Cumhuriyeti'nin sığınmacılara sağladığı imkan ve olanaklar tarihe geçecek bir insanlık örneği olacaktır.
- Suriye'de halihazırda yaşanan iç (küresel) savaş ya da vekaleten savaşlar, Ortadoğu'daki büyük resmin sadece küçük bir parçasını oluşturmaktadır. Bugün Ortadoğu'da siyasi, toplumsal, ekonomik, kültürel, dini ve ahlaki açıdan bir tür soykırım ve erozyon yaşanmaktadır.
- Siyaset, sorunların konuşulabilmesini esas alır. Bölge halklarının çözüm odaklı bir yaklaşım ile karşılıklı saygı çerçevesinde iletişim kurmanın bir yöntemini bulmaları gerekmektedir. Ancak benzer tarihi geçmişe sahip ülkelerde uygulanmakta olan yönetim çözümleri yerine, bölge halklarının kendi dinamikleri ile uyumlu çözüm önerileri üzerinde durulmalıdır.
- AB ile Ortadoğu ve Orta Asya arasında önemli bir köprü işlevi bulunan Türkiye'nin bölgede tesis edilecek barış sürecinde önemli bir rolü bulunmaktadır.
- Ortadoğu'daki petrol zengini ülkelerin ekonomileri daha edilgen ve tüketime dayalı ekonomilerdir. Bu ülkelerde ekonomik zenginlikten bahsedilebilir ancak ekonomik kalkınma ve eğitim yetersizdir. Tüketim odaklı yapının değiştirilmesi, bölgede sürdürülebilir refah ortamının sağlanması için gereklidir.
- Bölgedeki siyasi ve toplumsal çatışmaların temelinde etnik ve mezhepçi politikaların ağırlığı büyüktür. Bunun yerine, toplumsal ve evrensel bir aidiyetin oluşturulması için çalışılmalıdır.
- Ortadoğu'da barışın tesisi için gerçekleştirilecek tüm çalışmalarda bölge ülkelerinin katkı vermesi sağlanmalıdır.
- Ortadoğu'da yıllar içinde yaşanan savaşlar bölge ülkelerinde ciddi bir mülteci nüfus oluşturmuştur. Mültecilerin yaşamakta oldukları ülkelerde vatandaşlara tanınan tüm sosyal güvenlik ve çalışma haklarına kavuşmaları, onların sömürücü konumdan kurtarılacak üretime katılması gerekmektedir.
- Ortadoğu'nun önünde duran bir başka sorun bölgede yaşanan tarihi ve kültürel soykırımdır. Gerek bölge halklarının bilgilendirilmesi ve bilinçlendirilmesi için kapsamlı bir eğitim politikası oluşturulmalıdır. Bölgede yürütülecek çalışmalar için yerel STK'lar ve üniversiteler ile uluslararası örgütlerin işbirliği içinde olması elzemdir.